

**Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku
lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise
programm**

Nimetus: Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programm

Eriplaneeringu konsultant:	AB Artes Terrae OÜ Reg nr 12978320 Tartu maakond, Tartu linn, Tartu linn, Kүүtri tn 14, 51007 Tel +372 509 1874 E-post heiki@artes.ee
KSH koostaja:	LEMMA OÜ Reg nr 11453673 Harju maakond, Tallinn, Kristiine linnaosa, Värvi tn 5, 10621 Tel +372 505 9914 E-post info@lemma.ee
Otsustaja:	Tori Vallavalitsus Reg nr 77000341 Pärnu mnt 12, Sindi linn, Tori vald 86705 E-post tori@torivald.ee
Huvitatud isikud:	Sunly Wind OÜ Reg nr 14937897 Masti tn 17, Pirita linnaosa, Tallinn, Harju maakond 11911 E-post info@sunly.ee Metsamaahalduse AS Reg nr 10052156 Tartu tn 4a, Viljandi linn, Viljandi maakond 71004 E-post metsamaahaldus@vestman.ee OÜ Utilitas Wind Reg nr 16171123 Maakri 19/1, 10145 Tallinn E-post utilitaswind@utilitas.ee
Töö versioon:	04.05.2022

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1 Eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad	6
1.1 Eesmärk, vajadus ja ülesanded	6
1.2 Eriplaneeringu koostamise korraldus.....	7
1.3 Seosed asjakohaste strateegiliste arengudokumentidega.....	9
1.3.1 Kõrgemalseisvad arengudokumendid.....	9
1.3.2 Kehtivad üldplaneeringud	11
1.3.3 Tori valla uus üldplaneering	12
1.3.4 Kohalikud arengudokumendid	12
2 Keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsus	13
2.1 Eesmärk	13
2.2 Metoodika	13
2.3 KSH ruumiline ulatus	15
2.4 Eriplaneeringu ala ülevaade	16
2.5 Asjakohaste mõjude selgitamine ehk KSH sisuline ulatus.....	29
2.5.1 Mõju bioloogilisele mitmekesisusele ja populatsioonidele, taimedele ning loomadele 30	
2.5.2 Mõju kaitsealadele	32
2.5.3 Mõju Natura 2000 võrgustiku aladele (Natura eelhindamine)	38
2.5.4 Mõju veekvaliteedile ja veerežiimile.....	41
2.5.5 Mõju pinnasele, sh väärtuslikule põllumajandusmaale	42
2.5.6 Visuaalne mõju, sh mõju väärtuslikule maastikule	42
2.5.7 Mõju õhukvaliteedile, sh müra.....	44
2.5.8 Mõju tervisele.....	46
2.5.9 Mõju sotsiaalsetele vajadustele ja varale	47
2.5.10 Mõju maavaravarudele	47
2.5.11 Jäätmeteke	48
2.5.12 Võimalik mõju kultuuripärandile.....	48
2.5.13 Võimalik mõju kliimamuutustele.....	48
2.5.14 Piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkus.....	49
2.5.15 Kumulatiivse mõju võimalikkus, arvestades teiste ümbruskonna arendusprojektidega 49	

2.5.16	Muud mõjud	51
2.5.17	Ehitusaegsed mõjud	52
3	Eriplaneeringu osapooled ja KSH ekspertrühm.....	53
4	Kaasatavad ning koostöö tegijad.....	55
5	Ajakava	57
Lisad.....		59
Lisa 1 –	Avaliku arutelu protokollid	59
Lisa 2 –	Laekunud arvamused ja nende arvestamise koondtabel.....	64

Töös kasutatavad lühendid:

DL – detailne lahendus

EELIS - Eesti Looduse Infosüsteem

EP – eriplaneering

ETAK – Eesti topograafia andmekogu

KeHJS – keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus

KOV – kohalik omavalitsus

KSH – keskkonnamõju strateegiline hindamine

LS – lähteseisukohad

PlanS – planeerimisseadus

VTK – väljatöötamise kavatsus. Kuni 13.01.2022 kasutas planeerimisseadus mõistet „väljatöötamise kavatsus“, alates 13.01.2022 kasutab planeerimisseadus mõistet KSH programm. Käesolev väljatöötamise kavatsus/programm on koostatud ja menetletud osaliselt enne vastava muudatuse jõustumist ja osaliselt pärast vastava muudatuse jõustumist. Seega esineb dokumendi menetlusdokumentides mõistet „väljatöötamise kavatsus“.

Sissejuhatus

Tori valla põhjaosa kohta algatati eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostamine Tori Vallavolikogu 21.01.2021. a otsusega nr 303 „[Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine](#)“. Eriplaneeringu algatamise põhjuseks oli Sunly Wind OÜ 13.11.2020 kirjaga, Metsamaahalduse AS 13.11.2020 kirjaga nr 1-6-2/2020/78 ning OÜ Utilitas 14.12.2020 kirjaga Tori Vallavalitsusele esitatud taotlused.

Eriplaneeringut koostatakse tuuleparkide ja nende toimimiseks vajaliku taristu kavandamiseks.

Käesolev dokument sisaldab endas eriplaneeringu asukoha eelvaliku etapi lähteseisukohti (edaspidi LS) ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi KSH) programmi¹. Tegu on lähtedokumendiga, mis on aluseks eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse ja KSH asukoha eelvaliku aruande koostamiseks.

Dokument on koostatud arendajate (Sunly Wind OÜ, Metsamaahalduse AS, OÜ Utilitas), Tori Vallavalitsuse ametnike ja riigihankega leitud eriplaneeringu asukoha eelvaliku ja selle KSH koostamise konsultantide AB Artes Terrae OÜ ja LEMMA OÜ koostöös. Igaühel on õigus esitada ettepanekuid käesoleva dokumendi täiendamiseks kuni dokumendi avaldamiseni omavalitsuse kodulehel.

Planeeringu lähteseisukohad on dokument, milles planeeringu koostamise korraldaja kirjeldab planeeringu koostamise vajadust, eesmärki ja ülesandeid, mida planeeringuga kavatsetakse lahendada, esitab planeeringu koostamise eeldatava ajakava ning annab ülevaate planeeringu koostamiseks vajalike uuringute tegemisest ja planeeringu koostamisse kaasatavatest isikutest.

KSH programm:

- 1) määrab keskkonnamõju strateegilise hindamise ulatuse, lähtudes strateegilise planeerimisdokumendi iseloomust ja sisust;
- 2) sisaldab eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldust;
- 3) sisaldab strateegilise planeerimisdokumendi seoseid muude strateegiliste planeerimisdokumentidega;
- 4) selgitab strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnevat olulist keskkonnamõju, sealhulgas mõju inimese tervisele, piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkust ja võimalikku mõju Natura 2000 võrgustiku alale;
- 5) kirjeldab keskkonnamõju strateegilisel hindamisel kasutatavat hindamismetoodikat;
- 6) nimetab isikud ja asutused, keda strateegilise planeerimisdokumendi alusel kavandatav tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle strateegilise planeerimisdokumendi vastu;
- 7) sisaldab keskkonnamõju strateegilise hindamise ja selle tulemuste avalikustamise ajakava, mis tuleneb strateegilise planeerimisdokumendi koostamise ajakavast;
- 8) sisaldab andmeid strateegilise planeerimisdokumendi koostaja kohta ning programmi koostanud juhteksperdi nime ja eksperdirühma koosseisu, nimetades, milliseid valdkondi ja millist mõju hakkab iga eksperdirühma kuuluv isik hindama;
- 9) kirjeldab asjaomaste asutuste ja isikute esitatud seisukohti.

Mõjude hindamine toimub KSH aruandes.

¹ Planeerimisseaduse 13.01.2022 jõustunud redaktsiooniga nimetati „väljatöötamise kavatsus“ ümber terminiga „programm“.

1 Eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad

1.1 Eesmärk, vajadus ja ülesanded

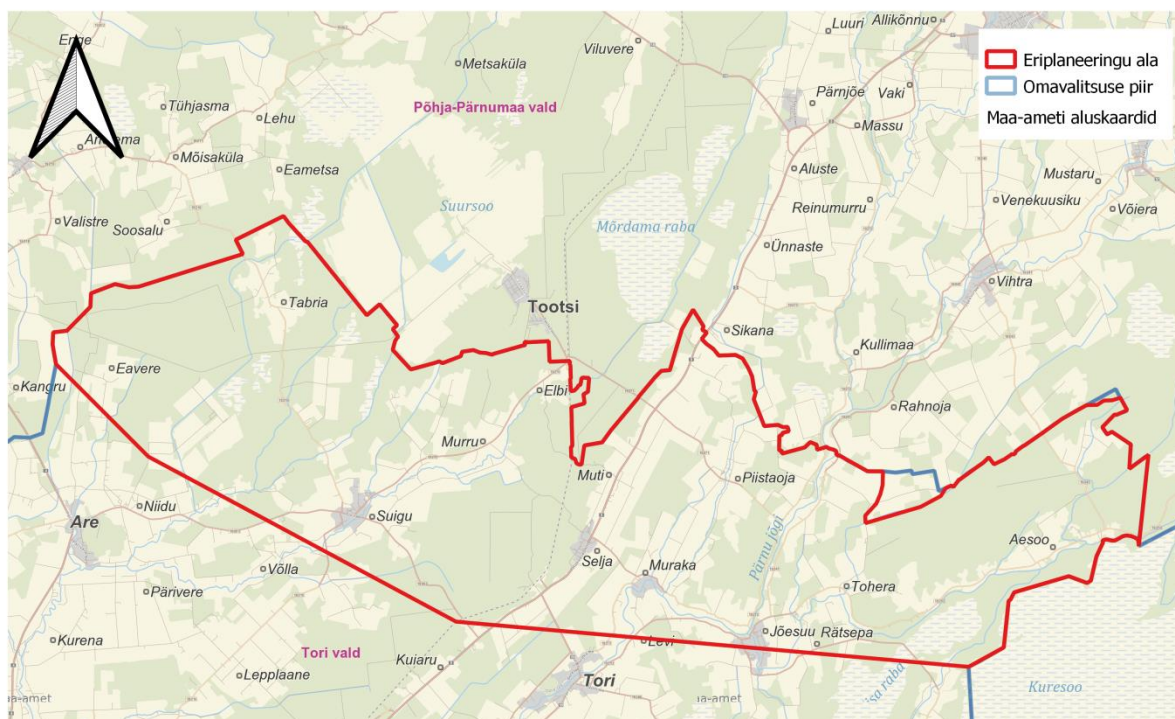
Eriplaneeringu koostamise vajadus tuleneb, asjaolust, et Tori Vallavolikogu 21.01.2021. a otsusega nr 303 on eriplaneeringu koostamine algatatud. Algamise otsus põhineb Sunly Wind OÜ, Metsamaahalduse AS, OÜ Utilitas taotlustele.

Tuulepargi rajamise kaudsem vajadus tuleneb Eesti riigi kliima- ja energiapoliitikast. Eesti pikaajaline eesmärk on minna üle vähese süsinikuheitega majandusele, mis tähendab järk-järgult eesmärgipärast majandus- ja energiasüsteemi ümberkujundamist ressursitõhusamaks, tootlikumaks ja keskkonnahoidlikumaks.

Eriplaneeringu koostamise eesmärgiks on välja selgitada tuuleparkide ja nende toimimiseks vajaliku taristu rajamiseks sobivad asukohad Tori valla põhjaosas u 202 km² suurusega alal (Joonis 1).

Tuulikute suurim lubatud kõrgus ja arv tuulepargi maa-alal määratakse asukoha eelvaliku käigus lähtudes sobiva asukoha suurusest, tuulikute efektiivsest paiknemisest, kitsendusi põhjustavate objektide asukohtadest ja Kaitseministeeriumi etteantud kõrguspiirangutest (täpsustatakse planeeringu käigus).

Tuulepargi liitumine on kavandatud 110 kV või 330kV alajaama või olemasoleva 110 kV või 330 kV liinile kavandatava alajaama kaudu ning tuulepargi ja alajaama vahelise elektriliini pikkus on kuni 15 km. Liitumispunkt võib jääda ka väljaspoole eriplaneeringu ala.

Joonis 1. Eriplaneeringu ala paiknemine Tori valla põhjaosas.

Vastavalt eriplaneeringu ja selle KSH asukohavaliku etapi koostamiseks korraldatud riigihanke 235536 tehnilisele kirjeldusele lähtutakse eriplaneeringu koostamisel järgmistest põhimõtetest:

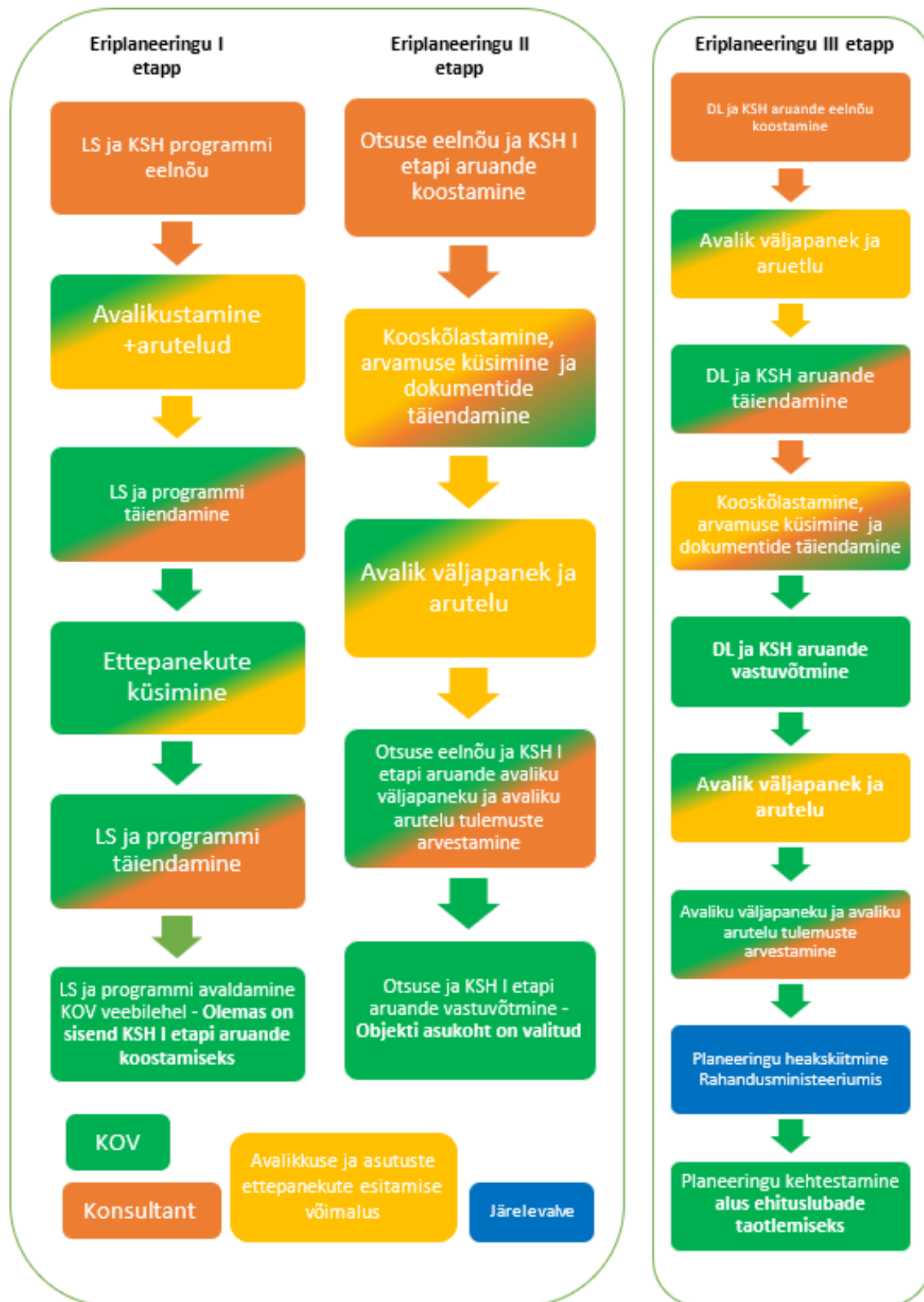
- tuulepargina käsitletakse Vabariigi Valitsuse 26. juuni 2003. a määruse nr 184 „Võrgueeskiri” kohaselt mitmest elektrituulikust ning elektrituulikuid omavahel ja neid liitumispunktiga ühendavatest seadmetest, ehitistest ning rajatistest koosnevat elektrijaama;
- tuulikute suurim lubatud kõrgus ja arv tuulepargi maa-alal määratakse asukoha eelvaliku käigus lähtudes sobiva asukoha suuruselt, tuulikute efektiivselt paiknemisest, kitsendusi põhjustavate objektide asukohtadest ja kaitseministeeriumi etteantud kõrguspiirangutest (täpsustatakse planeeringu käigus iga asukoha eelvaliku kohta eraldi);
- liitumine: olemasolevasse 110 kV alajaama või olemasoleva 110 kV või 330 kV liinile kavandatava alajaama kaudu. Elektrivõrguga liitumise kavandamiseks ja täpsete tehniliste võimaluste väljaselgitamiseks küsida Elering AS-lt tehnilised tingimused. Tuulepargi liitumiseks elektrivõrguga on eelistatud olemasolevad alajaamad, lisaks tuleb võimalusel kasutada tuulepargi ja 110 kV alajaama vaheliste liinidena olemasolevate õhuliinide ja kehtivate planeeringutega ettenähtud liinide koridore. Täiendavate uute tuulepargi ja elektrivõrgu liitumispunkti vaheliste õhuliinide asukoht ja ligikaudne pikkus määratakse asukoha eelvaliku käigus. Tuulepargi alajaama ja elektrivõrguga liitumispunkti vaheline õhuliini pikkus võib olla kuni 15 km;
- tuuliku kaugus lähimast elamust peab olema üldjuhul vähemalt 1 km või müranormi piirides ja varjutuse häiringuteta;
- tuulepargi asukoha eelvaliku tegemisel tuleb arvestada riigikaitse- ja keskkonkakaitse- ja muude asjakohaste piirangutega, sh kaitsealuste objektide kaitse-eesmärkidega ning sotsiaalsete ja majanduslike aspektidega. Seejuures peab tuulepark olema asukohas, kus see võimalikult vähe häirib piirkonna asustust, keskkonda (miljööd), sh vaateid maastikule. Kaasatavate ametiasutuste ja kohalike elanikega koostöös tuleb tuvastada olulised tuulepargist mõjutatavad loodus-, majandus-, keskkonnaaspektid ja sotsiaalsed aspektid, mis vajavad täpsemat käsitlemist ning selgitada välja asjakohased leevendus- ja ennetusmeetmed;
- tuulepargi ehitisaegsed, käitamisaegsed ja sulgemisaegsed võimalikud olulised ja mitteolulised keskkonnamõjud peavad olema välja selgitatud olemasoleva parima võimaliku teadmise põhjal.

1.2 Eriplaneeringu koostamise korraldus

Vastavalt planeerimisseaduse § 95 lg-le 1 koostatakse kohaliku omavalitsuse (KOV) eriplaneering olulise ruumilise mõjuga ehitise püstitamiseks, kui olulise ruumilise mõjuga ehitise asukoht ei ole üldplaneeringus määratud. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 01.10.2015. a määrusele nr 102 „Olulise ruumilise mõjuga ehitiste nimekiri” punktile 4 loetakse enam kui 30 meetri kõrgustest elektrituulikutest koosnev tuulepark olulise ruumilise mõjuga ehitiseks.

Omavalitsuse eriplaneeringu (EP) koostamine on kolmest etapist koosnev protsess. Esimese etapina koostatakse eriplaneeringu **lähteseisukohad (LS)** ja **KSH programm**. LS on aluseks eriplaneeringu asukohavaliku otsuse eelnõu koostamiseks ja programm on aluseks edasiseks KSH läbiviimiseks ja **KSH asukohavaliku etapi aruande** koostamiseks.

Joonis 2. Omavalitsuse eriplaneeringu lihtsustatud skeem.

Omavalitsuse eriplaneeringu koostamise teiseks etapiks on programmi alusel KSH asukohavaliku aruande koostamine ja selle alusel eriplaneeringu asukohta eelvaliku koostamine. KSH ja asukohta eelvaliku alusel tehakse asukohta eelvaliku otsus. Otsuse teeb kohaliku omavalitsuse volikogu.

KSH asukohavaliku etapi aruanne on aluseks eriplaneeringu detailse lahenduse KSH aruande koostamisel. KSH asukohavaliku etapi aruanne sisaldab lähteandmeid kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu KSH aruande detailse lahenduse koostamiseks.

Omavalitsuse eriplaneeringu koostamise kolmandaks etapiks on eriplaneeringu detailse lahenduse (DL) ja KSH aruande koostamine. Detailse lahendusega määratakse tuulepargi ja sellega seotud rajatiste ehitusõigused (sh tuulikute arv ja paiknemine alal) ning lahendatakse muud planeerimisseadusest tulenevad ülesanded. Detailse lahenduse KSH aruanne käsitleb kavandatava tegevuse mõjusid detailse lahenduse täpsusastmes. KSH näitab, milliste oluliste keskkonnaargumentide alusel toimub eriplaneeringu kaalutusprotsessi jooksul valikute tegemine ja otsusteni jõudmine.

Tuuleparkide KSH protsessis käsitletakse keskkonda traditsiooniliselt mitte ainult looduskeskkonnana, vaid laiemalt – KSH protsessi käigus hinnatakse lisaks asjakohaseid sotsiaalseid ja kultuurilisi mõjusid, sh ka mõju inimese tervisele **vastavalt KSH väljatöötamise kavatsuses määratavale hindamisulatusle**. Käesoleva KSH puhul kavandatakse seega ühildatud KeHJS § 40 lõike 4 kohaste ning PlanS § 4 lõike 2 kohaste mõjude hindamine.

Eriplaneeringu koostamise käigus läbiviidava keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus järgitakse asjakohaseid Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu õigusakte ning kohaldatakse planeerimisseadusest (PlanS) tulenevaid menetlusnõudeid. KSH etappide aruanded koostatakse lähtuvalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest (KeHJS) tulenevatest sisunõuetest.

1.3 Seosed asjakohaste strateegiliste arengudokumentidega

Aastaks 2050 on Eesti sihiks kasvuhoonegaaside heidet vähendada ligi 80 protsenti võrreldes 1990. aasta tasemega. Eesmärgi saavutamiseks peab taastuvate energiaallikate kasutamise osakaal energiatootmisel suurenema aastaks 2050 ligi kolme neljandikuni. Peamisteks taastuvenergia allikateks on sealjuures tuuleenergia ja biomass. Eesmärgi täitmiseks peab **tuuleenergia installeeritud võimsus praegusega võrreldes suurenema 5-6 korda**.

Lühemas ajaperspektiivis on Eesti seadnud eesmärgiks saavutada aastaks 2030 taastuvelektri osakaal lõpptarbimisest vähemalt 40%. See eeldab 2030. aastaks võrreldes tänasega tuule- ja päikeseenergia tootmismahude 4-kordset kasvu.

1.3.1 Kõrgemalseisvad arengudokumendid

Kõrgemalseisvatest arengudokumentidest on olulisemateks Eesti energiamajanduse arengukava 2030+ (ENMAK), Eesti kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030, Pärnu maakonnaplaneering 2030+ ja Pärnu maakonna arengustrateegia 2035+. Samatasandilisteks dokumentideks on Tori vallas kehtivad endise Tori valla ja Are valla üldplaneeringud ja Tori valla arengukava aastateks 2018-2030.

1.3.1.1 Kliimapoliitika põhialused aastani 2050

Kliimapoliitika põhialused on visioonidokument, milles seatud põhimõtted ja poliitikasuunad viiakse edaspidi ellu valdkondlike arengukavade uuendamisel. Selgesõnaline poliitikasuundade sõnastamine ja jõustamine motiveerib samas suunas tegutsema ka erasektorit ja ühiskonda laiemalt.

Eesti pikaajaline eesmärk on kliimapoliitika põhialuste kohaselt minna üle vähese süsinikuheitega majandusele, mis tähendab järk-järgult eesmärgipärast majandus- ja energiasüsteemi ümberkujundamist ressursitõhusamaks, tootlikumaks ja keskkonnahoidlikumaks. Aastaks 2050 on Eesti sihiks kasvuhoonegaaside heidet vähendada ligi 80% võrreldes 1990. a tasemega. Selle sihi

suunas liikumisel vähendatakse kasvuhoonegaaside heidet 2030. aastaks orienteerivalt 70% ja 2040. aastaks 72% võrreldes 1990. a heitetasemega.

Eriplaneeringuga kavandatud tegevus on kooskõlas Eesti kliimapolitiika põhialustega.

1.3.1.2 Eesti energiamajanduse arengukava 2030+ (ENMAK)

ENMAK kirjeldab Eesti energiapolitiika eesmärgi aastani 2030, energiamajanduse visiooni aastani 2050, üld- ja ala-eesmärgi ning meetmeid nende saavutamiseks. Arengukava üheks eesmärgiks on soodustada taastuvatest energiaallikatest toodetava energia tootmise ja tarbimise osakaalu Eestis.

ENMAK 2030 kohaselt on energiamajanduse kui teisi majandusharusid ja Eesti elanikke teenindava majandusharu ülesandeks tagada energia tarbijatele soodne hind ja keskkonnanõudeid arvestav energia kättesaadavus. Elektrimajandus panustab Eesti majanduse konkurentsivõimesse läbi tagatud varustuskindluse, turupõhiste lõpptarbija elektrihindade ja keskkonnanahoidlike lahenduste kasutamise.

Euroopa energiapolitiika kujundamisel on oluline turupõhise ning valdavalt Euroopa Liidu kohalikel ja taastuvatel energiaallikatel põhineva energiaturu arendamine. ENMAK 2030 kohaselt moodustab aastal 2030 taastuvenergia osakaal Eesti energia lõpptarbimises 50%.

Euroopa Liidu energiajulgeoleku seisukohalt on oluline liikuda imporditud energia sõltuvuselt Euroopa Liidus leiduvate primaarenergia allikate suurema kasutamise poole.

Tuulepargi rajamine on ENMAK-i eesmärkidega kooskõlas. Tuulikute rajamine loob soodsad tingimused taastuvatest energiaallikatest elektri tootmise osakaalu suurenemiseks.

1.3.1.3 Eesti kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030

Kliimamuutustega kohanemise arengukava strateegiliseks eesmärgiks on suurendada Eesti riigi, regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks.

Energeetika ja varustuskindluse eesmärkide seadmisel seab arengukava üheks meetmeks kliimamuutusest tingitud riskide ennetamise energiavõrkudes ja taastuvenergia kasutamisel.

Energiasõltumatuse, varustuskindluse ja energiajulgeoleku valdkonna meetme tegevused on tihedalt seotud Energiamaajanduse arengukavaga aastani 2030, suurendavad energiasõltumatust, energiaga varustuse kindlust ja energiaturvalisust nii praegu kui ka karmistuvate ilmastikuolude ja võimalike äärmuslike ilmastikunähtuste sagenemise korral, seda nii riiklikul kui regionaalsel tasemel. Energiasõltumatuse juhtmõte on sõltumatus energiakandjate impordist, energiatootmisel tuginev kodumaistele kütustele ja eelkõige taastuvatele kütustele ning taastuvenergiaallikate kasutamine ja energiatootmise portfelli mitmekesistamine.

Tuuleparkide rajamine on kooskõlas kliimamuutustega kohanemise arengukava eesmärkidega.

1.3.1.4 Pärnu maakonnaplaneering 2030+

Hetkel kehtiva Pärnu maakonnaplaneering 2030+ koostamisel viidi eelnevalt koostatud „Pärnu maakonna planeeringu tuuleenergeetika teemaplaneering“ maakonnaplaneeringusse sisse muutmata kujul.

Teemaplaneeringuga on Pärnu maakonnas määratud elektrituulikute arenduspiirkonnad ja arendusalad, kuhu edasiste täpsemate planeeringute (kas detailplaneering, üldplaneeringu tuuleenergeetika teemaplaneering või üldplaneering) realiseerimisel on eeldatavasti võimalik elektrituulikute püstitamine.

Teemaplaneeringust tuleb lähtuda juhul, kui soovitakse rajada vähemalt kahest, alates 500 kW võimsusega, elektrituulikust koosnevat elektrivõrku ühendatavat tuuleparki, milles kasutatakse elektrituuliku, mille torn on maksimaalselt 175 m kõrge, rootori labade diameeter kuni 150 m ja

elektrituuliku maksimaalne kogukõrgus (koos labadega) 250 m ning ühe elektrituuliku emiteeritav müratase ei ole tugevam kui 110 dB. **Kõrgemate kui 250 m (kogukõrgus koos labadega) tuulikute kavandamisel tuleb koostada asjakohane üldplaneering või maakonnaplaneering.**

Eriplaneeringu ala ei jää maakonnaplaneeringu kohastesse elektrituulikute arenduspiirkondadesse. Eelnevast lähtuvalt ei ole võimalik soovitatavat tuuleparki kavandada detailplaneeringuga, vaid seda saab teha ainult üld- või eriplaneeringu koostamise käigus.

Eriplaneeringu ja KSH koostamisel lähtutakse maakonnaplaneeringuga seatud tuuleenergeetika ruumilise arendamise üldistest põhimõtetest v.a maakonnaplaneeringus määratud arenduspiirkondade paiknemisest.

Eriplaneeringu ülesehitus võimaldab tuulepargi asukoha valikuks ja hilisemal detailse lahenduse koostamisel detailsemat kitsendavate objektide analüüsi kui oli võimalik maakonna teemaplaneeringu täpsusastmes. Sellest lähtuvalt ei ole ka eriplaneeringu koostamise esialgsel kaardianalüüsil lähtunud otseselt maakonnaplaneeringus kasutatud kauguskriteeriumitest looduskaitsealuste objektide suhtes. **KSH programm toob välja eriplaneeringu alal ja selle läheduses olevad kitsendused, kuid ei sea neile otseselt kauguskriteeriume. Eriplaneeringu edasine analüüs sobivate alade suhtes toimub KSH aruande tasandil.**

Koostatav eriplaneering on kehtivat maakonnaplaneeringut muutev. Edasisel eriplaneeringu ja KSH koostamisel võetakse maakonnaplaneeringu osaks olev tuuleenergeetika teemaplaneering ja sellele koostatud KSH (koos alusuuringutega) üheks lähtematerjaliks.

1.3.1.5 Pärnu maakonnaplaneeringu teemaplaneering Põhimaantee nr 4 (E67) Tallinn-Pärnu- Ikla (Via Baltica) trassi asukoha täpsustamine km 92,0- 170,0

Teemaplaneeringuga, mis on täna kehtiva planeerimiseseaduse kohaselt eriplaneering, on määratud Via Baltica trassikoridor.

Teemaplaneeringuga määratud trassikoridor jääb planeeringuala naabrusesse. Eriplaneeringu asukohavaliku tegemisel tuleb arvestada Transpordiameti soovitud kaugusi teemaplaneeringuga planeeritud teedest.

1.3.1.6 Arengustrateegia Pärnumaa 2035+

Pärnu maakonna arengustrateegia on pikaajaline ning tulevikku suunatud plaan. Pärnu maakonna arengustrateegia on senise strateegia ülevaatamise protsessi käigus tekkinud täiustatud ja uue tegevuskavaga strateegia, mis vaatab ajahorisondi – aasta 2035 – taha ja markeerib maakonna soovitud tulevikku, näidates, millistele väljakutsetele on maakonnas oluline keskenduda.

Arengustrateegia seab eesmärgiks kuni aastani 2025 Pärnu maakonna planeeringust ja Lääne maakonnaplaneeringust lähtuvalt maismaatuulikuteparkide rajamise ja **uute sobivate alade leidmise ning ettevalmistamise.**

1.3.2 Kehtivad üldplaneeringud

Käesoleva eriplaneeringu koostamise hetkel on nii Tori valla uus üldplaneering alles koostamisel ning see ei ole veel avalikustatud. Haldusterritoriaalse korralduse muutmise tulemusena moodustunud Tori valla üldplaneeringu kehtestamiseni kehtivad ühinenud valdade üldplaneeringud nendel territooriumidel, kus need enne ühinemist kehtestati. Eriplaneeringu alal kehtivad praegusel ajal (2021. a augusti seisuga) Are valla üldplaneering (Are Vallavolikogu 29. detsember 2009. a otsusega nr 73) ja Tori valla üldplaneering (Tori Vallavolikogu 29.12.2009. a määrus nr 22).

Are valla kehtiv üldplaneering tuuleenergia alasad ei määra. Küll aga on nimetatud üldplaneeringu ptk-s 2.6.4 tuuleenergia kohta kirjas järgmist: „Soodustada tuleb alternatiivenergia allikate (vee-, tuule- ja bioenergia) kasutusvõtmist valla territooriumil.“

Tori valla kehtivasse üldplaneeringusse on sisse viidud (kaardile kantud) Pärnu maakonna planeeringuga „Tuuleenergeetika teemaplaneering“ määratud tuuleenergeetika arendusalad ja arenduspiirkonnad. Arendusalad on sellest tulenevalt ka Tori valla põhjaosa eriplaneeringu alast välja jäetud. Arendusaladel on võimalik tuuleparke kavandada detailplaneeringute alusel.

Kuna huvitatud isikute poolt rajada soovitava tuulepargi asukohavalikut ei ole tehtud üldplaneeringuga ega kavandata teha koostatava üldplaneeringuga, siis annavad eriplaneering ja selle KSH võimaluse uue potentsiaalse tuulepargi ala väljaselgitamiseks.

1.3.3 Tori valla uus üldplaneering

Tori valla üldplaneering on algatatud Tori Vallavolikogu 18.10.2018 otsusega nr 114 ning on hetkel veel koostamisel. Eriplaneeringu ja üldplaneeringu koostamised on eraldiseisvad protsessid, mis samas arvestavad üksteise toimumisega. Üldplaneeringuga kavandatavat maakasutust võetakse võimaluse korral (vastava teabe olemasolul) arvesse eriplaneeringu koostamisel.

1.3.4 Kohalikud arengudokumendid

1.3.4.1 Tori valla arengukava aastateks 2018–2030

Tori valla arengukavas aastateks 2018–2030 on Tori valla visioon 2028 sõnastatud järgmiselt: „Ajalugu hindav ja tulevikku vaatav, elanikke toetav ja külalisi austav, loodust hoidev ja ümbrust arendav, traditsioone väärtustav ja uusi loov - ühtses rütmis sünnist surmani“.

Arendustegevuse strateegiliseks suunamiseks tuuakse esile neli strateegilist fookust, mis on valla jätkusuutliku arengu võtmeküsimused:

1. Vaba aeg ja loodusturism
  - kultuuri, spordi ja vaba aja veetmise võimalused;
  - taristu ja avaliku ruumi arendamine;
  - turismi arendustegevused.
2. Tublid ja tõhusad teenuskeskused
  - haridus ja noorsootöö;
  - sotsiaalhoolekanne ja tervishoid;
  - taristu ja avaliku ruumi arendamine.
3. Koostöö ja sidusus
  - koostöö Pärnu linnaga;
  - valla sisese sidususe suurendamine;
  - koostöö kogukonnaga teenuste kavandamisel ja osutamisel.
4. Kohapealne ettevõtlus
  - ettevõtlusalad, sh energiaressursside rakendamine;
  - Via Baltica, Rail Baltic, uus sild üle Pärnu jõe (Tammiste-Sindi), Pärnu sadam ja lennujaam - võimalikud arendused.

Käesoleva dokumendi koostamise perioodil on koostamisel Tori valla arengukava aastani 2035. Uue arengukava kehtestamise järgselt arvestatakse eriplaneeringu ja KSH koostamisel uuendatud arengukavas toodud eesmärkidest ja tegevustest ning nende ruumivajadusest.

2 Keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsus

2.1 Eesmärk

KSH on avalikkuse ja asjaomaste asutuste osalusel strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega kaasneva olulise keskkonnamõju tuvastamiseks, alternatiivsete võimaluste väljaselgitamiseks ning ebasoodsat mõju leevendavate meetmete leidmiseks korraldatav hindamine, mille tulemusi võetakse arvesse strateegilise planeerimisdokumendi koostamisel ja mille kohta koostatakse nõuetekohane aruanne.

KSH eesmärk on keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) kohaselt arvestada keskkonnakaalutlusi strateegilise planeerimisdokumendi koostamisel ning kehtestamisel, tagada kõrgetasemeline keskkonnakaitse ja edendada säästvat arengut.

2.2 Metoodika

KSH koostamisel lähtutakse Eestis ja Euroopa Liidus kehtivate asjakohaste õigusaktide nõuetest. KSH aruande koostamisel järgitakse KeHJS § 40 esitatud nõudeid, arvestades muuhulgas strateegilise planeerimisdokumendi eesmärke. Vastavalt KeHJS § 40 lg 3 p-le 2 peab KSH aruande koostamisel arvesse võtma strateegilise planeerimisdokumendi sisu ja kehtestamise tasandit.

Sarnaselt eriplaneeringule endale toimub ka KSH aruande koostamine mitmes etapis. Tuginedes KSH programmile koostatakse KSH asukoha eelvaliku etapi ehk I etapi aruanne, mis tegeleb sobilike asukohtade väljaselgitamise ja täpsustamisega keskkonnamõjudest lähtuvalt.

Samuti pannakse KSH asukohavaliku etapi aruandes paika tingimused, millega on vaja arvestada ning tuvastatakse ja määratakse täiendavate uuringute vajadus objekti jaoks väljavalitud asukohas. Eriplaneeringu detailse lahendusega koos koostatakse KSH aruanne, mis tegeleb juba konkreetse tuulepargi lahenduse mõjude hindamise ja leevendusmeetmete leidmisega. Nii planeeringulahenduse kui ka KSH koostamise protsess on avalik ning avalikkust kaasav.

Hindamisel lähtutakse asjakohastest metoodilistest juhendmaterjalidest nagu Keskkonnaministeeriumi poolt välja antud Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamat² ja Keskkonnamõju hindamise käsiraamat³. Lisaks võetakse keskkonnamõju hindamisel arvesse juhteksperdi ja töögrupi keskkonnamõju hindamise alaseid teadmisi ja üldtunnustatud hindamismetoodikat.

KSH aruandes analüüsitakse peamiselt eeldatavalt mõjutatavat looduskeskkonda (taimestik, elustik, mullastik, veerežiim, välisõhk, maastik), kuid ka sotsiaal-majanduslikku keskkonda (ettevõtlus, asustus), tehiskeskkonda (infrastruktuur, hoonestus, liiklus) ja kultuurilist keskkonda (väärtuslikud maastikud, kaitsealused objektid). Eeldatavalt tekkivaid mõjusid hinnatakse vastavalt mõjude ulatusele, kestvusele (lüh- ja pikaajalisus), mõjude iseloomule, kumulatiivsusele ning mõjude olulisusele. Tegevusega kaasnevate mõjude ulatus sõltub mõju liigist ja seda täpsustatakse KSH läbiviimise käigus.

Mõjude olulisuse tuvastamisel lähtutakse eelkõige õigusaktide normidega kehtestatud loogikast. Vastavalt KeHJS-le on keskkonnamõju oluline kui see võib eeldatavalt ületada mõjuala keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara. Mõjuvaldkondades mille puhul normväärtusi ei kehti või võib esineda

² Peterson, K., Kutsar, R., Metspalu, P., Vahtrus, S. ja Kalle, H. 2017. Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamat.

³ Pöder, T. 2017. Keskkonnamõju hindamise käsiraamat.

ebasoodne, kuid normväärtusi mitte ületav mõju hinnatakse keskkonnanäringu esinemise võimalust. Keskkonnanäring on inimtegevusega kaasnev vahetu või kaudne ebasoodne mõju keskkonnale, sealhulgas keskkonna kaudu toimiv mõju inimese tervisele, heaolule või varale või kultuuripärandile. Keskkonnanäring on ka selline ebasoodne mõju keskkonnale, mis ei ületa arvulist normi või mis on arvulise normiga reguleerimata.

KSH käigus:

- koostatakse mõjutatava keskkonna kirjeldus ja antakse keskkonnaseisundi hinnang lähtudes andmebaasidest (EELIS, Maa-amet, Metsaregister, Statistikaameti andmebaas, Keskkonnaagentuuri andmekihid jt). Kirjeldatakse kavandatavat tegevust, selle eesmärki ja vajadust;
- eriplaneeringu asukoha eelvaliku ja KSH integreeritud protsessi käigus analüüsitakse eriplaneeringu ala sees võimalikke asukohti. Analüüsi tulemusena leitakse osapooltele sobivaim ja keskkonda arvestav lahendus;
- tuvastatakse kavandatava tegevusega kaasnevad võimalikud olulised keskkonnamõjud, määratletakse mõjude ulatus, hinnatakse keskkonnale kaasnevaid tagajärgi. Lähtekohaks on eriplaneeringu kui strateegilise ruumilise arengudokumendi iseloom – mõjude hindamisel püsitakse eriplaneeringu vastava etapi täpsusastmes ja keskendutakse teemadele, mida saab eriplaneeringu vastava etapi koostamisel reguleerida ning mis on planeeringulahenduse etapi puhul olulised;
- esitatakse kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju prognoosimeetodi kirjeldus. Hinnangud on kavandatud anda valdavalt eksperthinnangu vormis, müra ja varjutuse hindamisel kasutatakse modelleerimist ning visuaalsete mõjude illustreerimiseks fotomontaažide koostamist;
- hinnatakse võimalikke kumulatiivseid mõjusid, kaudset mõju ning koosmõju teiste tegevusliikidega;
- hinnatakse loodusvara kasutamise otstarbekust ning kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste vastavust säästva arengu põhimõtetele;
- kirjeldatakse kaasneva ebasoodsa keskkonnamõju vältimise või vähendamise meetmeid ning hinnatakse nende kasutamise eeldatavat efektiivsust;
- tuuakse välja tuulepargi detailse lahenduse kavandamiseks vajalike uuringute/ eksperthinnangute vajadus ja ulatus;
- lähtudes kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste keskkonnamõju hindamise tulemustest, tehakse põhjendatud ettepanekud keskkonnaseire tingimuste seadmiseks;
- KSH ja eriplaneeringu koostamise käigus toimub piirkonnaga tutvumine looduses, viiakse läbi töökoosolekuid,-seminare ning kasutatakse olemasolevaid planeeringute, uuringute, riiklike ja maakondlike arengukavade ja muude asjakohaste allikate materjale. Konsulteeritakse olulist teavet omavate asutustega ning avalikkusega. Tehakse koostööd vallavalitsuse ametnike, kohalike elanike, planeerimisdokumendi koostajate, keskkonnaekspertide vahel;
- töötatakse läbi avalikustamise käigus aruande kohta esitatud arvamused ja küsimused, mille koopiad lisatakse aruandele, ning esitatakse arvamuste ja küsimuste esitajatele saadetud kirjade vastused, milles selgitatakse aruande kohta esitatud arvamuste arvestamist, põhjendatakse ettepanekutega arvestamata jätmist ning vastatakse küsimustele; samuti lisatakse aruandele avalike arutelude protokollid;

- tuuakse välja vajaduse korral raskused, mis ilmsid keskkonnamõju hindamisel ja aruande koostamisel;
- esitatakse ülevaade keskkonnamõju hindamise ja avalikkuse kaasamise kohta;
- esitatakse aruandes esitatud teabe kokkuvõte.

2.3 KSH ruumiline ulatus

Käesolevas KSH programmis vaadeldakse kogu eriplaneeringu ala tervikuna. **Edasine piirangutega alade välistamine ja tuulepargi arendamiseks sobiliku ala täpsustamine toimub KSH asukohavaliku etapi aruande etapis.**

Vastavalt Tori valla eriplaneeringu algatamise otsusele koostatakse eriplaneering Tori valla põhjaosas 201,6 km² suurusel maa-alal, mis on seega ka KSH ruumiliseks ulatuseks ja otseseks mõjualaks (Joonis 3).

Joonis 3. Eriplaneeringu ala paiknemine ümbritsevate omavalitsuste suhtes.

Mõjude osas, kus see on asjakohane, vaadeldakse mõjualana ka väljaspoole eriplaneeringu ala jäävaid alasid. Mõjuala ulatus sõltub väga palju mõju liigist ja mõju retseptorist. Näiteks eri linnuliikide osas võib tuuliku mõjuala olla väga erineva ulatusega ja ulatuda 20 kilomeetrit⁴. Inimest ruumiliselt kõige kaugemale mõjutavaks mõjuvaldkonnaks on visuaalne mõju. Visuaalse mõju osas võib mõju avalduda lisaks Tori valla territooriumile ka Pärnu linna, Lääneranna valla, Põhja-Pärnumaa valla, Märjamaa valla, Kehtna valla, Türi valla, Põhja-Sakala valla ja Saarde valla territooriumil (Joonis 3).

⁴ Must-toonekure (*Ciconia nigra*) kaitse tegevuskava. KINNITATUD Keskkonnaameti peadirektori 14.02.2018 käskkirjaga nr 1-1/18/105

2.4 Eriplaneeringu ala ülevaade

Eriplaneeringu ala paiknemine ja sellele esinevad avalikult kuvada lubatavad kitsendused on leitavad ka kaardirakendusest <https://arcg.is/11L9jm>

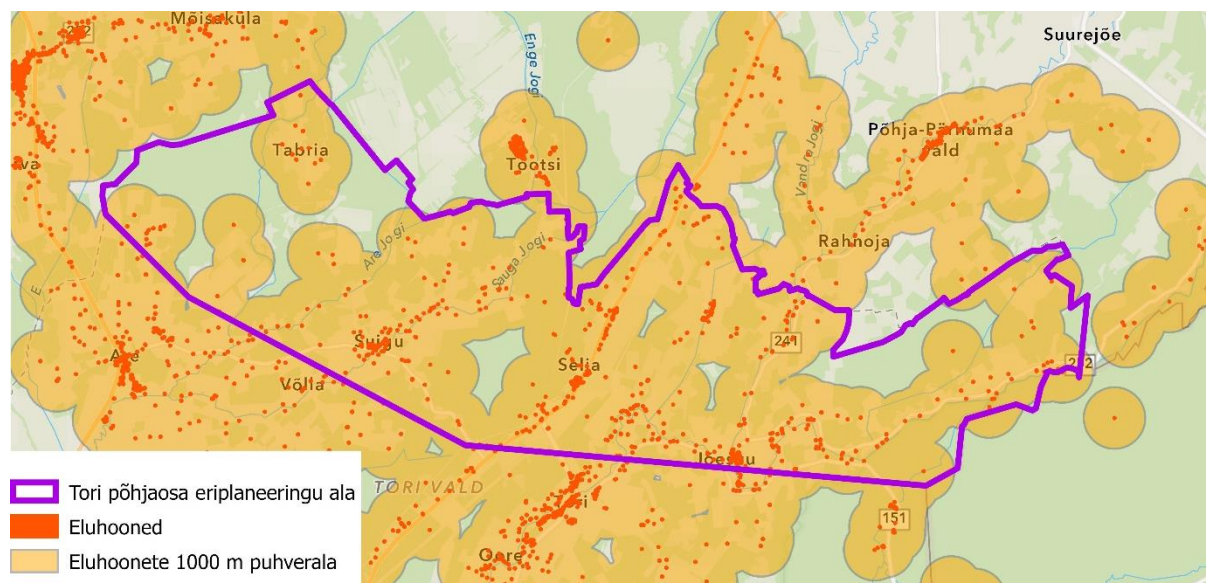
Nagu ptk-s 2.3 kirjeldatud, siis on käesolevas EP LS-s ja KSH programmis käsitletav ala Tori valla põhjaosa (Joonis 3) pindalaga 201,6 km².

Tori vald paikneb Pärnu maakonnas. Tori vald kuulub Eesti ortograafilise liigestuse alusel Lääne-Eesti madaliku piirkonda.

Tori vald on võrgustikupõhine omavalitsusüksus, kus on neli väljakujunenud kohalikku keskust: Sindi linn, Sauga, Tori ja Are alevikud. Valla administratiivne keskus asub Sindi linnas. Statistikaameti andmetel on Tori valla rahvaarv 01.07.2021. a seisuga 12 096 inimest ning asustustihedus 19,8 elanikku km² kohta.

Eriplaneeringu alale jääb tervikuna Aesoo küla (18 elanikku), Elbi küla (7 elanikku), Mannare küla (36 elanikku), Murru küla (64 elanikku), Muti küla (55 elanikku), Piistaoja küla (106 elanikku), Tabria küla (36 elanikku) ja Tohera küla (75 elanikku). Osaliselt jäävad eriplaneeringu alale Eavere küla (36 elanikku), Jõesuu küla (261 elanikku), Kuiaru küla (60 elanikku), Levi küla (48 elanikku), Muraka küla (93 elanikku), Rätsepa küla (39 elanikku), Niidu küla (122 elanikku), Riisa küla (16 elanikku), Selja küla (297 elanikku), Suigu küla (237 elanikku), Võlla küla (57 elanikku) ja Tori alevik (432 elanikku).

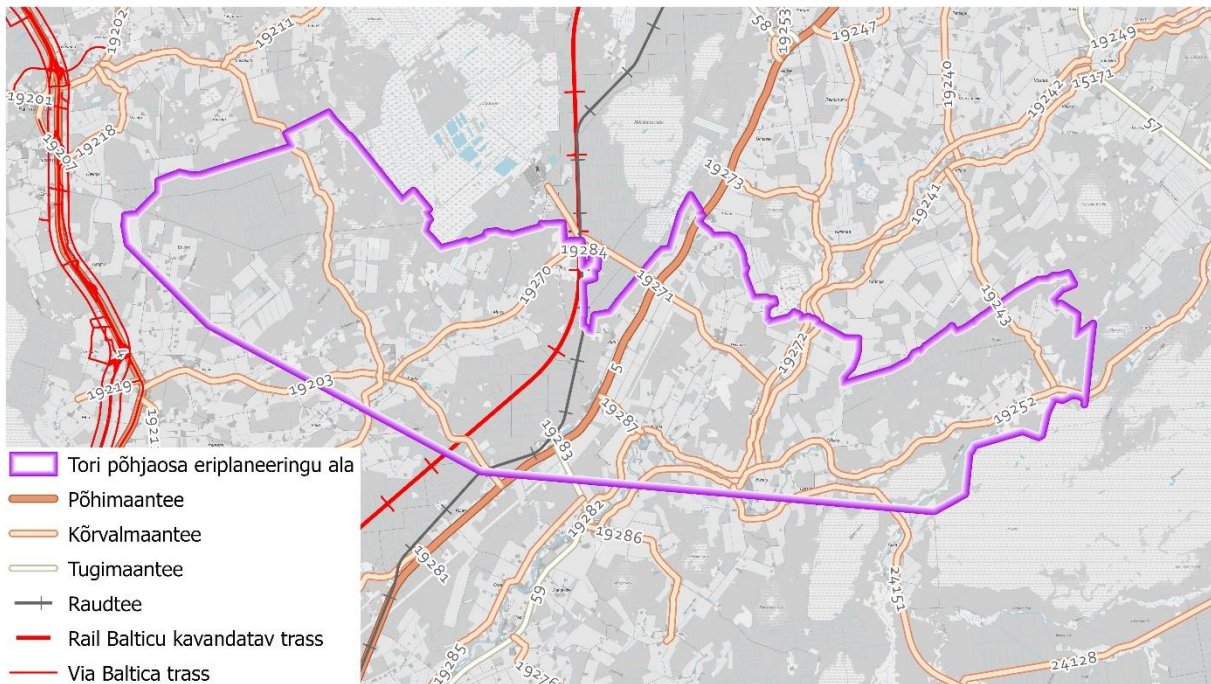
Eriplaneeringu alale jääb ETAK andmestiku alusel 537 elu- või ühiskondlikku hoonet, nendest 75 paiknevad Selja, 66 Suigu, 57 Jõesuu, 45 Muraka, 41 Piistaoja, 40 Murru, 38 Tohera, 28 Muti, 26 Aesoo, 25 Rätsepa, 25 Mannare, 22 Tabria, 17 Levi, 11 Eavere, 8 Kuiaru, 7 Niidu, 5 Elbi ja 1 Riisa küladesse. Võlla küla ja Tori aleviku maadel, mis planeeringu alale jäävad, eluhooneid ei paikne.

Joonis 4. Eluhoonete paiknemine eriplaneeringu alal. Alus: ETAK 27.07.2021

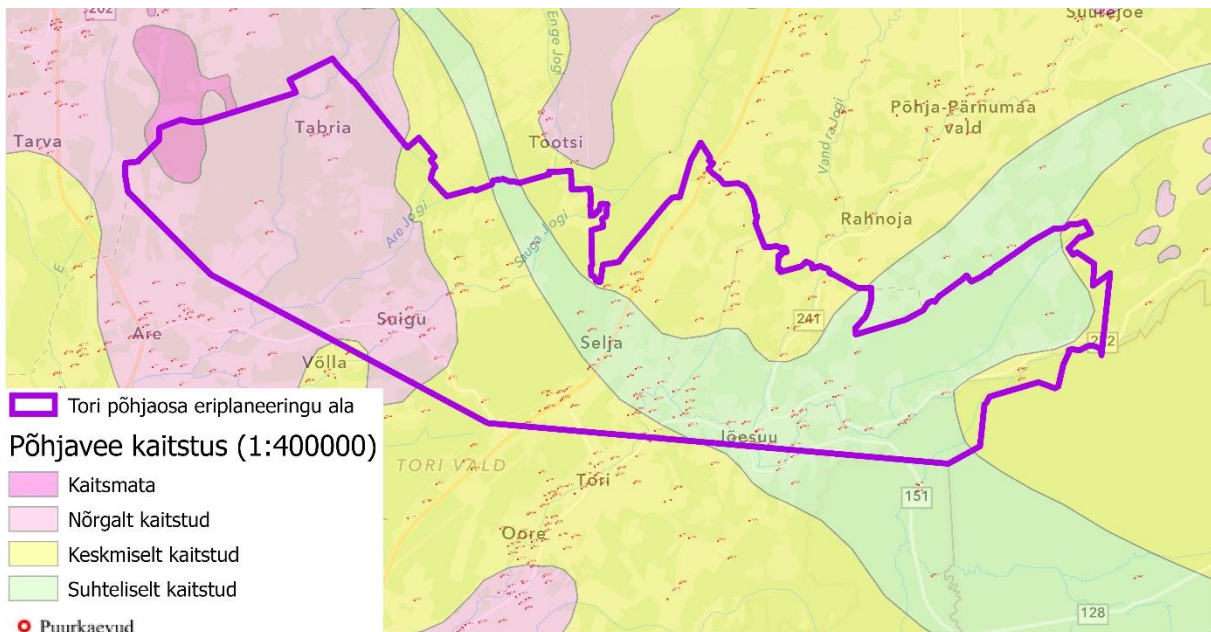
EP ala läbib põhja-lõuna suunaliselt keskelt põhimaantee nr 5 Pärnu - Rakvere – Sõmeru. EP ala läbivad mitmed kõrvalmaanteed. Transpordiamet on varasemate tuuleparkide planeeringute puhul asunud seisukohale, et tuulegeneraatorid ei tohi avalikult kasutatavatele teedele (sõltumata nende funktsioonist, liigist, klassist ja lubatud sõidukiirusest) paikneda lähemal kui $1,5x(H+D)$ (sealjuures H = tuuliku masti kõrgus ja D = rootori e. tiiviku diameeter). Väikese kasutusega (alla 100 auto/ööpäevas) avalikult kasutatavate teede puhul võib põhjendatud juhtudel riskianalüüsile tuginedes ja teomaniku nõusolekul lubada planeeringus elektrituulikuid teele lähemale, kuid mitte lähemale kui tuuliku kogukõrgus ($H + 0,5D$).

Eriplaneeringuala läbib ka Tallinn-Lelle-Pärnu raudteetrass ning kavandatav Rail Balticu raudteertass. Eesti Raudtee AS on varasemate tuuleparkide planeeringute puhul asunud seisukohale, et tuulegeneraatorite kaugus raudtee kaitsevööndi piirist peab olema võrdne rajatise kogukõrgusega, millele on lisatud tiiviku laba pikkus.

Joonis 5. Riigimaanteede ja raudteede paiknemine eriplaneeringu alal.

Eriplaneeringu ala on valdavalt kaetud metsaga. ETAK andmestiku alusel on eriplaneeringualast 116 km² (58%) puittaimestik, 63 km² (32%) haritav maa, 12 km² (6%) lagedad alad, 5 km² (2.5%) märgalad ja 6 km² (1.5 %) muu maa (veekogud, õuemaad, turbaväli jms).

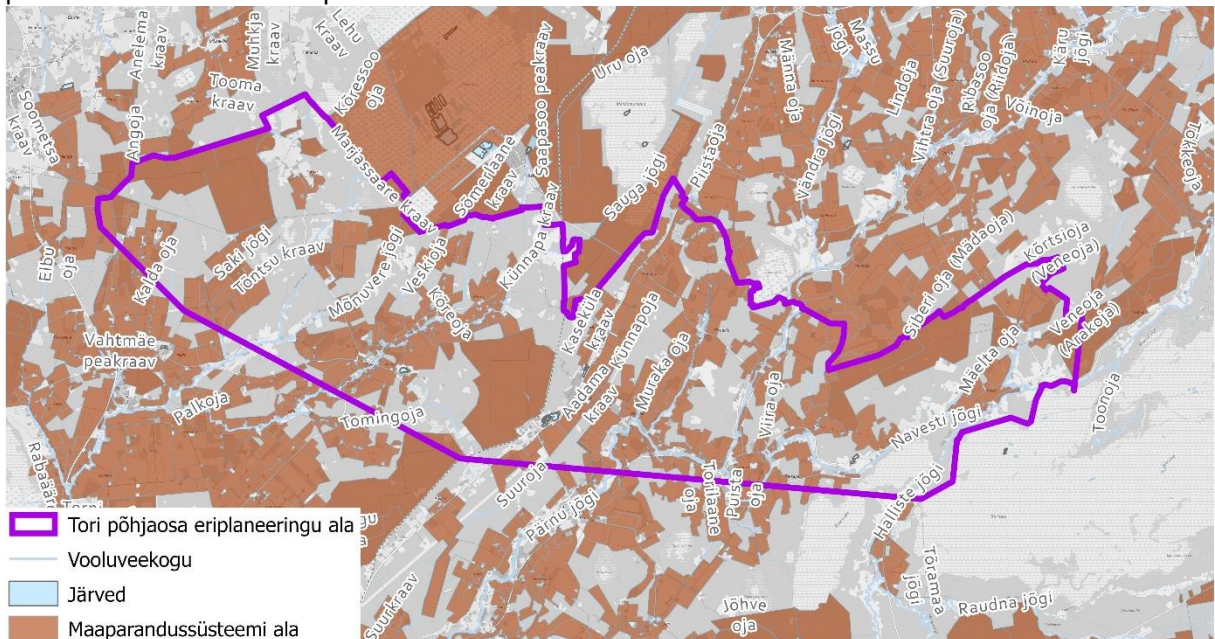
Joonis 6. Põhjavee kaitstus eriplaneeringu alal. Alus: Eesti Põhjavee kaitstuse 1:400 000 kaart.

Tori valla eriplaneeringu ala asub põhjavee loodusliku kaitstuse seisukohalt loodeosas kaitsmata põhjaveega alal ning ülejäänud EP alal leidub nõrgalt- kuni keskmiselt kaitstud alasid. Eriplaneeringu

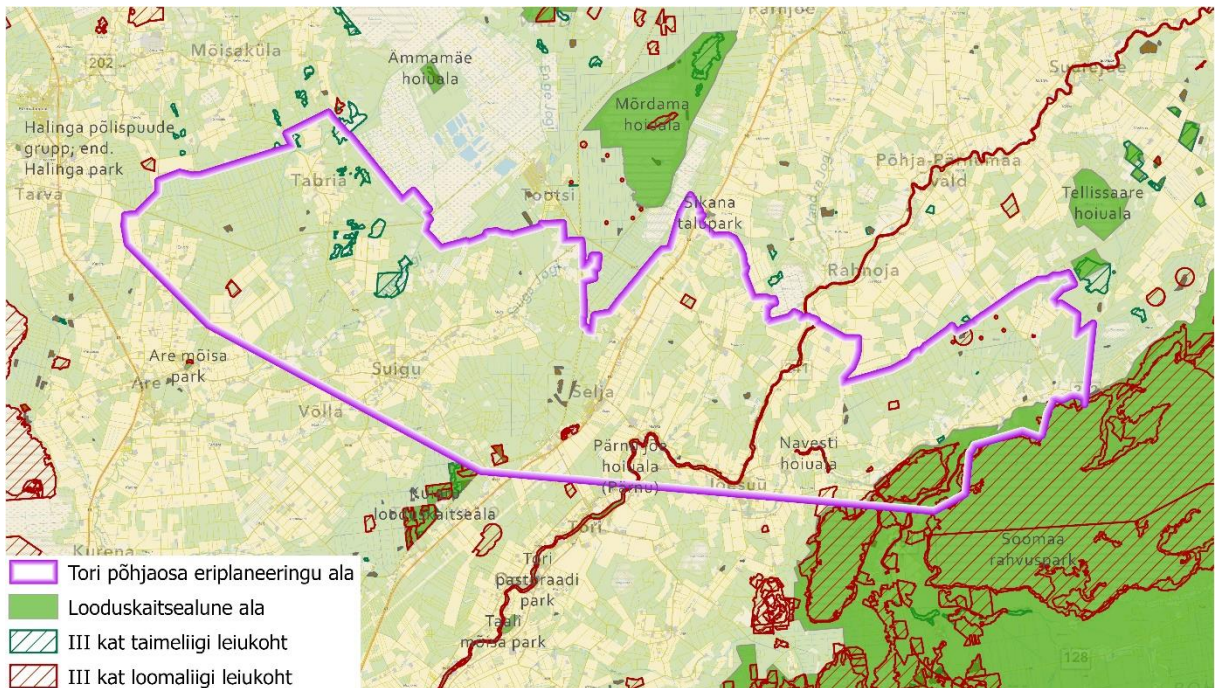
keskel ja idaosas leidub ka suhteliselt kaitstud põhjaveega alasid. Seoses võrdlemisi suure elamualade rohkusega jääb alale ka arvukalt puurkaeve.

Planeeringuala jääb Pärnu jõe vesikonna alale. Planeeringuala läbib arvukalt vooluveekogusid ning alal paiknevad ulatuslikud maaparandussüsteemi alad.

Joonis 7. Pinnaveekogude ja maaparandusvõrgu alade paiknemine eriplaneeringu alal. Alus: EELIS 27.07.2021; Maaparandussüsteemide register 06.08.2021.

Tuuleenergia tootmise aspektist on oluline ala tuulepotentsiaal. Hinnangulised keskmised tuulekiirused eriplaneeringu alal jäävad Euroopa tuuleatlase andmetel 100 m kõrgusel vahemikku 5-6 m/s ja 200 m kõrgusel 7-8 m/s. Eestis üdiselt, sh eriplaneeringu ala piirkonnas, domineerivad edela ja lõunakaarte tuuled.

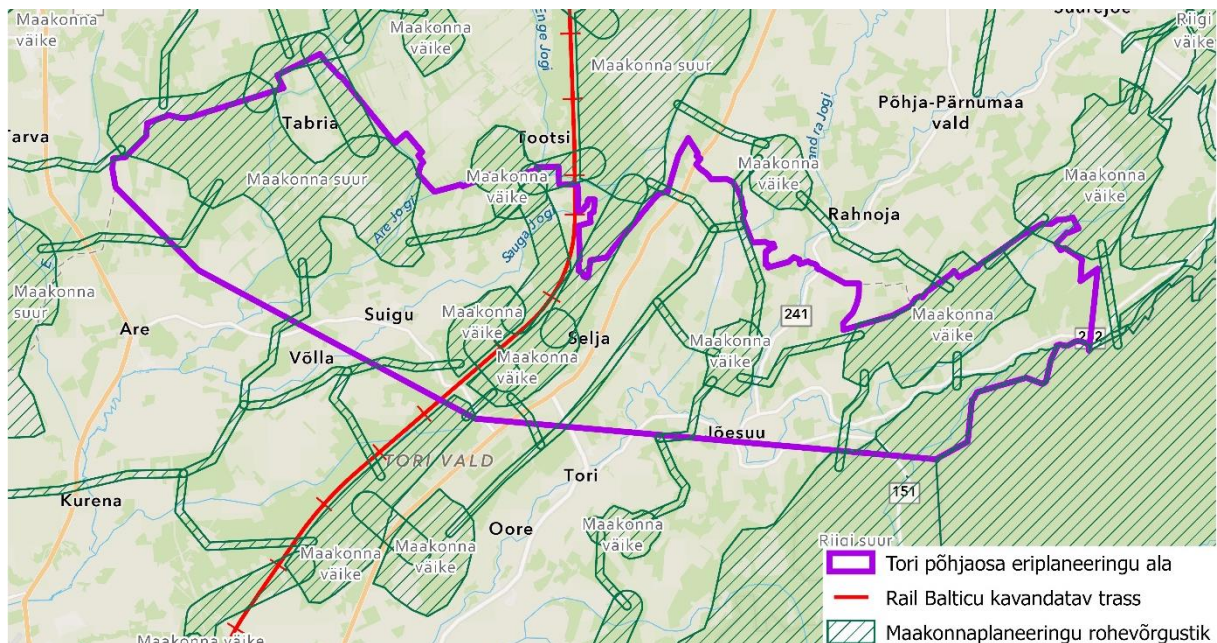

Joonis 8. Eriplaneeringu ala paiknemine looduskaitsete alade suhtes (tulenevalt looduskaitseasutusest ei kuvata I ja II kaitsekategooria liike ja nende liikide püsielupaikade paiknemist). Alus: EELIS 27.07.2021.

Eriplaneeringu ala kattub täielikult või osaliselt mitmete looduskaitsealuste aladega ning kaitsealuste liikide leiukohtadega. Oluliseimaks võib pidada ala kaguosa kattumist Soomaa rahvusparki territooriumiga u. 7,42 km² ulatuses.

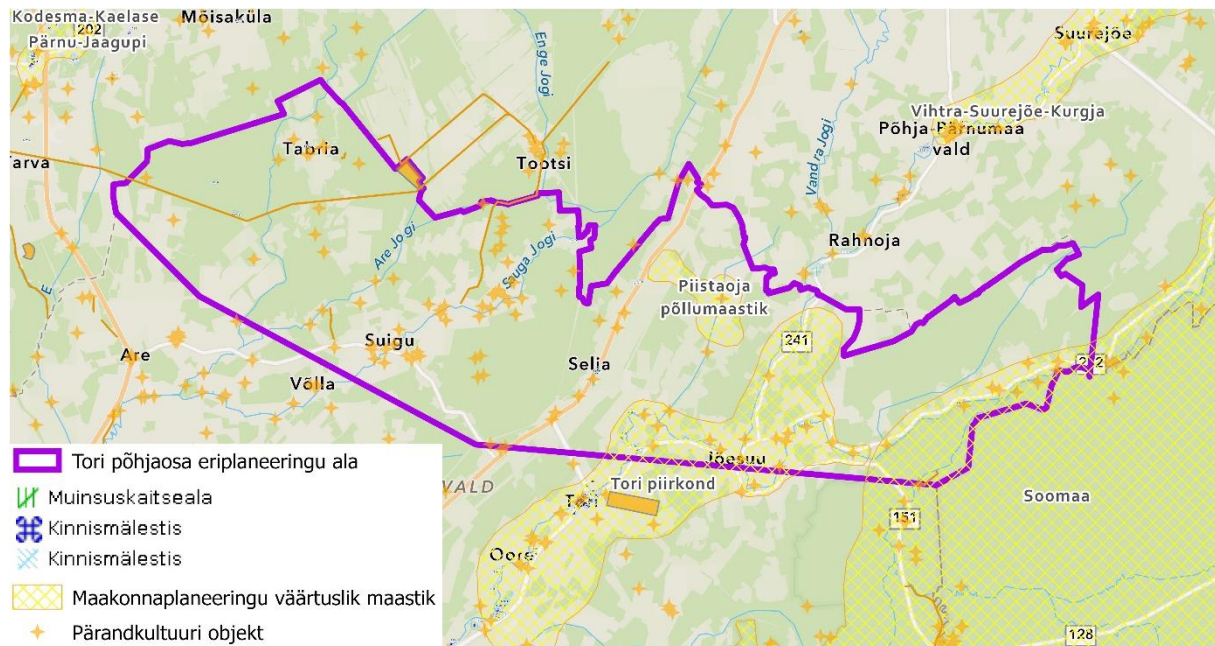
Eriplaneeringualale jääb rohevõrgustiku maakondlike väikseid rohevõrgustiku tuumalasiid. Ala lääneosas paikneb maakonna suur rohevõrgustiku tuumala ning kagunurgas kattub ala riikliku suure tuumalaga (Soomaa). Rohevõrgustiku kontekstis on oluline, et eriplaneeringu ala läbib kavandatav Rail Balticu raudteetrass, mis hakkab rohevõrgustikku killustama. Eriplaneeringu koostamisel tuleb arvestada koosmõju Rail Balticuga ning eriplaneeringuga ei tohi halvendada kavandatavate loomade läbipääsude toimimist.

Joonis 9. Rohevõrgustiku paiknemine eriplaneeringu alal. Alus: Pärnu maakonnaplaneering.

Eriplaneeringuala kattub osaliselt maardlate alaga. Eriplaneeringu alale jäävad: Are kruusamaardla (registrikaart nr 900), Pööravere turbamaardla (96), Selja kruusamaardla (846), Kavasoo turbamaardla (90), Mõrdama turbamaardla (94), Riisa (Käru, Sorkuni) turbamaardla (632), Mannare kruusamaardla (799), Valistre dolokivimaardla (978). Eriplaneeringu alale jäävad Selja III kruusakarjäär (kaevandamisloa nr L.MK/331389, kehtivusega kuni 08.01.2029), Selja II kruusakarjäär (kaevandamisloa nr L.MK/319878, kehtivusega kuni 13.12.2026) ja Selja kruusakarjäär (kaevandamisloa nr L.MK/330061, kehtivusega kuni 27.11.2027). Eriplaneeringualaga vahetult külgneb Kavasoo turbatootmisala (loa nr L.MK/323467; loa omanik AS Jiffy Products Estonia) teenindusmaa ning Keskkonnaametis menetluses olevad taotletavad mäeeraldised Are kruusakarjäär (taotleja OÜ Tambira) ja Valistre II dolokivikarjäär (taotleja EMG Karjäärid OÜ).

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programm. Versioon: 04.05.2022

Joonis 10. Kultuurimälestiste, väärtuslike maastike ja pärandkultuuriobjektide paiknemine eriplaneeringu alal. Alus: EELIS 27.07.2021; Kultuurimälestiste register 07.08.2021 ja Pärnu maakonnaplaneering.

Järgnevas tabelis on toodud ülevaade kogu eriplaneeringu alaga seotud potentsiaalselt kitsendusi põhjustavatest objektidest ja nende olulisusest KSH kontekstis.

Tabel 1. Eriplaneeringu alal ja selle mõjuraadiuses paiknevad objektid, millega tuleb edasisel planeerimisel ja KSH aruande koostamisel arvestada.

Objekti tüüp	Objekti nimetus	Olulisus KSH kontekstis
Kaitseala	Kattub edelanurgas Soomaa rahvuspargiga (KLO1000269) 7,42 km ² ulatuses;	Kõrgendatud tähelepanu KSH kontekstis vajavad alad, mis on loodud linnuliikide ja/või nahkhiireliikide kaitseks (tähistatud paksus kirjas). Taimeliikide ja -koosluste kaitseks loodud kaitsealade puhul on olulise negatiivse mõju esinemine vähetõenäoline, sest kaitse-eeskirjad ja LKS välistab otseselt kaitsealustele aladele tuulepargi rajamist.
	Kattub lõunaosas Kuaru looduskaitsealaga (KLO1000575) 0,022 km ² ulatuses	
Hoiuala	EP ala läbib Pärnu jõe hoiuala (Pärnu) (KLO2000293);	
	EP ala kattub lääneosas Navesti hoiualaga (KLO2000281)	
	EP ala põhjaosast 650 m kaugusel asub Mördama hoiuala (KLO2000279).	
Püsielupaigad	Riisa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000825) Rahnoja väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000930) Kaansoo väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000931) Aesoo metsise püsielupaik (KLO3000649) Rahnoja väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001173) Tohera väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001639)	Tuulepargid võivad mõjutada lindude populatsioone negatiivselt. Oluline on vaadelda mõju kõigile püsielupaikadele, mis jäävad EP alale. Samuti kotkaste püsielupaikadele, mis jäävad 5 km raadiusesse

Objekti tüüp	Objekti nimetus	Olulisus KSH kontekstis
	<p>Riisa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000831) Vihtra väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001083) Kuresoo merikotka püsielupaik (KLO3001924) Riisa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3002205) Riisa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3002275) Riisa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3002242) Tabria väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001326) Võlla väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000933) Selja kollase virvesambliku püsielupaik (KLO3000571) Tootsi must-toonekure püsielupaik (KLO3000772) Tabria väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000393) Tabria väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000024) Kõrissoo eesti soojumika püsielupaik (KLO3000428) Künnametsa must-toonekure püsielupaik (KLO3000983) Oore väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000985) Mannare väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001174) Kõrissoo väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001470) Levi väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001591) Muraka väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001645) Mannare väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001635) Tabria väike-konnakotka ja suur-konnakotka segapaari püsielupaik (KLO3001410) Mannare väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001053) Parisselja väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000356) Levi väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000589) Halinga väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001054) Eametsa must-toonekure püsielupaik (KLO3001900) Künnametsa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000932) Võlla väike-konnakotka püsielupaik (KLO3002158) Elbu väike-konnakotka püsielupaik (KLO3002167)</p>	<p>EP alal paiknevatest perspektiivselt sobilikest tuulepargi aladest. Must-toonekure puhul tuleb hinnata mõju elupaikadele, mis paiknevad 10 km raadiuses perspektiivselt sobilikest tuulepargi aladest.</p>
<p>Kaitsealused looma- ja linnuliigid (II ja III kat liikide puhul on esitatud liigid, kelle leiukohad jäävad EP alale, I kat liikide puhul on esitatud liigid, kes jäävad 2 km raadiusesse alast)</p>	<p>I kategooria: must-toonekurg, väike-konnakotkas, suur-konnakotkas, merikotkas; II kategooria: laanerähn, valgeselg-kirjurähn, metsis, põhja-nahkhiir, kanakull, karvasjalg-kakk, veelendlane, mustsaba-vigle, sarvikpütt; III kategooria: nõmmelööke, sookurg, hiireviu, teder, suurkoovitaja, musträhn, mudatilder, laanepüü, hallpea-rähn</p>	<p>Tuulepargid võivad mõjutada lindude ja nahkhiirte populatsiooni negatiivselt. Mõju nahkhiirte ja linnuliikide pesitsus- ja toitumisaladele hinnatakse KSH käigus.</p>
<p>Projekteeritavad kaitsealused objektid</p>	<p>Päkapikumänd (PLO1001245) Ratta rändrahn (PLO1001275)</p>	<p>Arvestades objektide iseloomu ja paiknemist, siis on olulise mõju</p>

Objekti tüüp	Objekti nimetus	Olulisus KSH kontekstis
		avaldamine neile ebatõenäoline.
	Metsavajakute looduskaitseala	Taimeliikide ja -koosluste kaitseks loodud kaitsealade puhul on olulise negatiivse mõju esinemine vähetõenäoline, kuna ala enda asukoht on välistatud tuulepargi alana.
	Aesoo metsise püsielupaik (PLO1000560)	Tuulepargid võivad mõjutada lindude populatsioone negatiivselt.
Kaitsealused taimeliigid (esitatud EP alale jäävad leiukohad)	Kõrissoo eesti soojumika püsielupaik (KLO3000428)	Kaitsealustele taimeliikidele on võimalik negatiivse mõju avaldamine, kui nende kasvukohtades kavandatakse otsest ehitustegevust või sellega kaasnevat tegevusi (nt raiet). Tuulikute ja nendega seotud rajatiste paigutamisel väljapoole kasvukohti on mõju avaldamine ebatõenäoline.
	Selja kollase virvesambliku püsielupaik (KLO3000571)	
	Dimerella lutea (kollane virvesamblik) (KLO9700013)	
	Lobaria pulmonaria (harilik kopsusamblik) (KLO9700355)	
	Leptogium saturninum (haava-tardsamblik) (KLO9700939)	
	Cypripedium calceolus (kaunis kuldking) (KLO9331139)	
	Saussurea alpina subsp. esthonica (eesti soojumikas) (KLO9327152), (KLO9330844), (KLO9307366), (KLO9330845), (KLO9330847), (KLO9330846), (KLO9330842), (KLO9330837), (KLO9330848)	
	Gladiolus imbricatus (niidu-kuremõök) (KLO9321898)	
	Epipactis helleborine (laialehine neiuvaip) (KLO9300721), (KLO9300720)	
	Gymnadenia conopsea (harilik käoraamat) (KLO9330699)	
	Iris sibirica (siberi võhumõök) (KLO9337274)	
	Neckera pennata (sulgjas õhik) (KLO9400219)	
	Platanthera bifolia (kahelehine käokeel) (KLO9327155)	
	Myrica gale (harilik porss) (KLO9330789), (KLO9330790), (KLO9330792), (KLO9330791), (KLO9330795), (KLO9330794), (KLO9330796), (KLO9330793), (KLO9330792), (KLO9330791), (KLO9330795), (KLO9330794), (KLO9330796), (KLO9330793), (KLO9330786)	
	Viola uliginosa (lodukannike) (KLO9336929)	
	Iris sibirica (siberi võhumõök) (KLO9336897)	
Epipactis palustris (soo-neiuvaip) (KLO9330679)		
Vääriselupaik (esitatud EP alale jäävad elupaigad)	VEP nr.206215; VEP nr.160087; VEP nr.206217; VEP nr.206216; VEP nr.160091; VEP nr.L00611; VEP nr.126113; VEP nr.L01400; VEP nr.126117; VEP nr.126115; VEP nr.126189; VEP nr.126116; VEP nr.209391; VEP nr.L00250; VEP nr.L00251; VEP nr.126096; VEP nr.L01824; VEP nr.L01825; VEP	Vääriselupaikadele on võimalik negatiivse mõju avaldamine, kui nende asukohtades või vahetus naabruses kavandatakse otsest ehitustegevust või

Objekti tüüp	Objekti nimetus	Olulisus KSH kontekstis
	nr.126094; VEP nr.126104; VEP126103; VEP nr.126102; VEP nr.126100; VEP nr.L00656; VEP nr.126121; VEP nr.126122; VEP nr.205394; VEP nr.L01191; VEP nr.L02047; VEP nr.L00590; VEP nr.126248; VEP nr.126247; VEP nr.L01040; VEP nr.126245; VEP nr.126246; VEP nr.126123; VEP nr.205395; VEP nr.126124; VEP nr.126105; VEP nr.126106; VEP nr.111090;	sellega kaasnevaid tegevusi (nt raiet, maaparandust). Tuulikute ja nendega seotud rajatiste paigutamisel väljapoole vääriselupaiku on mõju avaldamine ebatõenäoline.
Natura 2000	Soomaa loodusala (EE0080574)	Tähelepanu vajavad alad on tähistatud paksus kirjas vt täpsemalt ptk 2.5.3.
	Pärnu jõe loodusala (EE0040345)	
	Kuiaru loodusala (EE0040320)	
	Navesti loodusala (EE0040333)	
	Kõrri soo loodusala (EE0040321)	
	Soomaa linnuala (EE0080574)	
Inventeeritud elupaigad vastavalt EELIS andmetele (25.07.2021 seisuga) (esitatud EP alale jäävad elupaigad)	metsastunud luited (2180); jõed ja ojad (3260), lamminiidud (6450); rabad (7110*); vanad loodusemetsad (9010*); rohunditerikas kuusik (9050); soostuvad soo-lehtmetsad (9080); siirdesoo- ja rabametsade (91D0*); lammi-lodumetsad (91E0); huumustoitelised järved ja järvikud (3160); siirde- ja õõtsiksood (7140); liigirikad niidud lubjavaesel mullal (*6270); niiskuslembesed kõrgrohustud (6430); aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510); rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120); nokkheinakooslused (7150); soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080) laialehised lammimetsad (91F0); puisniidud (*6530).	Väärtuslikele taimekooslustele on võimalik negatiivse mõju avaldamine, kui nende asukohtades või vahetus naabruses kavandatakse otsest ehitustegevust või sellega kaasnevaid tegevusi (nt raiet, maaparandust). Tuulikute ja nendega seotud rajatiste paigutamisel väljapoole väärtuslikke taimekooslusi on mõju avaldamine ebatõenäoline.
Ürglooduse raamatu objektid (esitatud EP alale jäävad objektid)	Ratta rändrahn	Arvestades objektide iseloomu ja paiknemist siis on olulise mõju avaldamine neile ebatõenäoline.
	Kuresoo raba	
Rohevõrgustik vastavalt Pärnu maakonna-planeeringule 2035+	Alale jääb mitmeid maakonnaplaneeringuga määratud rohevõrgustiku alasid ja rohevõrgustiku koridoride asukohti.	Tuulepargid võivad põhjustada rohevõrgustiku killustumist (nt rändetõkkeid). Mõju rohevõrgustikule täpsustatakse KSH käigus.

Objekti tüüp	Objekti nimetus	Olulisus KSH kontekstis
Veekogud (esitatud EP alale jäävad)	Raidla kruusakarjäär, VEE2014930 Muti tiigid, VEE2056180 Muti tiigid, VEE2056170 Muti tiigid, VEE2056181 Selja tiik, VEE2056160 Raudtee karjäär, VEE2056150 Määränõmme tiigid, VEE2056540 Määränõmme tiigid, VEE2056140 Vahtmäe peakraav, VEE1150200 Tõntsu kraav, VEE1150000 Saki jõgi, VEE1149900 Aadama kraav, VEE1123599 Kaseküla kraav, VEE1123598 Marjassaare kraav, VEE1149700 Kõreoja, VEE1149000 Künnapa kraav, VEE1148900 Palkoja, VEE1148711 Uru oja, VEE1149100 Kõressoo oja, VEE1149800 Künnapoja, VEE1123511 Pärnu jõgi, VEE1123500 Sõmerlaane kraav, VEE1149603 Suuroja, VEE1145000 Sauga jõgi, VEE1148700 Piistaoja, VEE1144400 Angoja, VEE1150500 Kalda oja, VEE1150100 Tomingoja, VEE1149500 Veskioja, VEE1149400 Mõnuvere jõgi, VEE1149600 Viira oja, VEE1131626 Navesti jõgi, VEE1131600 Veneoja (Arakojaja), VEE1135800 Siberi oja (Mädaoja), VEE1144200 Kõrtsioja (Veneoja), VEE1135900 Mäelta oja, VEE1144100 Halliste jõgi, VEE1136000 Muraka oja, VEE1144500	Kuna veekogude ehituskeeluvööndite ulatusse ei ole võimalik eriplaneeringuga kavandata ehitustegevust, siis ei ole tõenäoline veekogudele olulise mõju avaldamine.
Põhjavee kaitstus	Käsitletava ala loodeosas on kaitsmata põhjaveega ala. Ülejäänud EP alal leidub nõrgalt- kuni keskmiselt kaitstud alasid. Eriplaneeringu keskel ja idaosas leidub ka suhteliselt kaitstud põhjaveega alasid ning põhjavee ülevooluga piirkondi.	Mõju põhjaveele on võimalik avariolukordade esinemisel. Avariolukordade potentsiaalset esinemist ja nendega kaasnevaid võimalikke mõjusid käsitletakse KSH käigus.
Maardlad (esitatud EP alale jäävad)	Are kruusamaardla (registrikaart nr 900) Pööravere turbamaardla (registrikaart nr 96) Selja kruusamaardla (registrikaart nr 846) Kavasoo turbamaardla (registrikaart nr 90) Mördama turbamaardla (registrikaart nr 94) Riisa (Käru, Sorkuni) turbamaardla (registrikaart nr 632) Mannare kruusamaardla (registrikaart nr 799)	Keskkonnaregistri maardlate nimistus oleva maardlaga kattuvale alale on käesoleval ajal kehtiva seadusandluse kohaselt võimalik tuulepargi rajamine üksnes peale

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programm. Versioon: 04.05.2022

Objekti tüüp	Objekti nimetus	Olulisus KSH kontekstis
	Valistre dolokivimaardla (registrikaart nr 978)	maavaravaru ammendamist.
Riigimaanteed	EP ala lääneosa läbib kõrvalmaantee nr 19210 Uduvere - Suigu - Nurme	MKM soovitusel alusel tuleb tuulikuid rajada riigimaanteedest 1.5 x tuuliku masti kõrgus + tuuliku rootori diameeter (tingimus täpsustub planeeringu koostamise käigus).
	EP ala loodeossa jääb kõrvalmaantee nr 19270 Suigu - Tootsi	
	EP ala edela-lääne suunda jääb kõrvalmaantee nr 19203 Are - Suigu	
	EP ala läbib põhja-lõuna suunaliselt keskelt põhimaanteenr 5 Pärnu - Rakvere - Sõmeru	
	EP idaosasse jäävad tervikuna või lõiguti järgmised kõrvalmaanteed: 19287 Selja - Muraka; 19271 Tootsi - Piistaoja; 19252 Kaansoo - Tori; 24151 Kõpu - Tõramaa - Jõesuu; 19241 Suurejõe - Vihtra - Jõesuu; 19272 ja Tori - Massu.	
	EP lõunaosa läbib tugimaantee lõik nr 59 Pärnu - Tori	
	Eriplaneeringu alast lääne suunas on lähialal Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneeringuga „Põhimaantee nr 4 (E67) Tallinn- Pärnu- Ikla (Via Baltica) trassi asukoha täpsustamine km 92,0-170,0“ planeeritud trassikoridor.	Tuulepark(pargid) ei tohi vähendada Via Baltica trassi leevendusmeetmete tõhusust
Raudteed	Tallinn-Lelle-Pärnu raudteetrass Kavandatav Rail Balticu raudteertass	Tuulikute kaugus raudtee kaitsevööndi piirist peab olema võrdne rajatise kogukõrgusega, millele on lisatud tiiviku laba pikkus (tingimus täpsustub planeeringu koostamise käigus). Tuulepark(pargid) ei tohi vähendada RB trassi leevendusmeetmete tõhusust.
Lennuväli	Pärnu lennujaam	Kavandatavad tuulikud võivad mõjutada Pärnu lennuvälja kavandatavaid instrumentaalprotseduure
Riigikaitsekitseendused	Alale ei jää riigikaitsekitseendusi.	Riigikaitsekitseenduse ehitise piiranguvööndisse püstitatav ehitise ei tohi vähendada riigikaitsekitseenduse ehitise töövõimet ja suurendada ohtu riigikaitsekitseendusele. Ohu ja töövõime hindamisel on aluseks Kaitseministeeriumi ja selle valitsemisala julgeolekueeskirjad.
Kultuurimälestised (esitatud EP alale jäävad)	arheoloogiamälestis Linnus "Lõimemägi" 11719; arheoloogiamälestis Linnus "Akupere linnus" 11718; arheoloogiamälestis Kivikalme 11720; arheoloogiamälestis Kalmistu 11825;	Juhul kui ehitustegevust ei kavandata objekti kaitsevööndi ulatuses, siis on negatiivse mõju

Objekti tüüp	Objekti nimetus	Olulisus KSH kontekstis
	arheoloogiamälestis Ohverdamiskoht 11838; arheoloogiamälestis Kalmistu "Mäeltvälja" 11837; arheoloogiamälestis Kivikalme 11831; arheoloogiamälestis Kalmistu "Kalmemägi" 11830; arheoloogiamälestis Kalmistu "Saaremägi" 11832; arheoloogiamälestis Ohvrikivi "Kövera kase kivi" 11834; arheoloogiamälestis Muistne sild 11829; arheoloogiamälestis Kalmistu 11827; arheoloogiamälestis Kivikalme 11828; arheoloogiamälestis Ohverdamiskoht "Hiiesaar" 11833; arheoloogiamälestis Kalmistu 11839; arheoloogiamälestis Muistne sild "Poola sild" 11824; arheoloogiamälestis Kalmistu 11823	avaldamine ebatõenäoline. Muinsuskaitseameti seisukoha kohaselt ei tohi mälestise ja selle kaitsevööndi alale ehitamist kavandada.
Väärtuslik maastik⁵ vastavalt kehtivale maakonnaplaneeringule.	EP alale jääb kolm väärtuslikku maastikku: Soomaa, Tori ja Piistaoja põllumaastik.	Otsene mõju puudub, sest väärtuslike maastike esinemisala kattub elamualade 1 km puhveralaga. Kaudselt võivad muutuda väärtuslikult maastikult avanevad vaated (selgitatakse fotomontaažide koostamisega KSH käigus). Eeskätt on oluline mõju selgitamine Soomaa väärtuslikule maastikule.

⁵ Väärtuslikud maastikud on alad, millel on tulenevalt kultuurilis-ajaloolisest taustast, reljeefist ja looduslikest iseärasustest ning puhkeväärtustest suurem väärtus kui ümbritsevatel aladel. Sellest tulenevalt väärivad need alad ka suuremat tähelepanu, säilimist ja hooldamist. Väärtuslike maastike paiknemise määrab maakonnaplaneering ning nende paiknemist ja kasutustingimusi täpsustab üldplaneering.

Objekti tüüp	Objekti nimetus	Olulisus KSH kontekstis
Pärandkultuuriobjektid (esitatud EP alale jäädavad)	Eavere kruusa- ja liivakarjäär (149:KAR:002); Lubjaku talukoht (149:AST:008); Tabria palvela (149:KUL:001); Tabria kanala (149:PNL:007); Võllemaa talu lubjaahi ja tuuliku asupaik (149:LUA:001); Härma talu kiviaed (149:AED:002); Härma talu linaleoauk (149:LLA:001); Tabria koolimaja (149:KOO:006); Lastu talukoht (149:TAK:024); Metsavahe talukoht (149:TAK:023); Tõntsu talukoht (149:TAK:022); Künnametsa majandi osakonna keskus (149:PNL:008); Kõrisoo kool (149:KOO:005); Härma talu kiviaed (149:AED:003); Kiviaed (149:AED:001); Lavassaare-Tootsi turbaraudtee (188:RTR:001); Kogeri talu elektrijaam (149:KEJ:001); Tõrka vesiveski asukoht (149:VEV:004); Kustase talukoht (149:TAK:019); Põua talu ja karjamõis (149:REE:001); Suigu karjamõis (149:MOA:002); Suigu koolimaja (149:KOO:003); Suigi meierei (149:MEI:001); Suigu kauplus (149:POE:002); Kiisa-Veske vesiveski (149:VEV:007); Möldreoja vesiveski (149:VEV:006); Laut (tall) (149:PNL:011); Saun (149:PNL:009); Suigu ämmaemanda punkt (149:RAV:001); Karjalaudad (149:PNL:010); Suigu kruusakarjäär (149:KAR:001); Teldri (Teldre) vesiveski (149:VEV:005); Oja talukoht (149:TAK:021); Kiviaru talukoht (149:TAK:020); Laut ja silotorn (149:PNL:001); Pärnjõe suvila (149:KOK:002); Roigu karjamõis (149:MOA:006); Roigu kõrts (149:KOR:001); Laastumetsa talukoht (149:TAK:025); Ristoja talukoht (149:AST:001); Salu talukoht (149:AST:002); Mustikaru talukoht (149:AST:003); Sakkeni talukoht (149:TAK:002); Liivaoja talukoht (149:TAK:003); Tõlla talukoht (149:TAK:004); Uuetoa talu tuuleveski (149:TUV:001); Postimaja (149:KON:001); Rummi talukoht (149:TAK:006); Murru koolimaja (149:KOO:002); Miti vesiveski (149:VEV:003); Mõssi talukoht (149:TAK:018); Passima talu pood (149:POE:001); Loemu talukoht (149:TAK:005); Ristuli talu koolihoone (149:KOO:001); Käreoja (Käreva) talukoht (149:TAK:001); Ristuli-Loimu talu küüniase (149:HEK:001); Altpere talukoht (149:AST:009); Saare talukoht (149:AST:010); Juuske (Juske) talu kõrvalhooned (149:MAH:001); Juuske (Juske) talukoht (149:AST:011); Tori kõrts ja Selja metsnikukoht (808:KOR:001); Lubjaahi (808:LUA:005); Selja kool (808:KOO:008); Selja meierei (808:MEI:005); Andres Saali sünnikodu (808:TAK:011); Lubjaahi (808:LUA:006); Pärnu-Paide maantee lõik (808:MNT:001); Lubjaahi (808:LUA:002); Lubjaahi (808:LUA:003); Haud (808:HAU:001); Tootsi mõis (808:MOA:001); Maasiksaare talukoht (808:TAK:016); Piistaoja ülemine lüüspais (808:MPO:002); Theodor Pooli maja (808:TAH:001); Piistaoja alumine lüüspais	Pärandkultuuriobjektid ei ole otseselt kaitse all, kuid kultuuripärandi säilitamiseks on soovitatav neid säilitada. Mõju võidakse avaldada kui tuulikuid või seotud taristust kavandatakse pärandkultuuri objektidele.

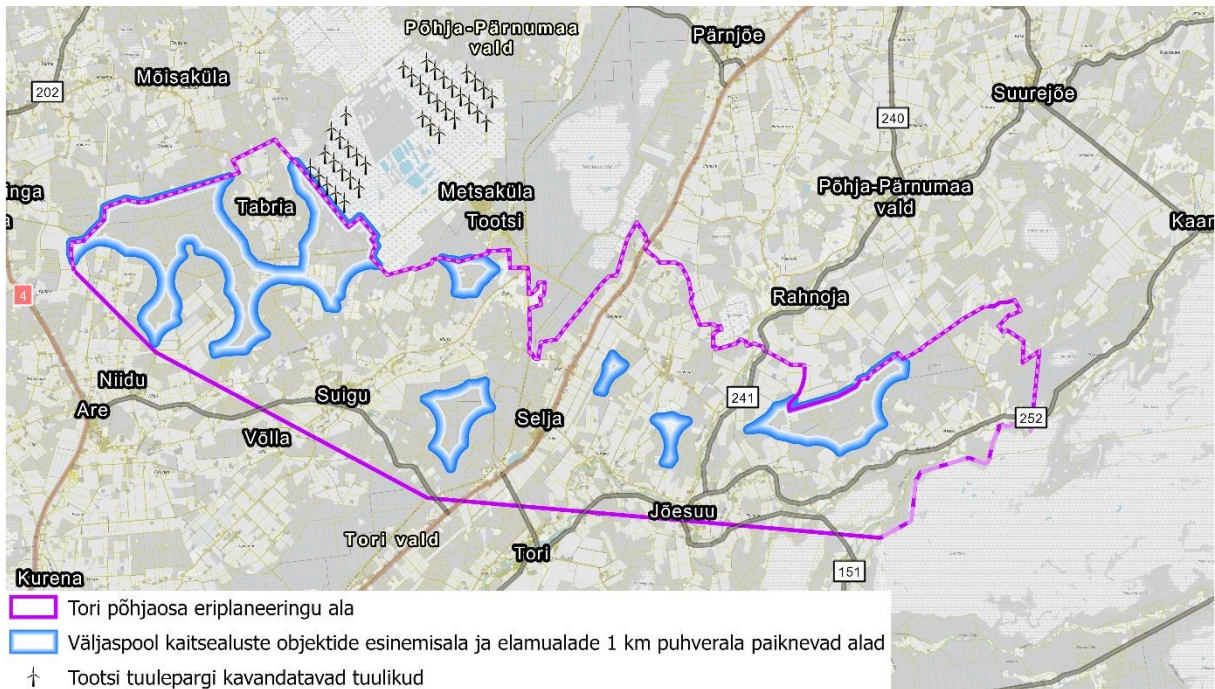
Objekti tüüp	Objekti nimetus	Olulisus KSH kontekstis
	(808:MPO:003); Kaasiku talukoht (808:TAK:013); Levi veski (808:VEV:010); Levi kool (808:KOO:006); Haldjate tantsuplats (808:KON:002); Rahaaugu kivi (808:KIV:005); Kampala laskmise koht ja lodjakoht (808:KON:001); Jõesuu meierei (808:MEI:004); Jõesuu vesiveski ja koolmekoht (808:VEV:009); Kalatõke (808:JKM:001); Rippsild (808:KIS:002); 808:KIS:002 (808:KOO:004); Kaupme taluhäärber (809:TAH:001); Koole (809:KOL:001); Tohera külakivi (808:MAL:004); Juhan Kaarlimäe (Karlsberg) sünnikodu (808:TAK:015); Pöörde-Veski talu ja lodjakoht (809:TAK:002); Pöörde-Jõe talukoht (809:TAK:001); Aru talukoht (808:TAK:006); Aru-Ansu-Jaagussaare vankritee (808:MET:001); Veltsi talukoht (808:TAK:019); Aesoo kool (808:KOO:011); Aesoo pood (809:POE:001); Koksi talukoht (809:TAK:004); Silotorn (809:PNL:001); Kära talukoht (809:TAK:003); Aesoo meierei (808:MEI:003);	
Kaugus lähimast 110 kV või 330kV alajaamast ja kõrgepingeliinist (ala keskelt mõõdetuna)	Sopi alajaam (330kV) (A168) jääb eriplaneeringu ala piirist u 3.5 km kaugusele; Eriplaneeritu ala läbivad keskelt kõrgepingeliinid (elektriõhuliin 35-110kV) Vändra-Papiniidu ja Sopi-Sindi (330 kV).	Vajalik on rajada ühendus 110 kV või 330kV alajaama või kõrgepingeliini juurde rajatavasse alajaama.

Looduskaitsealade alusel kaitstavad alad ja kaitsealuste isendite leiukohad on välistatud kaitseeeskirjade või looduskaitsealade alusel tuulikute ja nendega seotud infrastruktuuri elementide asukohtadena. Vajalike puhveralade⁶ ulatust hinnatakse KSH asukohavaliku etapi aruandes lähtudes konkreetse kaitstava ala või objekti kaitse-eesmärgist või liigi ökoloogiast.

Lähtuvalt riigihanke 235536 tehnilisele kirjeldusele peab tuuliku kaugus lähimast elamust olema üldjuhul vähemalt 1 km või müranormi piirides ja varjutuse häiringuteta. Arvestades eriplaneeringu alal paiknevaid looduskaitsealade kohaseid objekte ning elamualade 1 km kaugusnõuet tekib eriplaneeringu alal erinevaid väiksemaid piirkondi, millele võib osutuda võimalikuks tuulepargile sobiliku ala leidmine. **Alad on kujutatud järgneval joonisel ja edaspidi käsitletakse neid kui perspektiivselt sobilikke alasid.** Alade täpsem määramine ja nende sobilikkuse selgitamine toimub eriplaneeringu asukoha eelvaliku käigus.

⁶ Puhverala käesoleva töö kontekstis on ala, mis on kaitsealuse liigi elupaika, kõrge väärtusega looduskooslust vms objekti ümbritsev ala, mis on vajalik vastava liigi elupaiga, koosluse või objekti hea seisundi säilimiseks ja negatiivse mõju vältimiseks.

Joonis 11. Eriplaneeringu alal paiknevad perspektiivselt sobilikud alad, kus võib osutada võimalikuks tuulepargi jaoks sobiliku ala leidmine ehk ala eelvaliku tegemine. Vajalikke nn puhveralaseid kaitstavate objektide suhtes tuulepargi rajamiseks hinnatakse KSH I etapi aruande koostamisel lähtudes konkreetse liigi või koosluse kaitse eesmärkidest ja seisundist vastavas leiukohas.

2.5 Asjakohaste mõjude selgitamine ehk KSH sisuline ulatus

KSH eesmärk on arvestada keskkonnamõju planeeringu koostamisel ning kehtestamisel, tagada kõrgetasemeline keskkonnakaitse ning edendada säästvat arengut.

KSH programmis teostatakse mõjude esialgne **välja selgitamine** ja hindamisulatus ning -metoodika määramine. Oluliste **mõjude hindamine toimub KSH asukoha eelvaliku etapi aruandes.**

Tuuleparkidega kaasnevad mõjud nende eluea jooksul on esitatud ülevahtlikult Tabel 2-s.

Tabel 2. Tuulikuparkidega kaasnevate mõjude ülevaade.

Tegevuse etapp	Tegevuse kirjeldus	Olulised mõjuvaldkonnad
Ehitusetapp	Tuulikute, trasside, alajaama ja montaažiplatside aladelt taimestiku eemaldamine, sh metsa raadamine ja pinnasetööd. Ehitustööd (vundamentide ehitus, elektriliinide ja trasside ehitus, tuulikute kohapealne montaaž jt tööd).	Otsene taimestiku (k.a metsa) ja pinnase eemaldamine ehitusaladelt, mis võib kaasa tuua nii elupaikade kui ka kasvukohtade kahjustamise. Ehitusega kaasnev ehitismüra, mis võib häirida ümbritsevat elustikku (eeskätt linnustiku pesitsushäiringute võimalikkus). Ehitusega kaasnev suurenev koormus teedevõrgule, mis võib mõjutada teede seisundit. Ehituse käigus maaparandussüsteemide kahjustamine mõjutab veerežiimi ja veerežiimi muutuse läbi ka maad kui maaomanike vara.
Kasutusetapp	Elektrienergia tootmine tuulegeneraatorite abil (tuulikute töötamine, elektriliinide olemasolu).	Elustiku rühmadest on eeskätt mõjutatud linnustik ja käsitiivalised. Mõju väljendub häiringutes, mis võib vähendada sobiliku elupaiga suurst, barjääriefekti tekkes ja kokkupõrke riskis.

Tegevuse etapp	Tegevuse kirjeldus	Olulised mõjuvaldkonnad
		Inimeste jaoks on tuulikute töötamisega kaasnevateks olulisteks mõjudeks müra ja varjutuse teke ning visuaalsed muutused maastikupildis. Kasvuhoonegaaside jt õhu saasteainete heitkoguse emissiooni vähendamine seoses taastuvenergeetika osakaalu suurenemisega.
Sulgemisetapp	Planeerimise etapis ei ole tuulepargi sulgemist ette nähtud ega sulgemisaega määratletud. Tuulikute eluiga on 25–30 aastat, peale mida võib toimuda tuulikute asendamine uutega või pargi likvideerimine.	Käesolevas KSH etapis tuulepargi sulgemisetapi mõjusid ei käsitleta. Sulgemisetapi mõjusid käsitletakse detailse lahenduse KSH koostamisel.

2.5.1 Mõju bioloogilisele mitmekesisusele ja populatsioonidele, taimedele ning loomadele

KSH asukohavaliku etapi aruande koostamise raames hinnatakse kavandatava tegevuse mõju bioloogilisele mitmekesisusele ja populatsioonidele, taimedele ning loomadele. Hinnangu andmisel **kombineeritakse kaardianalüüsi meetodeid eksperthinnangutega**. Hindamisel lähtutakse teadaolevast infost alal ja selle lähiümbruses paiknevate loodusväärtuste ning kaitsealuste alade kaitse-eesmärkide osas.

Looduskaitsealuste alusel **kaitstavad alad ja kaitsealuste isendite leiukohad on välistatud** kaitse-eeskirjade või looduskaitsealuste alusel tuulikute ja nendega seotud infrastruktuuri elementide asukohtadena. Vajalike puhveralade ulatust hinnatakse KSH asukohavaliku etapi aruandes lähtudes konkreetse kaitstava ala või objekti kaitse-eesmärgist või liigi ökoloogiast.

KSH I etapi keskkonnamõjude analüüsi väljundina jaotatakse eriplaneeringu ala väljaspool inimasustuse 1 km puhverala ja otselt kaitsealuste objektide esinemisaladele jäävad alad tuulepargi jaoks sobivuse alusel vastavalt ebasobivaks ning tõenäoliselt sobilikuks ala(de)ks. Tõenäoliselt sobilikul alal määratakse vajaduse korral täiendavate elustiku uuringute vajadus detailse lahenduse KSH etappi.

Lisaks kaitstavatele aladele ja liikidele arvestatakse ka koosluste üldise ökoloogilise väärtusega, mille selgitamiseks alal kasutatakse muuhulgas ELME projekti (www.keskkonnaagentuur.ee/elme) raames valminud ökosüsteemiteenuste väärtuskaarte ja loodusliku sidususe andmeid.

Aruandes käsitletakse võimalikke tuulepargi alajaama ja 110 kV või 330kV kõrgepingeliini ühendustrasse ning ühenduse rajamisega kaasnevaid mõjusid elustikule (nii õhu- kui ka maakaabli korral).

Tuuleparkide puhul võib **taimestikule mõju** avalduda ehitusaegses etapis läbi otsese ehitusalustelt aladelt taimestiku eemaldamise ja ehitustegevusega kaasneva taimestiku kahjustamise (masinatega tallamine ehitusalade vahetus läheduses).

Otsene mõjuala ulatus piirneb sealjuures ehitusaluse pinnaga ning selle vahetu ümbrusega. Raadamist ja pinnaseteid teostatakse tuuliku vundamendi alalt ja selle ümbruses ehitustehnika poolt kasutatavalt alalt, uute ühenduste alustelt aladelt, 110 kV või 330kV alajaamaga ühendusliini kaitsevööndi ulatuses (kuni 25 m kaitsevöönd) ja tuulepargi siseste maakaablite aladelt (maakaablitele kehtib 1 m kaitsevöönd). Raadamist teostatakse juhul kui eelpool nimetatud alad kattuvad metsamaaga. Metsa

raadamine ei ole vajalik teostada kogu tuuliku tiiviku ulatuses, sest tiiviku ulatus jääb kõrgemale kui metsa kõrgus.

Kaudsemalt võib ehitustegevus avaldada mõju taimekooslustele läbi veerežiimi või valgustingimuste muutumise. Kaudsete mõjude ulatus sõltub koosluse tüübist ja ehitustegevuse iseloomust. Metsakuivenduse keskkonnamõju ülevaate alusel langeb põhjavesi tavaliselt järsult kraavi vahetus läheduses, kuid juba 10–20 m kaugusel muutub kuivenduse mõju metsade puhul vähemärgatavaks⁷. Maaeluministri 06.05.2019 määruse nr 45 „Maaparandussüsteemi projekteerimismõjud“ lisas 1 lk 9 on toodud projekteeritavate kraavide vahekaugused arvestades metsakasvukohatüüpe. Lisa järgi on kuivendav mõju mineraalmuldadel üldjuhul 60-100 meetrit. Tundlike koosluste (nagu madalsood või niiskrežiimi suhtes tundlike liikide kasvukohad) puhul võib veerežiimi muutuse mõju ilmnedas mitmesaja meetri kaugusel. Tuuleparkide rajamisega ei kaasne reeglina ulatuslikku kuivendustegevust, kuid ehitustegevusega (nt teede rajamine) võib kaasneda pinnase veerežiimi muutvaid tegevusi.

Mõju taimestikule võib olla oluline eeskätt juhul kui tegevus puudutab kaitsealuste taimeliikide leiukohti või kõrge väärtusega taimekooslusi nagu metsa vääriselupaigad või inventeeritud loodusdirektiivi elupaigad. Taimestikule avaldatavat olulist negatiivset mõju saab vältida paigutades tuulikud ja nendega kaasnevad taristuobjektid väljapoole tundlike taimekooslusi, metsa vääriselupaiku ning kaitsealuste taimeliikide esinemisalasid. Oluline kasutusaegne mõju taimestikule tuuleparkidel puudub⁸.

Tuuleparkide puhul on oluliselt mõjutatavateks loomastiku rühmadeks **nahkhiired ja linnud** (eeskätt röövlinnud ning suure kehamassiga veelinnud, samuti metskanalised). Mõju neile võidakse avaldada nii ehitusaegses etapis (võimalik ehitustegevusega kaasnev häirimine ja elupaiga võimalik kadu) kui ka kasutusetapis (kokkupõrgetest tingitud hukkamise oht, rändetakistus, elupaikade hülgamine, mõnede liikide puhul müra mõju ning elupaikade sidususe langus).

Tuuleparkide planeerimisel tuleb arvestada, et enamik tuuleparkide poolt ohustatud linnuliikidest (enamik ohustatud rändlinnuliikidest, sh must-toonekurg⁹) on ohustatud ka kliimamuutuste poolt. Seega lisaks otsestele võimalikele negatiivsetele mõjudele esinevad tuuleparkide puhul ka kaudsed positiivsed mõjud elustikule (sh linnustikule), kuna tuuleparkide rajamine aitab kaasa kliimamuutuste pidurdamisele¹⁰. Kliimamuutusi on võimalik pidurdada ainult läbi CO₂ heitkoguste ulatusliku vähendamise¹¹.

Arvestades erinevates andmebaasides (EELIS, Loodusvaatluste andmebaas, eElurikkus, seireveeb) olemasolevaid andmeid, hinnatakse alade väärtust antud elustikurühmade jaoks (olulisus nii pesitsemis- kui ka toitumisalana ning rändekoridorina). Toitumisalade puhul ei esine sealjuures mõju vaid toitumisalale kui piirkonnale, kus lindude jaoks on toitu (st potentsiaalne mõju on see, et olemasolev toitumisala väheneb), vaid mõju on ka otseselt lindudele. Linnud lendavad toitumislende tehes sageli madalamal ning seega peab hindama ka kokkupõrgete tõenäosust. Negatiivne mõju võib linnustikule esineda ka seoses maismaa- ja veelindude kevadise ja sügise rändega, seega täpsustatakse KSH asukohavaliku etapi aruandes alade paiknemist rändekoridoride suhtes ning vajadusel määratakse täiendavate uuringute läbiviimise vajadus detailse lahenduse koostamise etappi.

⁷ Kaisel, M., Kohv, K. 2009. Metsakuivenduse keskkonnamõju ülevaade.

⁸ Xia, G., Zhou, L. 2017. Detecting Wind Farm Impacts on Local Vegetation Growth in Texas and Illinois Using MODIS Vegetation Greenness Measurements. Remote Sensing.

⁹ BirdLife International (2021) Species factsheet: *Ciconia nigra*.

¹⁰ Barthelmie, R.J.; Pryor, S.C. 2021. Climate Change Mitigation Potential of Wind Energy. Climate 2021, 9, 136. <https://doi.org/10.3390/cli9090136>

¹¹ IPCC, 2021: Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S.L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M.I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T.K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu, and B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press. In Press.

Müra, sh madalsagedusliku müra ja varjutuse mõju lindudele ja nahkhiirtele käsitletakse KSH asukohavaliku etapi aruandes lähtuvalt teaduskirjanduse andmetele.

Linnustiku ja nahkhiiri puudutavate hinnangute andmisel kasutatakse lisaks andmebaasides olevale infole ka antud eriplaneeringu ala puudutavaid varasemaid uuringuid, millest olulisemad on järgmised:

- Nahkhiirte elu- ja koondumispaikade analüüs seoses tuuleenergeetika teemaplaneeringuga Saare, Hiiu, Lääne ja Pärnu maakonnas (Eestimaa Looduse Fond, 2010);
- Saare, Hiiu, Lääne ja Pärnu maakonna maismaa-alal maakonnaplaneeringu tuuleenergeetika teemaplaneeringu koostamine: Analüüs linnustiku osas teemaplaneeringuga kavandatavate objektidega kaasnevatest võimalikest mõjudest ja neid leevendavate meetmetest (Eesti Maaülikool, 2011)¹².

Nahkhiirtele mõjude hindamisel lähtutakse muuhulgas EUROBATSi juhendist "Guidelines for consideration of bats in wind farm projects".

Linnustikku ja nahkhiiri puudutavate andmete täpsustamiseks teostatakse välivaatlusi (kontrollitakse andmebaasides esitatud andmete ajakohasust, tutvutakse erialaekspertide poolt aladele jäävate elupaikadega) eriplaneeringu ala osadel, mis ei ole looduskaitsete piirangute ja inimasustuse tõttu tuulikute asukohana välistatud. Suuremahulisi ja pikaajalisi väliuuringud KSH asukohavaliku etapi aruande koostamiseks ei tehta. Eesmärgiks on tsoneerida väljaspool kaitstavaid alasid jääv ala lähtuvalt potentsiaalsest väärtusest linnustiku ja nahkhiirte jaoks selgelt ebasobivaks ning täiendavaid uuringuid vajavaks alaks ning määrata, milliseid uuringuid on vajalik detailse lahenduse koostamiseks läbi viia.

KSH asukohavaliku etapi aruandes antakse kirjandusallikate põhjal ülevaade ka tuulegeneraatorite võimaliku mõju kohta **mets- ja koduloomadele**.

Eriplaneeringu alale jääb mitmeid maakonnaplaneeringuga määratud rohevõrgustiku alasid ja rohevõrgustiku koridori tinglikke asukohti. Suures osas kattuvad rohevõrgustiku tuumalad just nende aladega, kus inimasustus puudub või on hõredam. Tuulepargid võivad põhjustada rohevõrgustiku killustumist (nt põhjustada rändetõkkeid). Mõju ulatus ja olulisus sõltub konkreetse roheala väärtustest ning tuulepargi detailsest lahendusest. **Mõju rohevõrgustikule täpsustatakse ja antakse suunised detailse lahenduse mõjuhindamiseks KSH asukohavaliku etapi aruandes.** Hindamine teostatakse eksperthinnangu vormis ning rohevõrgustiku sidususe hindamiseks kasutatakse muuhulgas ELME projekti (www.keskkonnaagentuur.ee/elme) raames valminud ökosüsteemide sidususe hinnanguid. Hindamisel arvestatakse ka Rohevõrgustiku planeerimisjuhendit¹³.

2.5.2 Mõju kaitsealadele

Eriplaneeringu alale ja selle lähedusse jääb kaitsealasid. Järgnevalt on välja toodud käsitletavale alale ja selle lähedusse jäävate kaitsealade kaitse-eesmärgid ja sellest tulenev mõju esinemise võimalikkus.

Tabel 3. Võimaliku mõju tuvastamine kaitsealadele eriplaneeringu alal ja selle vahetus läheduses.

Nimi	Kaugus	Kaitse-eesmärk	Võimalik mõju
Soomaa rahvuspark (KLO1000269)	Kattub EP alaga u. 7,42 km ² ulatuses	Vahe-Eesti edelaosa metsa-, soo- ja lammimaastike looduse, kultuuripärandi,	Mõju (peamiselt visuaalne mõju kaitstavale maastikule, aga ka võimalik mõju kaitse-

¹²<https://maakonnaplaneering.ee/documents/2845826/18586779/Linnustikuanal%C3%BC%C3%BCs.pdf/8625e823-2fbf-4578-a752-2bc38b4db>

¹³ Keskkonnaagentuur; Hendrikson & Ko. 2018. Rohevõrgustiku planeerimisjuhend. Kättesaadav: https://www.keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/rohevõrgustiku-planeerimisjuhend_20-04-18.pdf

Nimi	Kaugus	Kaitse-eesmärk	Võimalik mõju
		<p>kaitsealuste liikide, EÜ nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud 48 liigi ning EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitse kohta:</p> <p>1) I lisas nimetatud elupaigatüüpide: metsastunud luidete (2180), jõgede ja ojade (3260), lamminiitude (6450), rabade (7110*), vanade loodusemetsade (9010*), rohunditerikaste kuusikute (9050), soostuvate ja soolehtmetsade (9080), siirdesoo- ja rabametsade (91D0*), lammi-lodumetsade (91E0) kaitse;</p> <p>2) II lisas nimetatud liikide: saarma (<i>Lutra lutra</i>), hingi (<i>Cobitis taenia</i>), võldase (<i>Cottus gobio</i>), laiujuri (<i>Dytiscus latissimus</i>), suurmosaiikliblika (<i>Euphydryas maturna</i>) ja suur-kuldtiiva (<i>Lycaena dispar</i>), kes kõik on III kategooria kaitsealused liigid, elupaikade kaitse, säilitamine, tutvustamine ja uurimine.</p>	eesmärgiks olevatele linnuliikidele) on võimalik ja selle ulatust analüüsitakse KSH asukohavaliku etapi aruandes.
Kuiaru looduskaitseala (KLO1000575)	Kattub u. 0,022 km ² ulatuses EP alaga	<p>1) elupaigatüüpe kaitse, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitse kohta nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on vanad loodusemetsad (9010*) ja rohunditerikkad kuusikud (9050);</p> <p>2) III kaitsekategooria liikide nagu pruunikas pesajuur (<i>Neottia nidus-avis</i>), kuradi-sõrmkäpp (<i>Dactylorhiza maculata</i>), roomav öövilge (<i>Goodyera repens</i>) ja harilik ungrukold (<i>Huperzia selago</i>) ning nende elupaikade kaitse.</p>	Mõju on ebatõenäoline. Seoses inimasustuse puhverala vajadusega jääb kaitseala üle 1,2 km kaugusele eriplaneeringu käigus detailsemalt vaadeldavast alast (perspektiivsetest aladest).

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programm. Versioon: 04.05.2022

Nimi	Kaugus	Kaitse-eesmärk	Võimalik mõju
Mõrdama hoiuala (KLO2000279)	Eriplaneeringu ala põhjaosast 650 m kaugusel	Mõrdama hoiuala kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide - huumustoiteliste järvede ja järvikute (3160), rabade (7110*), siirde- ja õõtsiksoode (7140), soostuvate ja soolehtmetsade (9080*), siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) kaitse ning nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ I lisas nimetatud liigi - musttoonekure (<i>Ciconia nigra</i>) elupaiga kaitse.	Mõju looduskooslustele on ebatõenäoline. Seoses inimasustuse puhverala vajadusega jääb kaitseala üle 3,3 km kaugusele eriplaneeringu käigus detailsemalt vaadeldavast alast. Mõju must-toonekurele hinnatakse KSH käigus.
Pärnu jõe hoiuala (KLO2000293)	Läbib keskelt eriplaneeringu ala.	Pärnu jõe hoiuala kaitse-eesmärk on: 1) nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi - jõgede ja ojade (3260) kaitse; 2) II lisas nimetatud liikide - hingu (<i>Cobitis taenia</i>), võldase (<i>Cottus gobio</i>), jõesilmu (<i>Lampetra fluviatilis</i>), lõhe (<i>Salmo salar</i>) ja paksukojalise jõekarbi (<i>Unio crassus</i>) elupaikade kaitse.	Tegu on koosluste kaitseks moodustatud kaitsealaga. Kuna tegu on jõega, siis kehtib jõele ehituskeeluvöönd kuhu tuulikute rajamine on välistatud. Arvestades ala paiknemist ja kaitse-eesmärke on oluline mõju ebatõenäoline ja antud ala osas detailsema mõjude hindamise vajadus puudub.
Navesti hoiuala(KLO2000281)	Kattub eriplaneeringu alaga	Navesti hoiuala kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi - jõgede ja ojade (3260) kaitse ning II lisas nimetatud liikide - hingu (<i>Cobitis taenia</i>), võldase (<i>Cottus gobio</i>) ja paksukojalise jõekarbi (<i>Unio crassus</i>) elupaikade kaitse.	Tegu on koosluste kaitseks moodustatud kaitsealaga. Kuna tegu on jõega, siis kehtib jõele ehituskeeluvöönd kuhu tuulikute rajamine on välistatud. Arvestades ala paiknemist ja kaitse-eesmärke on oluline mõju ebatõenäoline ja antud ala osas detailsema mõjude hindamise vajadus puudub.
Aesoo metsise püsielupaik (KLO3000649) Tohera väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001639) Riisa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000831) Kuresoo merikotka püsielupaik (KLO3001924) Tabria väike-konnakotka	Kattub eriplaneeringu alaga	Püsielupaigas elutseva liigi pesitsusala või kasvukoha kaitse.	Alade kaitse-eesmärgiks on tuulikute osas tundlike linnuliikide pesitsusalade kaitse. Mõju lindudele vajab täpsustamist KSH käigus. Püsielupaiga esinemisel eriplaneeringu alal on mõju tõenäoline ning väljaspool eriplaneeringu ala ei ole mõju välistatud ja vajab edasist hindamist. KSH asukohavaliku etapis tuleb piiritleda püsielupaikasad ümbritsevatel aladel vastava liigi kaitseks tuulepargi arendamiseks

Nimi	Kaugus	Kaitse-eesmärk	Võimalik mõju
<p>püsielupaik (KLO3001326) Selja kollase virvesambliku püsielupaik (KLO3000571)</p> <p>Tabria väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000393)</p> <p>Tabria väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000024) Kõrissoo eesti soojumika püsielupaik (KLO3000428)</p> <p>Künnametsa must-toonekure püsielupaik (KLO3000983)</p> <p>Mannare väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001174)</p> <p>Kõrissoo väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001470)</p> <p>Muraka väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001645)</p> <p>Mannare väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001635)</p> <p>Tabria väike-konnakotka ja suur-konnakotka segapaari püsielupaik (KLO3001410)</p> <p>Mannare väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001053)</p> <p>Künnametsa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000932)</p>			<p>ebasobivad alad ning määrata täiendavate uuringute vajadus tõenäoliselt sobilikel aladel. Püsielupaigad ise on tuulepargi alana välistatud.</p>
Eametsa must-toonekure püsielupaik (KLO3001900)	Eriplaneeringu alast ca 0,8 km kaugusel		
Tootsi must-toonekure püsielupaik (KLO3000772)	Eriplaneeringu alast ca 2,5 km kaugusel		

Nimi	Kaugus	Kaitse-eesmärk	Võimalik mõju
Vilvere metsise püsielupaik (KLO3000669)	Eriplaneeringu alast ca 1 km kaugusel		
Levi väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001591)	Eriplaneeringu alast ca 81 m kaugusel		
Oore väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000985)	Eriplaneeringu alast ca 2,3 km kaugusel		
Levi väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000589)	Eriplaneeringu alast ca 170 m kaugusel		
Rütavere väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001500)	Eriplaneeringu alast ca 4,8 km kaugusel		
Randivälja väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001501)	Eriplaneeringu alast ca 4,7 km kaugusel		
Riisa metsise püsielupaik (KLO3000667)	Eriplaneeringu alast ca 2,98 km kaugusel		
Riisa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3002242)	Eriplaneeringu alast ca 1,9 km kaugusel		
Riisa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3002205)	Eriplaneeringu alast ca 1,6 km kaugusel		
Riisa väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000825)	Eriplaneeringu alast ca 1,1 km kaugusel		
Rahnoja väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000930)	Eriplaneeringu alast ca 1,7 km kaugusel		
Rahnoja väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001173)	Eriplaneeringu alast ca 1,8 km kaugusel		
Vihtra väike-konnakotka püsielupaik (KLO3001083)	Eriplaneeringu alast ca 2,3 km kaugusel		
Kaansoo väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000931)	Eriplaneeringu alast ca 2,8 km kaugusel		
Parisselja väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000356)	Eriplaneeringu alast ca 4,4 km kaugusel		

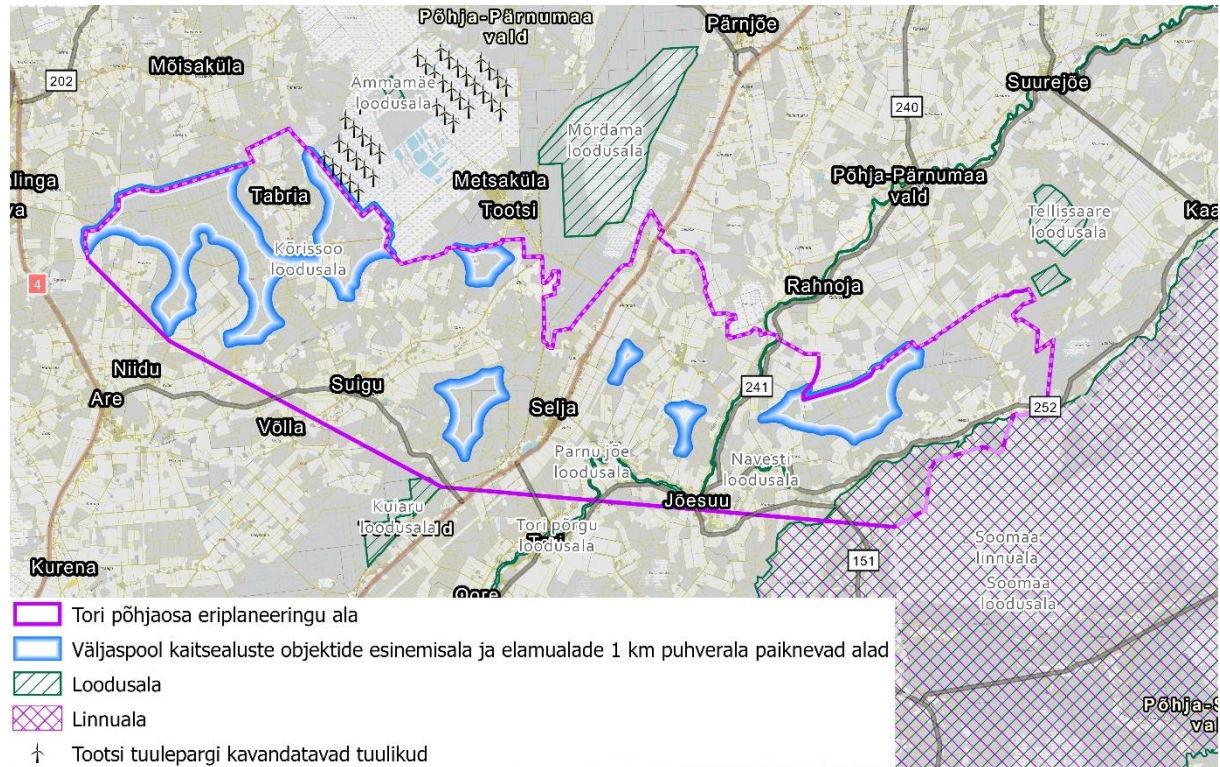
Nimi	Kaugus	Kaitse-eesmärk	Võimalik mõju
Elbu väike-konnakotka püsielupaik (KLO3002167)	Eriplaneeringu alast ca 4,7 km kaugusel		
Võlla väike-konnakotka püsielupaik (KLO3002158)	Eriplaneeringu alast ca 1,8 km kaugusel		
Võlla väike-konnakotka püsielupaik (KLO3000933)	Eriplaneeringu alast ca 1,5 km kaugusel		
Kuresoo merikotka püsielupaik (KLO3001924)	EP alal, 2.3 km		
Päkapikumänd (PLO1001245)	Kattub eriplaneeringu alaga	Projekteeritavas kaitsealas kaitstava objekti kaitse.	Mõju ebatõenäoline, objekt jääb elamualade vahelisele alale kuhu tuulepargi rajamine on välistatud.
Ratta rändrahn (PLO1001275)			
Projekteeritav metsavajakute looduskaitseala	Kattub osaliselt eriplaneeringu alaga	Projekteeritavas kaitsealas kaitstava objekti/liigi kaitse.	Mõju ebatõenäoline, objekt jääb rohkem kui 1 km kaugusele perspektiivselt sobilikust tuulepargi alast, arvestades ala kaitse-eesmärki on mõju ebatõenäoline.
Projekteeritav Aesoo metsise püsielupaik (PLO1000560)	Kattub eriplaneeringu alaga	Projekteeritavas kaitsealas kaitstava liigi kaitse.	Alade kaitse-eesmärgiks on tuulikute osas tundliku linnuliigi pesitsusalade kaitse. Mõju lindudele vajab täpsustamist KSH käigus. Püsielupaiga esinemisel eriplaneeringu alal on mõju tõenäoline ning väljaspool eriplaneeringu ala ei ole mõju välistatud ja vajab edasist hindamist. KSH asukohavaliku etapis tuleb piiritleda püsielupaikasid ümbritsevatel aladel vastava liigi kaitseks tuulepargi arendamiseks ebasobivad alad ning määrata täiendavate uuringute vajadus tõenäoliselt sobilikel aladel. Projekteeritavad püsielupaigad ise on tuulepargi alana välistatud.

Looduskaitsealade alusel kaitstavad alad ja kaitsealuste isendite leiukohad on välistatud **kaitse-eeskirjade või Looduskaitsealade alusel tuulikute ja nendega seotud infrastruktuuri elementide asukohtadena**. Vajalike puhveralade ulatust hinnatakse KSH asukohavaliku etapi aruandes lähtudes konkreetse kaitstava ala või objekti kaitse-eesmärgist või liigi ökoloogiast. **Lähteseisukohtade ja programmi koostamise etapis ei ole aladele määratud nn puhvrid. Vajalikud minimaalsed puhvrid selguvad KSH I etapi aruandes ning täpsustuvad detailise lahenduse KSH aruandes.** Puhvrite määramisel lähtutakse erialakirjandusest, välivaatluste ning andmebaasi andmete töötluse tulemustest ning varasemast tuuleparkide planeerimise praktikast. Ühe teabeallikana arvestatakse ka

Keskkonnaameti poolt koostatud juhenddokumenti „Maismaa tuuleparkide mõjust elustikule ja Keskkonnaameti soovitusel nende planeerimise kohta kohaliku omavalitsuse üldplaneeringutes“. Kasutatakse KSH aruande koostamisel kättesaadavat ajakohast versiooni juhenddokumendist.

2.5.3 Mõju Natura 2000 võrgustiku aladele (Natura eelhindamine)

Eriplaneeringu alale ja selle naabrusesse jääb nii Natura loodus- kui ka linnualasid (Joonis 12). Kavandatav tegevus ei ole otseselt vajalik linnu- ja loodusalade kaitse-eesmärkide saavutamiseks.

Joonis 12. Natura linnu- ja loodusalade paiknemine eriplaneeringu ala suhtes. Alus: EELIS 27.07.2021

Tabel 4. Natura eelhindamine eriplaneeringu ala puhul.

Nimi	Kaugus	Kaitse-eesmärk	Võimalik mõju
Soomaa loodusala (EE0080574)	Osaliselt kattub, osaliselt külgneb eriplaneeringu alaga	I lisas nimetatud kaitstavad elupaigatüübid on huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (*7110), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodumetsad (*9010), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0), lammi-lodumetsad (*91E0) ning laialehised lammimetsad (91F0); II lisas nimetatud liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on saarmas	Kuna loodusala ulatus on tuulepargi asukohana välistatud, siis mõju esinemine on vähetõenäoline, aga seda ei ole võimalik eelhindamise etapis välistada. Ala kaitse-eesmärgiks on ka nahkhiireliikide kaitse. Seega tuleb teostada Natura asjakohane hindamine.

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukohta eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programm. Versioon: 04.05.2022

Nimi	Kaugus	Kaitse-eesmärk	Võimalik mõju
		(Lutra lutra), tiigilendlane (Myotis dasycneme), harilik lendorav (Pteromys volans*), laialehine nestik (Cinna latifolia), kaunis kuldking (Cypripedium calceolus), palukarukell (Pulsatilla patens), laiujur (Dytiscus latissimus), suurmosaiikliblikas (Hypodryas maturna), suur-kuldtiib (Lycaena dispar) ja paksukojaline jõekarp (Unio crassus);	
Pärnu jõe loodusala (EE0040345)	Läbib keskelt eriplaneeringu ala. Kattuv osa on elamutele lähemal kui 1 km.	I lisa nimetatud kaitstavad elupaigatüübid on jõed ja ojad (3260), lamminiidud (6450) ja puisniidud (*6530); II lisa nimetatud liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on harilik hink (Cobitis taenia), harilik võldas (Cottus gobio), jõesilm (Lampetra fluviatilis), lõhe (Salmo salar) ja paksukojaline jõekarp (Unio crassus);	Pärnu jõe kehtib 50 m ehituskeeluvöönd. Seega ei ole võimalik tuulikuid ja nendega seotud taristut rajada lähemale kui 50 m loodusalast. Elamualadest tuleneva puhervööndi vajaduse tõttu jäävad perspektiivsed tuulepargi alad rohkem kui 800 m kaugusele loodusalast. Loodusalal ega selle läheduses ei kavandata teadaolevalt planeeringuga seonduvalt veerežiimi muutvaid tegevusi. Arvestades loodusala kaitse-eesmärke ja paiknemist eriplaneeringu ala suhtes, siis on mõju Pärnu jõe loodusalale välistatud ja asjakohast hindamist ei ole vajalik teostada.
Kuiaru loodusala (EE0040320)	Kattub eriplaneeringu alaga	I lisa nimetatud kaitstavad elupaigatüübid on vanad looduspõhised metsad (*9010) ja rohunditerikkad kuusikud (9050);	Elamualadest tuleneva puhervööndi vajaduse tõttu jäävad perspektiivsed tuulepargi alad rohkem kui 1200 m kaugusele loodusalast. Arvestades loodusala kaitse-eesmärke ja paiknemist eriplaneeringu ala suhtes, siis on mõju Kuiaru loodusalale välistatud ja asjakohast hindamist ei ole vajalik teostada.
Navesti loodusala (EE0040333)	Kattub eriplaneeringu alaga	I lisa nimetatud kaitstav elupaigatüüp on jõed ja ojad (3260); II lisa nimetatud liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on harilik hink (Cobitis taenia), harilik võldas (Cottus gobio) ja paksukojaline jõekarp (Unio crassus);	Navesti jõe kehtib 50 m ehituskeeluvöönd. Seega ei ole võimalik tuulikuid ja nendega seotud taristut rajada lähemale kui 50 m loodusalast. Elamualadest tuleneva puhervööndi vajaduse tõttu jäävad perspektiivsed tuulepargi eelvaliku alad rohkem kui 1500 m kaugusele loodusalast. Loodusalal ega selle läheduses ei kavandata teadaolevalt planeeringuga seonduvalt veerežiimi muutvaid tegevusi. Arvestades loodusala kaitse-eesmärke ja paiknemist eriplaneeringu ala suhtes, siis on

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programm. Versioon: 04.05.2022

Nimi	Kaugus	Kaitse-eesmärk	Võimalik mõju
			mõju Navesti loodusalale välistatud ja asjakohast hindamist ei ole vajalik teostada.
Kõrissoo loodusala (EE0040321)	Kattub eriplaneeringu alaga	II lisas nimetatud liik, mille isendite elupaika kaitstakse, on eesti soojumikas (<i>Saussurea alpina</i> ssp. <i>esthonica</i>);	Kuna loodusala ulatus on tuulepargi asukohana välistatud, siis mõju esinemine on vähetõenäoline, aga seda ei ole võimalik eelhindamise etapis välistada. Seega tuleb teostada Natura asjakohane hindamine Kõrisoo loodusala osas.
Soomaa linnuala (EE0080574)	Osaliselt kattub, osaliselt külgneb eriplaneeringu alaga	liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on karvasjalg-kakk (<i>Aegolius funereus</i>), piilpart (<i>Anas crecca</i>), sinikael-part (<i>Anas platyrhynchos</i>), kaljukotkas (<i>Aquila chrysaetos</i>), väike-konnakotkas (<i>Aquila pomarina</i>), sooräts (<i>Asio flammeus</i>), sõtkas (<i>Bucephala clangula</i>), öösorr (<i>Caprimulgus europaeus</i>), must-toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>), soo-loorkull (<i>Circus pygargus</i>), õõnetuvi (<i>Columba oenas</i>), rukkirääk (<i>Crex crex</i>), väikeluik (<i>Cygnus columbianus bewickii</i>), laululuik (<i>Cygnus cygnus</i>), väikepistrik (<i>Falco columbarius</i>), rabapistrik (<i>Falco peregrinus</i>), tuuletallaja (<i>Falco tinnunculus</i>), väike-kärbsenäpp (<i>Ficedula parva</i>), rohunepp (<i>Gallinago media</i>), sookurg (<i>Grus grus</i>), merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>), rabapüü (<i>Lagopus lagopus</i>), punaselg-õgija (<i>Lanius collurio</i>), hallõgija (<i>Lanius excubitor</i>), naerukajakas (<i>Larus ridibundus</i>), nõmmelõoke (<i>Lullula arborea</i>), sinirind (<i>Luscinia svecica</i>), mudanepp (<i>Lymnocyptes minimus</i>), väikekoovitaja (<i>Numenius phaeopus</i>), kalakotkas (<i>Pandion haliaetus</i>), herilaseviu (<i>Pernis apivorus</i>), veetallaja (<i>Phalaropus lobatus</i>), laanerähn e kolmvarvas-rähn (<i>Picoides tridactylus</i>), hallpea-rähn e hallrähn (<i>Picus canus</i>), roherähn e meltsas (<i>Picus viridis</i>), rüüt (<i>Pluvialis apricaria</i>), sarvikpütt (<i>Podiceps auritus</i>), täpikhuik (<i>Porzana</i>	Tuulepargi käitamine võib mõjutada linnustikku, sealjuures linnualal elutsevaid liike. Kuna mõju on ebaselge tuleb teostada Natura asjakohane hindamine Soomaa linnuala suhtes.

Nimi	Kaugus	Kaitse-eesmärk	Võimalik mõju
		porzana), jõgitiir (<i>Sterna hirundo</i>), händkakk (<i>Strix uralensis</i>), vööt-pöösälind (<i>Sylvia nisoria</i>), teder (<i>Tetrao tetrix</i>), metsis (<i>Tetrao urogallus</i>), mudatilder (<i>Tringa glareola</i>), heletilder (<i>Tringa nebularia</i>), punajalg-tilder (<i>Tringa totanus</i>) ja kiivitaja (<i>Vanellus vanellus</i>);	

Negatiivse mõju esinemise võimalikkust ei ole võimalik välistada **Soomaa loodusala, Kõrissoo loodusala ja Soomaa linnuala osas ning seega viiakse nende alade osas läbi Natura asjakohane hindamine.**

Natura asjakohasel hindamise läbiviimisel lähtutakse ajakohastest juhendmaterjalist.

2.5.4 Mõju veekvaliteedile ja veerežiimile

Eriplaneeringus käsitletavale alale jääb mitmeid veekogusid. Tuuleparkide rajamisega saab potentsiaalselt esineda ehitusetapis mõju veekogudele juhul, kui ehitustegevust kavandatakse veekogudele või nende kaldaaladele. Tuulepargi kasutusetapis võib potentsiaalselt mõju veekogudele avalduda avariilukorras (nt õlide lekked). Veekogude kaitseks kehtivad neile looduskaitseaduse alusel ehituskeeluvööndid. **Eriplaneeringuga ei kavandata käesoleval ajal olemasoleva teabe alusel ehituskeeluvööndite vähendamist¹⁴. Seega ei ole tõenäoline ka veekogudele olulise mõju avaldamine.**

Tori vallas asuvatest vooluveekogudest (näiteks Saki jõgi, Mõnuvere jõgi) on mitmed maaparandussüsteemide eesvoolud. Tuuleparkide rajamisel on võimalik maaparandussüsteemide kahjustamisel veekogude veerežiimi mõjutamine. Lähtuvalt eelnevast võib oluline mõju veekogudele esineda, kuna mitmed vooluveekogud on maaparandussüsteemidega seotud. **Kuivendatud maa-aladele ehitamisel on oluline tagada maaparandussüsteemide jätkusuutlik funktsioneerimine vältimaks üleujutuste teket. Teemat käsitletakse KSH aruandes** eksperthinnangu vormis

KSH asukohavaliku etapi aruandes antakse ülevaade aladel paiknevatest veekogudest ja nendega seotud piirangutest, mida edasisel planeerimisel tuleb arvestada.

Eriplaneeringu ala jääb peamiselt kaguosas ja väiksemal pindalal lääneosas **märgalade esinemise aladele**. Märgaladele ehitamisel kaasneb veerežiimi muutus, mis mõjutab märgala seisundit. **Teemat käsitletakse KSH aruandes** eksperthinnangu vormis lähtudes asukohavaliku etapi täpsusastmest.

Eriplaneeringu ala jääb loodeosas kaitsmata põhjaveega alale. Ülejäänud EP alal leidub nõrgalt kuni keskmiselt kaitstud alasid. Eriplaneeringu keskel ja idaosas leidub ka suhteliselt kaitstud põhjaveega alasid ning põhjavee ülevooluga piirkondi. Põhjaveele võidakse tuuleparkide puhul mõju avaldada peamiselt ehitusetapis (vundamentide rajamine) või kasutusetapis avariilukordade (nt õlide lekked) esinemisel. **Avariilukordade potentsiaalset esinemist ja nendega kaasnevaid võimalikke mõjusid käsitletakse KSH käigus. Samuti käsitletakse võimalikku ehitusaegset mõju põhjaveele.** Hinnang antakse eksperthinnangu vormis lähtudes asukohavaliku etapi täpsusastmest.

¹⁴ Kehtivate õigusaktide alusel ei pruugi olla võimalik eriplaneeringuga ehituskeeluvööndeid vähendada.

2.5.5 Mõju pinnasele, sh väärtuslikule põllumajandusmaale

Kavandatava tegevusega kaasneb ehituse etapis pinnase eemaldamine ja ümberpaigutamine ehitusalustelt aladelt. Seega avaldatakse pinnasele mõju. Tuulepargi rajamiseks vajalike pinnasetööde maht sõltub tuulepargi detailsest lahendusest (tuulikute arvust, montaažiplatside paiknemisest, taristust jms), aga ka ala geoloogilistest tingimustest, eeskätt pinnakatte omadustest. Mõju võib pidada oluliseks eeskätt juhul kui mõjutatavaks on **väärtuslik põllumajandusmaa**. Tuuleparkide puhul on küll kasutusetapis võimalik üheskoos nii põllumajanduslik kasutus kui ka energia tootmine, kuid ehitusaluse pinna arvelt toimub potentsiaalselt väärtusliku põllumajandusmaa pindala vähenemine ning killustumine.

KSH Asukohavaliku etapi aruande koostamisel analüüsitakse eriplaneeringu ala ja väärtuslike põllumajandusmaade kattuvust ning eelvaliku tegemisel eelistatakse ala(sid), millel väärtuslike põllumajandusmaadega kattuvus puudub või on vähene.

2.5.6 Visuaalne mõju, sh mõju väärtuslikule maastikule

Joonis 13. Tuuliku nähtavus. Juhul kui elamu ümbrusesse jäävad vaadet blokeerivad objektid ei pruugi tuulik olla nähtav ka väikse vahemaa puhul, samas kui kaugemalt puudub vaatele takistus ja tuulik on nähtav ¹⁵.

Tuulepargid on maastikupilti muutvad ehitised. Tuulepargi visuaalne mõju sõltub tuulikute suurusest, vaateleja kaugusest, maastiku omadustest, sh reljeefist ja taimkattest, kellaajast, atmosfääri tingimustest jpm. Selgetes ilmastikuoludes ja avatud vaatekoridoride korral võib tuulepark olla nähtav u kuni 35 km kaugusele. Eesti puhul ei mõjuta tuulikute nähtavust olulisel määral reljeef, kuid mõjutavad metsaalad. Seoses vaateleja läheduses paiknevate takistustega (nt mets, hooned vms) ei pruugi tuulik olla nähtav ka juhul kui paikneb vaatluspunkti lähedal (Joonis 13).

Tuulepargi visuaalse mõju ulatuse täpsustamiseks **koostatakse tuulikupargi nähtavusala analüüs** (arvestades maapinna kõrgusi ja nähtavust takistavaid objekte). Nähtavusanalüüsi alusel määratakse olulised vaatepunktid ja koostatakse tuulepargi **esialgsed visualiseeringud (fotomontaaž)**. **Visualiseeringud koostatakse vaatepunktidest kust tuulikud on nähtavusanalüüsi alusel nähtavad ning mida kasutab/läbib oluline hulk inimesi (nt vaatetornid, riigimaanteed avatud lõigud, väärtuslikel maastikel paiknevad veetekohad jms).**

Realistlike visualiseeringute koostamiseks on vaja teada tuulikute täpset paigutust, mis selgub alles eriplaneeringu detailse lahenduse koostamise etapis. Täpsemad visualiseeringud tuleb seega koostada ka detailse lahenduse KSH koostamisel.

¹⁵ Abromas, J., Grecevičiu, P., Piekienė, N. 2015. Visual impact assessment of wind turbines on landscape in Šilalė region. Proceedings of the 7th International Scientific Conference Rural Development 2015.

Maakonnaplaneeringu¹⁶ järgi jääb eriplaneeringu kesk- ja idaosasse kolm väärtusliku maastikuga piirkonda: Tori, Piistaoja põllumaastik ja Soomaa. Nende hulgast **Soomaa on nimetatud Pärnu maakonnaplaneeringus 2035+ rahvusmaastikuks. Maakonnaplaneeringu järgi on rahvusmaastik unikaalne, tuntud nii Eestis kui ka kaugemal ning väärib kõrgendatud tähelepanu.**

Oluline **otsene mõju** väärtuslikele maastikele puudub, sest väärtuslikud maastikud kattuvad kas looduskaitsete aladega või inimasustuse puhvervööndiga, mis välistavad väärtusliku maastiku alale tuulepargi rajamise.

Kaudselt võib mõju avalduda läbi vaadete muutumise, mille selgitamiseks koostatakse KSH käigus nähtavusanalüüs ja fotomontaažid olulistest vaatepunktidest, sh väärtuslikele maastikele jäävate .

2.5.6.1 Varjutus

Tuulikud kui kõrgkonstruktsioonid põhjustavad päikesepaistelise ilmaga paratamatult **varjusid**. Tuntakse kahte tüüpi tuulikute ja päikesepaiste koosmõjul tekkivaid keskkonnamõjureid – liikuvad varjud ja perioodilised peegeldused. Liikuvad varjud on põhjustatud tuuliku konstruktsiooniosade poolt. Tuulikute liikuvaid varje põhjustavad tuuliku pöörlevad labad. Kuna tuuliku labad liiguvad, siis liigub pidevalt ka vari. See võib häirida lähedal asuvates elamutes inimesi ja maanteedel sõitvaid autojuhte hommikuti ja õhtuti. Peegeldused tekivad kui päike peegeldub hetketi tuuliku labadelt ja põhjustab teatud vaatluspunktis ebameeldivat helkimist. Peegeldused on tingitud labade materjalist, selle ära hoidmiseks kasutatakse kaasaegsete tuulikute puhul matte pinnatöötlusmeetodeid.

Häirivat varjutust ei esine kui puudub otsene päikesekiirgus (ilm on pilves) või kui tuulik ei tööta. Varjude ulatus on seda suurem, mida madalamalt päike paistab. Seega on varjutus kõige ulatuslikum hommiku- ja õhtutundidel ning talvisel perioodil. Samas suvel on varjude potentsiaalne kestvusaeg suurim (päev on pikem).

Arvestades meie laiuskraadil esinevat päikese liikumist taevavõlvil ei tekita tuuleturbiinid kunagi varju tuuliku tornist lõunas. Varjutus esineb kõige kaugemale ulatuvalt lääne- ja idakaartes. Kõige suurem on varjutuse summaarne kestvus tuuliku vahetus läheduses tornist loode, põhja ja kirde suunas.

Varjutuse pikaajalisel esinemisel on täheldatud eeskätt siseruumides viibivale inimesele häirivat toimet. Järjestikune üle 30 minuti kestva valguse vilkumise tõttu on täheldatud inimesel stressi ja keskendumisvõime halvenemist¹⁷.

Eestis puuduvad varjutuse esinemisele kehtestatud normid või üldtunnustatud juhend-dokumendid. Senini on tuulikuparkide varjutuse hinnangutes heaks tavaks saanud järgida Euroopas kehtivaid normatiive/juhendmaterjale. Sealjuures on ka Euroopas järgitavad soovituslikud varjutuse väärtused praeguseks erinevates maades erinevad.

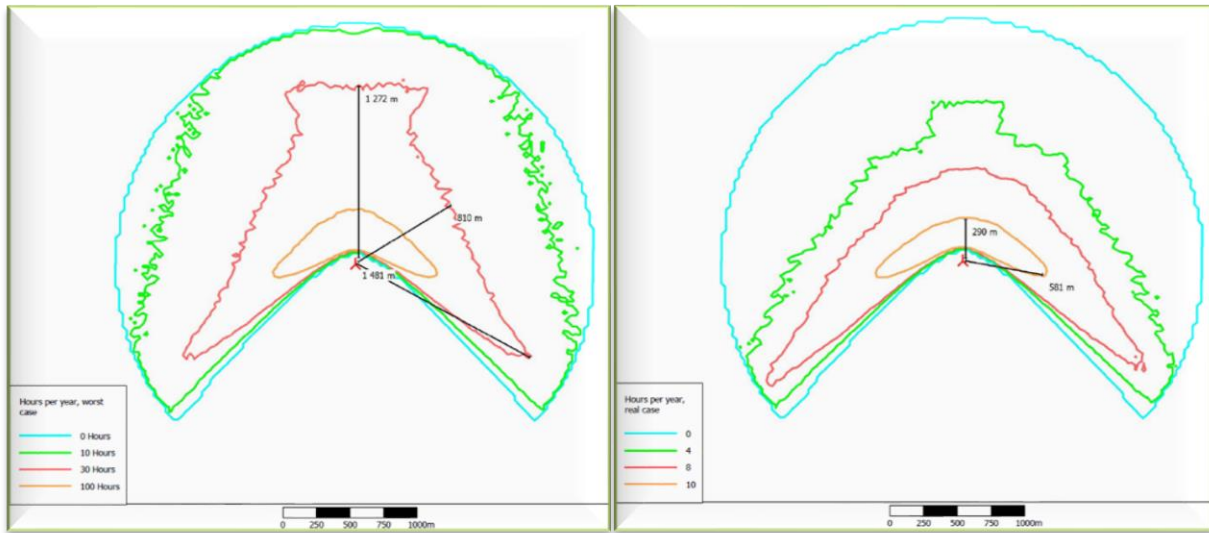
Kesk- ja Lõuna-Euroopa riigid (ka Austraalia ja USA) järgivad üldjuhul Saksamaal kehtivat juhisdokumenti ning kohtulahendit, mille alusel loetakse vastuvõetavaks maksimaalselt kuni 30 tundi aastas või 30 minutit päevas **maksimaalset summaarset varjutamise kestust** (nn worst case) ühel hoonestusalal. Maksimaalse kestvuse ehk nn halvima olukorra puhul arvestatakse, et tuulikud töötavad ja päike paistab päikesetõusust päikeseloojanguni pidevalt. Sellise olukorra puhul tekkiv illustratiivne tuuliku varjutuskaart on esitatud Joonis 14.

¹⁶ https://maakonnaplaneering.ee/documents/2845826/19122810/joonis+2_Looduskeskkond.pdf/c9977ff0-ee91-481f-b63a-eea85623c164

¹⁷ Department of Energy and Climate Change; Parsons Brinckerhoff. Update of UK Shadow Flicker Evidence Base. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/48052/14_16-update-uk-shadow-flicker-evidence-base.pdf

Eesti kliimatingimuste korral annab selline hinnang väga tugevalt ülehinnatud tulemuse, sest meie puhul erineb otsese päikesepaiste kestvus päeva pikkusest olulisel määral.

Põhjamaad (Rootsi ja Taani) on järgimas reaalse varjutuse kestvuse nõuet ning uute tuulikuparkide planeerimisel ei tohi elamualadel ületada 8 või 10 tundi **reaalset summaarset varjutamist** (nn real case) kestvust aasta jooksul¹⁸. Reaalse varjutuse kestvuse arvutamisel arvestatakse otsese päikesepaiste kestvust meteoroloogiajaamade vaatlusandmete alusel ning tuulikute töötamise aega eri tuulesuundade (ehk tuuliku tiiviku paiknemist) ning tuulevaikuse esinemise alusel. Metsaaladele tuuleparkide planeerimisel on asjakohane reaalse varjutuse kestvuse arvutamisel arvestada ka puistute paiknemist, sest kui tundliku objekti ja tuuliku vahel paikneb varju levikut takistav objekt (mets, hooned vms), siis ei jõua vari tundliku objektini.

Joonis 14. Illustratiivne tuuliku varjutuskaart (summaarne varjutustundide arv aastas). Vasakul nn halvima olukorra puhul – päike paistab ja tuulikud töötavad päikesetõusust loojanguni ja paremal nn reaalse olukorra puhul – arvestatakse päikesepaiste esinemist ning tuulikute töötamise suunda lähtuvalt tuulesuunast. Antud kaardil ei ole taimestiku või objektide takistavat toimet arvestatud.

Nii halvimat võimalikku kui reaalselt oodatavat varjutustaset on võimalik väga täpselt arvutuslikult määrata, kuid selleks on vaja teada tuuliku täpset paiknemist ning parameetreid (kõrgust ja labade diameetrit). Varjutuse leviku võimalik ulatus sõltub suuresti ilmakaarest ning seega ei saa ühest kaugust, kus soovituslik varjutuse kestvus on tagatud, tuulikust määrata.

Käesolevas KSHs kasutatakse varjutustasemete hindamiseks tarkvara WindPro. **KSH asukohavaliku etapis teostatakse varjutuse kestvuse indikatiivne hindamine.** Varjutustasemete detailne hindamine tuleb teostada detailse lahenduse KSH koostamisel. Kuna Eestis varjutusele normväärtus ning kinnitatud arvutusmetoodika puudub, siis koostatakse indikatiivsed varjutuskaardid nii halvima võimaliku kui reaalselt tõenäolise varjutusaja kohta.

2.5.7 Mõju õhukvaliteedile, sh müra

Tuuleparkide ehitusega kaasneb ehitusaegne müra, mis on sarnane tavapärase ehitustegevusega kaasneva müraga. Ehitusaegse olulise mürahäiringu põhjustamine inimestele on ebatõenäoline, sest seoses tööstusmüra normtasemetega ei ole võimalik tuulikuid kavandada elamute otsesesse lähedusse. **Ehitusaegne müra on seega oluline eeskätt elustiku suhtes** (nt võimaliku pesitsushäiringu teke müra suhtes tundlikele linnuliikidele nagu nt metsis). Ehitusaegse müra olulisust ja leevendusmeetmeid käsitletakse KSH järgnevatel etappidel eksperthinnangu vormis.

¹⁸ http://help.emd.dk/knowledgebase/content/windPRO3.4/c6-UK_WindPRO3.4-Environment.pdf ptk 6.8

Ehitusaegsest mürast olulisemaks võib tuuleparkide puhul pidada nende **käitamisaegset müra**. Tuuleparkide töötamisega kaasnevad heliallikaid võib jagada kaheks:

- tuuleturbiini käigukasti, mootori jt mehhanismide tekitatud **mehaaniline heli**;
- rootorilabade õhust läbi liikumisel tekkiv **aerodünaamiline heli**.

Kaasaegsetel tuulikutel on üsna suurt tähelepanu pööratud müra vähendamisele ning mehaaniline müra on erinevate isolatsioonimaterjalide ning tehniliste võtetega viidud võrdlemisi väheolulisele tasemele. Ka aerodünaamilise müra vähendamiseks on kasutusele võetud tehnilisi lahendusi, kuid kuna on tegu tehniliste seadmetega, siis teatav müraemissioon tuulikute töötamisel alati ka esineb.

Tuulikute tekitatav müra sõltub tuule tugevusest. Vaiksema tuule korral on tuuliku pöörete arv väiksem ja sellega koos müratase madalam. Tuule kiiruse kasvamisel pöörete arv suureneb, kuid samal ajal tugevneb ka looduslik mürafoon, mis teataval määral varjestab tuulikute müra.

Tuulikute müra hindamisel lähtutakse atmosfääriõhu kaitse seadusest ja keskkonnaministri 16.12.2016. a määrusest nr 71 „Välisõhus leviva müra normtasemed ja mürataseme mõõtmise, määramise ja hindamise meetodid“ (RT I, 27.05.2020, 2). Määruse 71 mõistes on tuulikute puhul tegu tööstusmüra allikatega.

Atmosfääriõhu kaitse seaduse alusel on välisõhus leviva müra normtasemed:

- 1) müra piirväärtus – suurim lubatud müratase, mille ületamine põhjustab olulist keskkonnahäiringut ja mille ületamisel tuleb rakendada müra vähendamise abinõusid;
- 2) müra sihtväärtus – suurim lubatud müratase uute üldplaneeringutega aladel.

Elamualade suhtes kehtib tööstusmürale piirväärtus päeval ajal 60 dBA ja öisel ajal 45 dBA, sihtväärtus on päeval ajal 50 dBA ja öisel ajal 40 dBA. Keskkonnaministerium on oma juhendmaterjalis¹⁹ ja seisukohtades²⁰ andnud suunise lähtuda tuuleparkide planeeringutes piirväärtustest. Samas on Riigikohus leidnud, et tuuleparkide puhul tuleks lähtuda taotlustasemest (kehtivates õigusaktides ümbernimetatud sihtväärtuseks)²¹. Kuna tuulikud töötavad ööpäevaringselt ning elamualade osas ei ole alati lihtsasti määratav nende rajamise aeg, siis on KSH juhteksperdi hinnangul soovitatav asukohavaliku etapis võtta eesmärgiks öise sihtväärtuse tagamine. Kui mõjuhindamisel ilmneb, et esineb elamualasid, kus võidakse müra arvutusliku hindamise kohaselt öist sihtväärtust ületada, tuleb eraldi hoolikalt hinnata, kas vastava ala suhtes piirväärtuse rakendamine on lubatav või tuleb kavandada sobilikud leevendavad meetmed.

Illustreerimaks müra sihtväärtuse tagamiseks vajalikku kaugust koostati illustratiivne mürahinnang (Joonis 15). Modelleeriti teoreetilist kolmest tuulikust koosnevat tuulikugruppi avatud ja tasase reljeefiga maastikus. Mudelis kasutati väga kõrge müraemissiooniga tuulikuid (108 dB, enamik tänapäevaseid tuulikutootjaid garanteerivad müraemissiooni 105 dB) ja modelleering tehti 2 m kõrgusele. Jooniselt on näha, et 40 dB sihtväärtusele vastav müratase saavutatakse u 650 m kaugusel tuulikute suhtes.

KSH asukohavaliku etapi aruande raames hinnatakse tuulepargi käitamisest tingitud müra ulatust ning mõju. Hindamise abistamiseks teostatakse tuulikute müra leviku indikatiivne modelleerimine (koostatakse mürakaardid kasutades spetsiaaltarkvara WindPro ja/või SoundPlan).

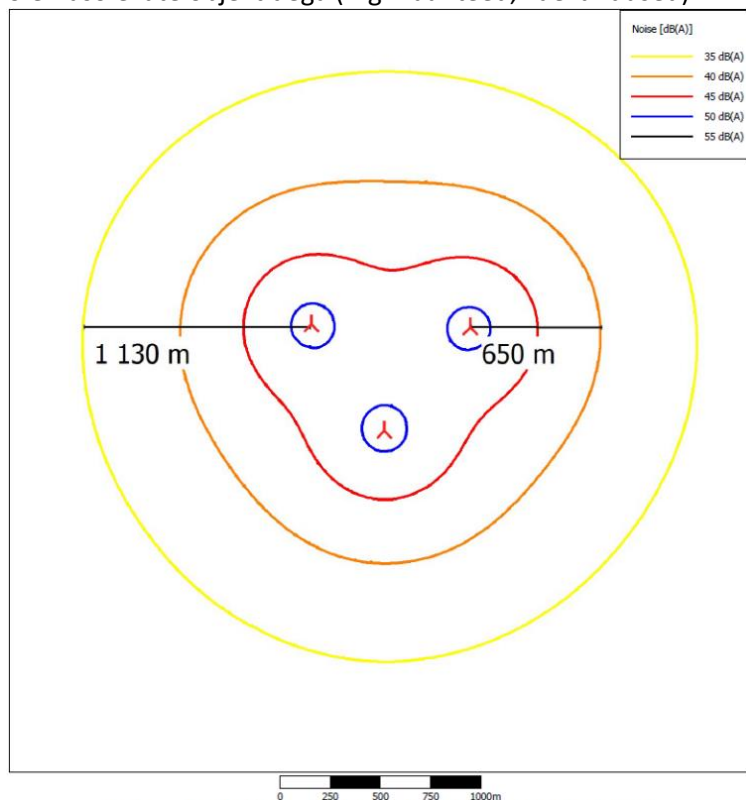
¹⁹ Keskkonnaministerium. 2021. Müraga arvestamine tuulikute planeerimisel. Kättesaadav: <https://envir.ee/keskkonnakasutus/valisohk/mura>

²⁰ Keskkonnaministeriumi kirja 13.09.2021 nr 7-15/21/3300-2 kohaselt: „Juhul, kui elamuala on elamualana toimiv enne 2002. aastat, siis rakenduvad sellele müra piirväärtused, kui üldplaneering on elamualale kehtiv alates 2002. aastat, rakenduvad sihtväärtused.“

²¹ <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-3-1-88-15>

Seoses eriplaneeringu koostamise etapilisusega teostatakse KSH asukohavaliku etapi aruandes müra indikatiivne hindamine (antakse hinnang erinevate mürataseme tekkimise kaugusele potentsiaalsetest tuulikutest). Müra detailne hindamine tuleb teostada detailse lahenduse KSH koostamisel.

Müra hindamisel pööratakse tähelepanu müra võimalikule koosmõju esinemisele piirkonnas juba olemasolevate objektidega (riigimaanteed, kaevandused).

Joonis 15. Illustriivne mürakaart. Modelleeritud on kolmest tuulikust koosnevat tuulikute gruppi tasasel ja takistustevabal maastikul 2 m kõrgusel. Tuulikute müraemissiooniks on võetud 108 dB. Tööstusmüra (sh tuulikute müra) öine sihtväärtus elamualadel on 40 dBA.

Tuulikute rajamine ja käitamine ei põhjusta olulisi saasteainete emissioone välisõhku. Teemavaldkonda KSH aruannetes seega ei käsitleta.

2.5.8 Mõju tervisele

Tuuleparkide puhul on mõju inimese tervisele seotud eeskätt tuulikute töötamisest tuleneva müra, varjutuse ja vibratsiooni võimaliku mõjuga. Tegu on tuulikute käitamisaegsete mõjudega.

KSH aruandes käsitletakse varjutuse, madalsagedusliku heli ja vibratsiooni esinemist ja ulatust. Lähtutakse uuemast teaduskirjandusest ja uuringutest olemasolevates tuuleparkides. Varjutuse osas teostatakse ka indikatiivne varjutustasemete modelleerimine.

2.5.8.1 Vibratsioon ja madalsageduslik müra

Tuuleturbiinide töötamisega kaasneb teatud määral vibratsiooni teke labades, rootoris ning sealt edasi kandudes tuuliku torni. Vibratsiooni teke on aga tehnoloogiliste lahendustega viidud miinimumini ning

samuti välditakse ka vibratsiooni edasikandumist. Oluliseks osaks vibratsiooni vältimiseks ja summutamiseks on tuuliku vundament, mis peab olema konkreetse tuuliku ja asukoha ehitusgeoloogilisi tingimusi arvestades projekteeritud piisavalt tugev. Konkreetne vundamenti lahendus töötatakse välja projekteerimise etapis. Tagamaks turbiini püsivus (sh pikka aega ja ka ekstreemsetes tingimustes), rajatakse turbiinide vundamendid massiivsed ja sobiva konstruktsiooniga, mis tagaks minimaalse vibratsiooni vundamendis ja ümbritsevas pinnases.

Vibratsiooni (nii pinnases leviv vibratsioon kui madalsageduslike helilainete poolt tekitatav vibratsioon) ja madalsageduslike helide teke ja levik tuuleparkide lähialadel on teema, mis tihti põhjustab lähiala elanike jaoks küsimusi. **Sellest lähtuvalt käsitletakse edasises KSHs vibratsiooni ja madalsagedusliku heli teket ja levikut tuuleparkides. Lähtutakse uuest teaduskirjandusest ja uuringutest olemasolevates tuuleparkides.**

2.5.8.2 Muud tervisemõjud

Aruandes käsitletakse võimalikke tuulepargi alajaama ja 110 kV kõrgepingeliini ühendustrasse ning ühenduse rajamisega kaasnevaid mõjusid, sh käsitletakse nii õhuliini kui ka maakaabli võimalikke tervisemõjusid ja nende ulatust.

2.5.9 Mõju sotsiaalsetele vajadustele ja varale

Tuulikuparkide rajamine ja käitamine võib omada mõjusid isikute **varale**, sh mõjutada teataval määral **maakasutust, kinnisvaraturgu, rekreatsioonivõimalusi**. Senist sihtotstarbejärgset kasutust maatulundusmaana tuulikupargi rajamine üldjuhul siiski ei kitsenda. Mõju varale võib ilmned näiteks kui ehituse käigus rikutakse olemasolevaid maaparandussüsteeme, mille kahjustamine mõjutab veerežiimi ja veerežiimi muutuse läbi ka maad kui maaomanike vara. Pigem võib esineda mõju väljaspool tuulepargi ala paiknevatele aladele. **Võimalikku mõju kinnisvara väärtusele käsitletakse KSH aruandes erialakirjanduse ja olemasolevates tuuleparkides läbiviidud uuringute andmetele tuginedes.** Detailsem mõju hinnang on võimalik detailse lahenduse KSH koostamise etapis.

Samuti on oluliseks aspektiks võimalikud mõjud teedele (eeskätt ehitustegevuse perioodil). Raskete tuulikukomponentide transport võib põhjustada teede seisundi halvenemist ning vajalik on leida sobilikud meetmed mõjude minimeerimiseks või kompenseerimiseks. Antud tuulepark võib kaasa tuua ka täiendavate teede rajamise vajadust. Eelnimetatud mõjuaspekte käsitletakse KSH aruandes eksperthinnangu vormis.

Majanduslike mõjude hindamine ja rahaliste kompensatsioonimehhanismide määramine ei ole otseselt KSH ülesanne. KSH asukohavaliku etapi aruandes käsitletakse siiski ülevaatlilikult ka mõjude võimalikke **kompensatsioonimehhanisme ehk kohaliku kasu**²² võimalusi kohalikule kogukonnale. Kohaliku kasu käsitlemise puhul arvestatakse, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumil on väljatöötamisel kohaliku kasu õiguslik regulatsioon.

Sotsiaalsete mõjude osas käsitletakse mõju ka piirkonnas paiknevatele teenuseid pakkuvatele objektidele (nt turismi valdkonna ettevõtted). Hinnatakse antud objektide asukohas müra, varjutuse ja visuaalse mõju muutusi.

2.5.10 Mõju maavaravarudele

Keskkonnaregistri maardlate nimistus oleva maardlaga kattuvale alale on võimalik tuulepargi rajamine üksnes peale maavaravaru ammendamist. Vastavalt maapõueseaduse § 14 lg-le 2 on maapõue seisundit ja kasutamist mõjutav tegevus lubatud üksnes Keskkonnaministeriumi või valdkonna eest vastutava ministri volitatud asutuse nõusolekul. Asjaoluga arvestatakse KSH läbiviimisel ja planeeringu

---

²² Kohaliku omavalitsuse või kohaliku kogukonna saadav hüvitis või kasu arendustest.

koostamisel. **Täpsemad tingimused (nt maardlate alade väljaarvamine või tuulikute rajamine peale maavaravaru ammendamist) selgitatakse välja KSH käigus.**

Turbatootmisalaga vahetult külgnevalt saab tuulikuid planeerida juhul, kui tuulikute olemasolu ei mõjuta tegevusi mäeeraldisel ega selle teenindusmaal. Turbamaardlate aladele tuulikute kavandamisel tuleb arvestada MaaPS § 45 lõikes 1 sätestatuga, mille kohaselt turba kaevandamiseks on lubatud kaevandamisalade taotleja üksnes kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade nimekirja või kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja kantud alal või maardlal. Keskkonnaministri 27.12.2016 määruse nr 87 „Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja“ lisa 1 või 2 toodud nimekirja kuuluvatele aladele ei ole asjakohane tuulikuid planeerida. Tuulikuid on nimetatud aladele võimalik rajada vaid peale maavara ammendumist, kui ei ole saadud MaaPS alusel muu sisuga kooskõlastust või luba.

2.5.11 Jäätmete

Tuuleparkide ehitusetapis tekkivad jäätmed ja nende käitluse korraldamine on sarnane tavapärasele ehitusaegsele jäätmekorraldusele. Asjakohaste meetmete rakendamisel (jäätmete korrektne kogumine ja äravedu jms) ei ole jäätmetekkel tõenäoliselt olulist mõju keskkonnale.

Tuulepargi käitamise käigus tekib samuti jäätmeid, milleks on näiteks erinevad kuluosad, vanaõlid jms. Jäätmekäitluse korraldusel tuleb järgida kehtivat jäätmealast seadusandlust. Jäätmekäitluse õiguspärasel korraldamisel ei ole oodata sellega kaasnevat olulist keskkonnamõju.

Tuulikute eluiga on 20–30 aastat. Peale seda võib toimuda tuulikute asendamine uutega või pargi likvideerimine. Mõlemal juhul tekivad tuulikute likvideerimisel jäätmed vundamenti ja tuuliku koostisosade metalli ja (klaas)plasti näol. Kaasaegseid elektrituulikuid on võrdlemisi lihtne demonteerida ja valdav osa nende koostise materjalist on taas- või korduvkasutatav (kaasaegsetel turbiinidel u 85% koostisest). Mõnevõrra keerukam on likvideerida ja taaskasutada betoonvundamente, kuid ka see on teostatav. Suurimat probleemi jäätmete osas põhjustab tuulikute tiivikute käitlemine. Samas on tegemist valdkonnaga, mille osas käib aktiivne uurimis- ja arendustegevus ja seega on oodata probleemile majanduslikult tasuva lahenduse leidmist²³. Suurimad tuulikutootjad tegelevad ka aktiivselt 100% taaskasutatavate tuulikute arendamisega²⁴. Arvestades antud tuulepargi võimalikku ajalist rajamist, siis on vägagi tõenäoline selleks ajaks tehnoloogiliselt lihtsamalt täielikult taaskasutatavate tuulikute olemasolu.

Tuulepargi ehitus- ja käitamisetaapis pole oodata jäätmeteket mahus, mis võiks põhjustada olulist keskkonnamõju. Jäätmete ei ole ka otseselt kriteerium tuulepargi ala eelvaliku tegemiseks. Antud teemat KSH asukohavaliku etapi aruandes ei käsitleta. Tuulepargi eluea lõpul tekkivate jäätmete taaskasutamise võimalust pole asjakohane hinnata tuulepargi ala valiku KSH etapis.

2.5.12 Võimalik mõju kultuuripärandile

Eriplaneeringu alale jääb arheoloogiamälestisi ja arvukalt pärandkultuuriobjekte (Joonis 10). **KSH aruandes hinnatakse mõju kultuuripärandile eksperthinnangu vormis.** Lähtutakse kultuurimälestiste, pärandkultuuriobjektide ja väärtuslike maastike kaitse-eesmärkidest ja säilimiseks vajalikest tingimustest.

2.5.13 Võimalik mõju kliimamuutustele

Tuuleparkide rajamine elektritootmiseks tähendab taastuvatel energiaallikatel põhineva elektrienergia tootmise osakaalu suurendamist, mis loob eeldused fossiilsete kütuste põletamisel

²³ Jensenab, J.P., Skeltonab, K. 2018. Wind turbine blade recycling: Experiences, challenges and possibilities in a circular economy. Renewable and Sustainable Energy Reviews. Volume 97, December 2018, Pages 165-176

²⁴ <https://goecogreen21.com/2020/01/20/vestas-to-produce-zero-waste-wind-turbines-by-2040/>

eralduvate kasvuhoonegaaside vähendamiseks **omades seeläbi potentsiaalset positiivset mõju kliimamuutuste pidurdamisele**. Samas kaasneb tegevusega metsamaa raadamine ja süsinikku siduva mulla eemaldamine. Metsamaa raadamine ja eeskätt turvasmuldade eemaldamine ning veereziimi muutus põhjustab pöördumatu muutuse keskkonnas ning see **mõjutab süsiniku talletamist ja sidumist. KSH käigus hinnatakse tegevuse mõju kliimamuutustele**. Mõju hindamisel lähtutakse Euroopa Komisjoni juhendist „*Guidance on Integrating Climate Change and Biodiversity into Environmental Impact Assessment*“ ning leitakse tuulepargi rajamise süsiniku jalajälg²⁵ täpsusastmega, mis on asukohavaliku etapis võimalik.

Erialakirjanduse andmetel käsitletakse ka kliimamuutuste (sagenevate tormide, tugevnevate tuulte ja jäätapäevade sagenemise tingimuses) võimalikku mõju tuuleparkidele ja nendega seotud taristule.

2.5.14 Piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkus

Planeeringuala asub riigipiirist eemal. **KSH ekspertgrupp riigipiiriülese mõju esinemise võimalust ei näe ja teemat seega KSH aruandes täiendavalt ei käsitleta.**

2.5.15 Kumulatiivse mõju võimalikkus, arvestades teiste ümbruskonna arendusprojektidega

Liitmõju ehk kumulatiivne mõju on üksikute mõjutegurite kuhjuv mõju. Nt eri kavade ja projektide ellurakendamisel ühteaegu tekkiv mõju. Mõjude kumulatiivsust arvestatakse eespool peatükkides käsitletud iga teema hindamise juures integreeritult tavapärase keskkonnamõjude hindamise osana.

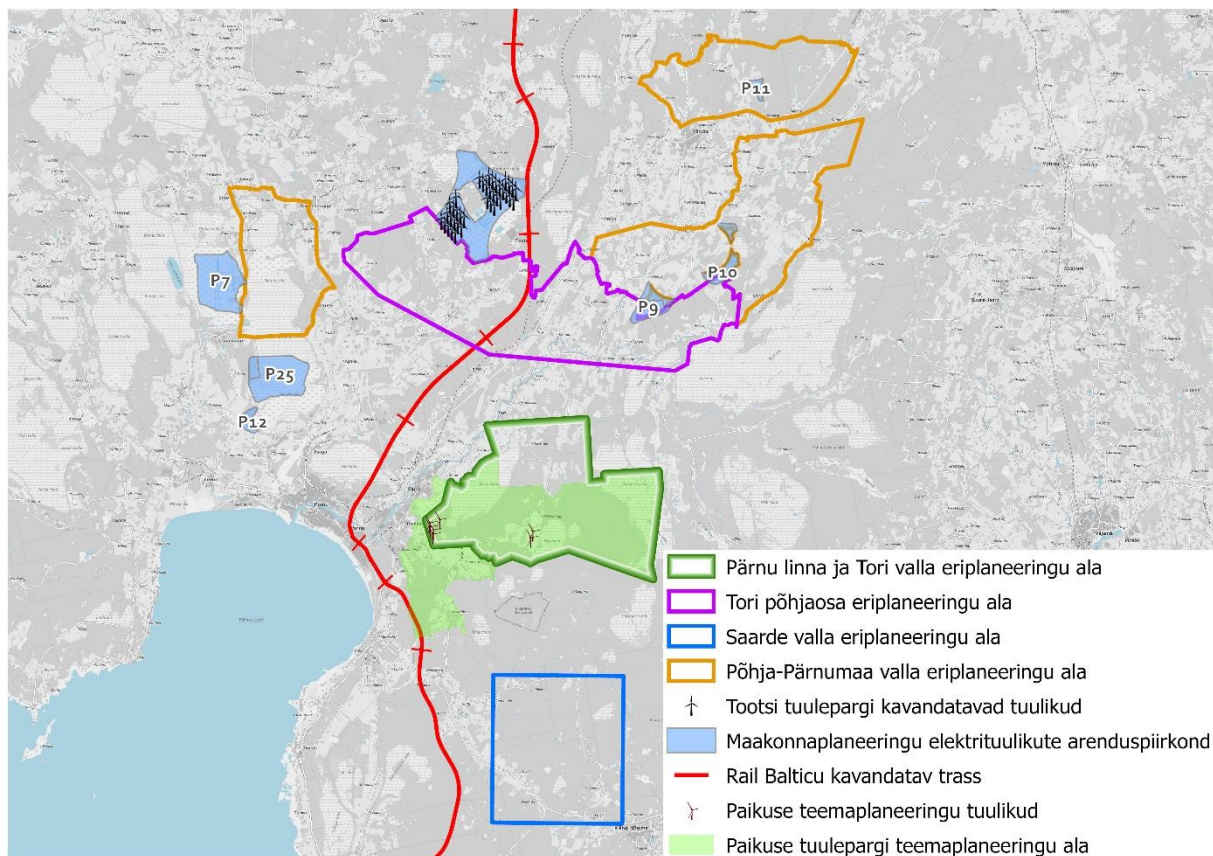
Tori valla põhjaosa eriplaneeringu ala potentsiaalses mõjupiirkonnas puuduvad olemasolevad tuulepargid. Lähim olemasolev tuulepark paikneb 50 km kaugusel (Mäli tuulepark). Koosmõju olemasolevate tuuleparkidega puudub.

Küll aga on piirkonda kavandamisel mitmeid tuuleparke. Käesoleva dokumendi koostamise ajal on teadaolevalt piirkonnas kehtestatud Tootsi tuulepargi rajamist lubav teemaplaneering 46 tuulikupositsiooni osas²⁶. Tootsi tuulepargi rajamiseks on osaliselt olemas ka ehitusload. Tootsi tuulepargi ala külgneb eriplaneeringu ala loodeosaga.

---

²⁵ Süsiniku jalajälg on kvantitatiivselt väljendatud kasvuhoonegaaside heite koguhulk, mis tekib mingi toote/teenuse olemusringi jooksul.

²⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/408072016029>

Joonis 16. Tuuleenergia arenduspiirkondade paiknemine eriplaneeringu ala piirkonnas.

Piirkonnas kehtib Pärnu maakonnaplaneering, mis määrab tuuleenergia teemaplaneeringu alusel elektrituulikute arenduspiirkonnad. Arenduspiirkonnad on määratud juba 2013 aastal, kuid erinevatel põhjustel ei ole enamik arenduspiirkondadest praeguseni jõudnud reaalse arendustegevuseni.

Maakonnaplaneeringu arendusalale P12 on antud Eurowind OÜ-le ehitusload viie 250 m tuuliku ehitamiseks. Vaidlus käib tuulikute põhivõrgu elektriliitumise trassi osas.

Maakonnaplaneeringu arenduspiirkonna P25 osas on arendushuvi olemas, kuid tuulepargi planeerimine on olnud takerdunud seoses arendusala kattumisega maardlaga. Seoses riigikohtu lahendiga (3-17-2013/31) on tõenäoline planeerimisprotsessi edasi minek. P25 tuulepargi planeerimise eelduseks on maardlaga kattuvalt alalt maavara ammendamine ning kokkulepete saavutamine kehtivate maavara keskkonnavalda omanikega.

Tori vald ja Põhja-Pärnumaa vald on algatanud detailplaneeringud maakonnaplaneeringu arendusaladel P9 ja P10. Detailplaneeringute koostamine on algusjärgus.

Seoses Eesti kliimaeesmärkidega ning suhteliselt heade tuuleoludega on Pärnu maakond käesoleval ajal aktiivse tuuleenergia arendussurve all. Leidmaks täiendavaid tuuleenergia arenduspiirkondi on lisaks käesolevale eriplaneeringule ja eelpoolnimetatud detailplaneeringule algatatud piirkonnas:

- Pärnu linna ja Tori valla eriplaneeringud²⁷ - protsess on alguses ning eelvalik ala(de) osas ei ole tehtud – ala kattub osaliselt Paikuse tuulepargi teemaplaneeringu alaga, mida koostatakse juba 2009 aastast;
- Põhja-Pärnumaa valla eriplaneering - protsess on alguses ning eelvalik ala(de) osas ei ole otsust tehtud.

²⁷ <https://polendmaatuulepark.ee/>

Kuna kõik nimetatud võimalikud tuuleparkide arendusprojektid (va Tootsi tuulepark) on väga algusjärgus, siis koosmõjude hindamine viiakse läbi olemasoleva info alusel. Aspektides, kus vajalik teave on käesoleva KSH objektiks oleva KSH koostamise ajaperioodil olemas, püütakse koosmõjusid läbivalt hinnata ja arvestada.

KSH käigus käsitletakse mõjude kumuleerumist ja koosmõjusid piirkonna teiste teadaolevate arendusprojektidega kui selliseid planeeringuid või projekte planeeringu protsessi käigus tuvastatakse. Hindamist viiakse läbi lähtudes olemasolevast teabest teiste arenduste osas (koosmõju ja mõjude kumuleerumist ei ole võimalik hinnata kui teada ei ole koosmõju avaldada võivate projektide parameetrid). Peamiselt võivad koosmõjud avalduda teiste tuuleparkide projektidega. Mõjuvaldkonnad kus mõjude kumuleerumine võib esineda on:

- **visuaalne mõju** - visuaalse mõju kumuleerumist on oodata eeskätt piirkondades, kus arendatakse välja mitmeid lähestikku asuvaid parke, mis võib kaasa tuua keskkonna taluvusläve ületamise. Nähtavusanalüüsi ja visualiseeringute koostamisel arvestatakse võimalikku liitmõju Tootsi tuulepargiga; Kui KSH aruande koostamise ajaks laekub vajalik info nähtavusanalüüsi ja visualiseeringute koostamiseks ka maakonnaplaneeringu arendusalade P9 ja P10 suhtes, siis arvestatakse koosmõju hindamisel ka neid parke;
- **müra** – tuulikupargi tuulikute müra kumuleerumist võetakse müra hindamisel arvesse. Võimalikku kumulatiivset müra mõju piirkonnas määratud ja potentsiaalselt määratavate arenduspiirkondade realiseerumisel saab esialgsel hinnangul pidada väheoluliseks, sest perspektiivsete arendusalade vaheline kaugus on enamikel juhtudel mõju minimeerimiseks piisav;
- **mõju linnustikule ja nahkhiirtele** - tuuleenergeetika arendamise kumuleeruvad mõjud linnustikule ja nahkhiirtele võivad avalduda eeskätt rände- ja liikumiskoridori mõjutamistes. Teemat käsitletakse KSH aruandes;
- **roheline võrgustik** - arvestades määratud rohevõrgustiku ulatuslikkust võrrelduna tuuleenergeetika perspektiivsete arenduspiirkondadega ning tuulikute mõju iseloomu looduslikele kooslustele, ei ole oodata olulist negatiivset mõju kumuleerumist rohevõrgule. Seda siiski eeldusel, et iga tuulikupargi tuulikute planeerimisele rohevõrgustikku eelneb põhjalik analüüs. Tori põhjaosa eriplaneeringuala puhul vaadeldakse lisaks võimalikule tuuleparkide koosmõjule rohevõrgustiku osas ka võimalikku koosmõju Rail Balticuga ja Via Baltica trassiga. Tuulepargid ei tohi halvendada kavandatavate Rail Balticu ja Via Baltica loomaläbipääsude toimimist.

2.5.16 Muud mõjud

KSH aruande koostamisel hinnatakse **mõju infrastruktuurile, sh teedevõrgule ning mõju võimalikkust riigikaitsele objektidele** (radarid, riigikaitsele ehitised).

Riigikaitsele objektidele mõju hindamisel lähtutakse Kaitseministeeriumi (ja allasutuste) vastavast hinnangust. KSH programmi koostamisel on lähtutud teadmistest, et 29.04.2021 on valitsuse kabinetiistungil tehtud otsus teha investeringuid õhuseirevõimekuse parandamiseks, et leevendada suurel osal Mandri-Eesti aladest riigikaitsele kõrguspiiranguid tuuleparkide rajamiseks. Piirangu leevendamise alasse jääb ka Tori põhjaosa eriplaneeringu ala.

Pärnu linna piiril Tori vallas, Eametsa külas asub **lennundusrajatis** (Pärnu lennuväli (tsiviillennuväli)). KSH aruande koostamisel hinnatakse neile avalduvat võimalikku mõju. **Hindamisel lähtutakse Transpordiameti seisukohtadest.**

Tuulegeneraatoreid seostatakse mobiili-, raadioside- ja televisioonisignaali häiringutega. KSH asukohavaliku etapi aruandes antakse kirjandusallikatel põhinev ülevaade antud mõjude esinemise võimalikkuse osas. **Eriplaneeringu koostamisel tehakse koostööd sidevõrkude haldajatega.**

KSH aruandes käsitletakse **avariiolukordade esinemise võimalikkust ja tagajärgi** ning kirjeldatakse meetmed, millega on võimalik negatiivset keskkonnamõju leevendada/vältida. Käsitletakse ka mõju liiklusohutusele. Mõju hinnatakse eksperthinnangu vormis lähtudes erialakirjandusest.

2.5.17 Ehitusaegsed mõjud

Tuulikupargi rajamisega kaasnevad ehitusaegsed mõjud, mis sarnanevad teiste infrastruktuuriobjektide ja hoonete ehitamisega. KSH asukohavaliku etapi aruandes käsitletakse ehitusaegseid mõjusid (õhusaaste, müra, vibratsioon, ressursitarve, mõju infrastruktuurile) ulatuses, mis on võimalik asukohavaliku etapi täpsusastet (ei ole teada tuulikute ja neid ühendavate trasside täpsed asukohad ja maht) arvestades.

3 Eriplaneeringu osapooled ja KSH ekspertrühm

Eriplaneeringu ja KSH koostamise osapooled on järgmised:

- eriplaneeringu ja KSH algataja ja kehtestaja on Tori Vallavolikogu ning eriplaneeringu koostaja ja koostamise korraldaja on Tori Vallavalitsus;
- eriplaneeringust huvitatud isikud on Sunly Wind OÜ (registrikood 14937897, aadress Masti tn 17, Pirita linnaosa, Tallinn, Harju maakond 11911, e-posti aadress info@sunly.ee), Metsamaahalduse AS (registrikood 10052156, aadress Tartu tn 4a, Viljandi linn, Viljandi maakond 71004, e-posti aadress metsamaahaldus@vestman.ee) ja OÜ Utilitas (registrikood 12205523, aadress Punane tn 36, Lasnamäe linnaosa, Tallinn, Harju maakond 13619, e-posti aadress utilitas@utilitas.ee).
- eriplaneeringu koostamise konsultant on AB Artes Terrae OÜ (Tartu maakond, Tartu linn, Kүүtri tn 14, 51007; e-post: heiki@artes.ee; tel: +372 509 1874; kontaktisik: Heiki Kalberg);
- KSH koostaja on LEMMA OÜ (Harju maakond, Tallinn, Kristiine linnaosa, Värvi tn 5-A308, 10621; e-post: piret@lemma.ee; tel: +372 505 9914; kontaktisik: Piret Toonpere).

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju juhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 36 lg 2 p 8 kohaselt tuleb KSH programmis esitada eksperdirühma koosseis, nimetades ja põhjendades, milliseid valdkondi ja millist mõju hakkab iga rühma kuuluv isik hindama.

Järgnev ekspertrühm on kokku pandud KSH asukoha eelvaliku etapi aruande koostamiseks. Detailse lahenduse KSH juhteksperdi ja ekspertrühma leitakse eraldiseisva hankega.

Tabel 5. KSH ekspertrühma koosseis.

Valdkond	Ekspert	Pädevus
KSH juhteksperdi Töögrupi töö koordineerimine, sotsiaal-majanduslike mõjude ja Natura hindamise teostamine (juhteksperdi koostab Natura hindamist arvestades eriala-ekspertide sisendit); tuulikute spetsiifiliste mõjude hindamine varjutus, müra. Lisaks ülejäänud teiste ekspertide poolt katmata mõjuvaldkonnad.	Piret Toonpere	Loodusteaduste bakalaureus keskkonnatehnoloogia eriala ökosüsteemide tehnoloogia suunal ja tehnikateaduste magister keskkonnakorralduse ja puhtama tootmise erialal Juhteksperdi omab vastavalt KeHJS § 34 lg 4 KSH juhtimise õigust. Paldiski linnas Selja tuulepargi detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine Aseri valla Kõrkküla ja Kestla küla olulise ruumilise mõjuga objekti (tuulepargi) asukohavaliku üldplaneeringu teemaplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine
Keskkonnakirjelduse koondamine, maardlad, mõjud looduskeskkonnale, hüdrogeoloogiliste tingimustega seotud küsimused ja kartograafia	Heli Aun	Tehnikateaduste magister geotehnoloogia erialal Arussaare dolokivikarjääri kasutuselevõetuga seotud keskkonnamõju hindamine
Mõju kliimamuutustele	Andrus Vesikioja	Diplomeeritud matemaatik, välisõhu spetsialist Tallinnas Mustamäe linnaosas Säase tn 2, 4, 6, 8, 10 ja A. H. Tammsaare tee 104a kinnistute ning lähiala detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine (mõju välisõhule)

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programm. Versioon: 04.05.2022

Valdkond	Ekspert	Pädevus
Mõjud looduskeskkonnale, sh rohevõrgustikule ja kaitsealadele	Kaisa Aadna	Tehnikateaduste magister tööstusökoloogia erialal Lääne-Nigula valla eriplaneeringu KSH esimese etapi aruande eelnõu (mõju looduskeskkonnale)
Mõju pinnasele, veerežiimile ja veekeskkonnale	Mihkel Vaarik	Diplomeeritud veemajanduse insener Paldiski linnas Selja tuulepargi detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine (mõjud veerežiimile)
Mõju linnustikule, sh Natura hindamises osalemine linnustiku eksperdina	OÜ Xenus: Hannes Pehlak ja Heikki Luhamaa Ekspertid konsulteerivad vajadusel liigiekspertidega ja paikkonnas tegutsevate ornitoloogidega	Saarde valla tuuleenergeetika arenduspiirkondades P14, P15, P16 tuulepargi rajamisega kaasnev mõju linnustikule Tootsi Suursoo tuulepargi arenduse ehituseelse linnustiku uuringud
Mõju nahkhiirtele	OÜ Elustik: Oliver Kalda	Loodusteaduste magister zooloogia erialal Nahkhiirte uuring Saarde valda kavandavate P14, P15 ja P16 tuuleparkide mõju kohta Tootsi Suursoo tuulepargi arenduse ehituseelne nahkhiirte uuring
Visuaalsed mõjud	Heiki Kalberg Piret Toonpere	Volitatud maastikuarhitekt-ekspert, tase 8; ruumilise keskkonna planeerija, tase 7 WindPro nähtavusanalüüsi ja visualiseeringute koostamise kogemus alates 2009 aastast

KSH läbiviimise käigus kaasatakse KSH protsessi vastavalt vajadusele täiendavaid eksperte.

Töös kasutatakse lisaks ala kohta varasemalt koostatud ekspertarvamusi, uuringuid ja muid asjakohaseid töid.

4 Kaasatavad ning koostöö tegijad

Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu eelvalik tehakse koostöös valitsusasutusega, kelle valitsemisalas olevaid küsimusi kohaliku omavalitsuse eriplaneering käsitleb. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu eelvaliku koostamisse kaasatakse valdkonna eest vastutav minister, isikud, kelle õigusi võib planeering puudutada, isikud, kes on avaldanud soovi olla eelvaliku tegemisse kaasatud, samuti isikud ja asutused, kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju või kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu elluviimise vastu, sealhulgas valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid neid ühendava organisatsiooni kaudu. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu eelvaliku tegemisse võib kaasata isiku, kelle huve planeering võib puudutada.

Isikud ja asutused, keda strateegilise planeerimisdokumendi alusel kavandatud tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle strateegilise planeerimisdokumendi vastu (lähteseisukohtade ja KSH programmi koostamise seisuga), on esitatud Tabel 6-s.

Eriplaneeringu ja KSH protsessi käigus võib mõjutatavate ja/või huvitatud isikute ja asutuste nimekirja muutuda.

Isikute ja asutuste teavitamine toimub planeerimisseaduses sätestatud korras. Kaasamiseks kasutatakse erinevaid vorme (sh avalikud arutelud, teavitamine, töökoosolekud, jne).

Eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsuse avalik väljapanek toimus 18. oktoober kuni 16. detsember 2021. Väljapaneku keskel (24.11.2021) toimus Suigu Seltsimajas ja veebikeskkonnas Teams dokumente ja kavandatavat tegevust tutvustav arutelu.

Avalikul väljapanekul olevate materjalidega sai tutvuda <https://www.torivald.ee/valla-pohjaosa-tuuleparkide-eriplaneering> ja Tori Vallavalitsuses (Pärnu mnt 12, Sindi linn) selle lahtiolekuaegadel.

Ettepanekuid avalikul väljapanekul oleva dokumendi kohta sai esitada kuni 16. detsembrini (kaasa arvatud) e-posti aadressile tori@torivald.ee või kirjalikult Tori Vallavalitsusele (Pärnu mnt 12, Sindi linn, Tori vald, 86705). Avaliku väljapaneku jooksul laekus 16 kirja, milles esitatud märkuste ja ettepanekute ülevaade on esitatud Lisas 1.

Avaliku väljapaneku tulemuste avalik arutelu toimus 18.01.2022 kell 18 Suigu seltsimajas ja Teams veebikeskkonnas. Suigu valiti füüsilise arutelu kohaks kuna tegu on planeeringualale jääva suurima keskusega.

Tabel 6. Kaasatavad osapooled ning koostöö tegijad (nimekirja täiendatakse jooksvalt).

Osapool	Kaasamise/koostöö põhjendus
Koostöö tegijad	
Kaitseministeerium	Kui planeeringuga kavandatakse tuuleparki ja planeeringu elluviimine võib kaasa tuua riigikaitse ehitiste planeeritud töövõime vähenemise.
Keskkonnaministeerium	Maapoliitika kujundamine, reformimata riigimaade haldaja.
Keskkonnaamet	Planeeringu elluviimisega võib kaasneva oluline keskkonnamõju, planeeringualal asuvad kaitsealused objektid.
Maa-amet	Planeeringualal asuvad keskkonnaregistri maardlate nimistus olevad maardlad.
Transpordiamet	Planeeringualal paiknevad riigimaanteed. Võimalikud maakasutuse- või ehitustingimused lennuliiklust mõjutavate objektide osas.
Muinsuskaitseamet	Planeeringualal asuvad kinnismälestised.
Põllumajandus- ja Toiduamet	Planeeringualal asuvad maaparandussüsteemid ning kavandatud tegevus võib mõjutada maaparandussüsteemi nõuetekohast toimimist.
Maaeluministeerium	Põllumajanduspoliitika kujundaja.

Osapool	Kaasamise/koostöö põhjendus
Päästeamet (Lääne päästekeskus)	Planeering käsitleb tuleohutusnõudeid.
Politsei- ja Piirivalveamet	Kavandatakse üle 28m kõrgust tuulegeneraatorit ja seega kuulub tegevus PPA poolt kooskõlastatavasse valdkonda.
Terviseamet (Lääne regionaalosakond)	Planeeringuga käsitletakse tervisekaitse nõuete rakendamist, sh müra ja vibratsiooni teemasid.
Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet	Planeeringuala on raudtee kaitsevööndis, planeeringualal asub raudteerajatis.
Kaasatavad isikud ja asutused	
Põhja-Sakala Vallavalitsus Põhja-Pärnumaa Vallavalitsus Saarde Vallavalitsus Märjamaa Vallavalitsus Kehtna Vallavalitsus Türi Vallavalitsus Pärnu Linnavalitsus Lääneranna Vallavalitsus	Planeeringualaga piirnev või lähipiirkonnas paiknev KOV, võib olla põhjendatud huvi kavandatava tegevuse suhtes.
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Energiapoliitika kujundaja.
Elering AS, Elektrilevi OÜ	Elektripaigaldiste valdajad.
Telia Eesti AS, Elisa Eesti AS, Tele2 Eesti AS, AS STV, AS Levira, LEVIKOM EESTI OÜ Siseministeerium Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus	Piirkonnas teadaolevad mobiilside ja sideteenuste pakkujad. Riiklike sidesüsteemide toimimise eest vastutajad.
Rail Baltic Estonia OÜ, Edelaraudtee AS	Ala läbib raudtee ja kavandatav raudtee.
Eesti Keskkonnaühenduste Koda	Keskkonnaorganisatsioone ühendav organisatsioon.
Riigimetsa Majandamise Keskus	Tori valla põhjaosa territooriumile jääb riigimetsa alasid.
Põllumajandusuuringute Keskus	Väärtuslike põllumajandusmaade massiivide määramise konsultatsioon.
Kogukonnad, ühendused, seltsid	Murru Küla Selts, Niidu Küla Selts, Suigu piirkonna külade kultuuriselts, Rohelise Jõemaa Koostöökogu, Jõesuu külaselts, Suigu Jahimeeste Selts, Are Jahimeeste Selts, Rahnoja Jahiselts
Metsatervenduse OÜ, Eriku Grupp OÜ, Eesti Killustik OÜ, AS Jiffy Products Estonia, Tambira OÜ, EMG Karjäärid OÜ	Kaevandamise keskkonnaloa omajad/taotlejad eriplaneeringu alal
Laiem avalikkus, nt piirkonna elanikud, vallas tegutsevad ettevõtted jt	Võimalikud asjast huvitatud või mõjutatud isikud. Kaasatud olemise soovist on võimalik teada anda linna- ja vallavalitsusele, samuti on antud võimalus kaasatud olemise soovi väljendada avalikel aruteludel. Eraisikuid ja ettevõtteid, kes on soovinud olla kaasatud eraldi nimeliselt siin tabelis välja ei tooda, vastav nimekiri on vallavalitsusel ja seda ajakohastatakse jooksvalt.
Rahandusministeerium	Eriplaneeringu järelevalve teostaja.

5 Ajakava

Järgnev ajakava on esialgne ja orienteeruv ning täpsustub edasise planeerimisprotsessi käigus. Käesolevaga esitatakse ajakava ainult eelvaliku asukoha otsuse eelnõu ja KSH asukohavaliku etapi aruande koostamise osas. Peale asukoha eelvaliku otsuse tegemist korraldatakse uus hange planeeringu detailse lahenduse ja selle KSH aruande koostamiseks, milles määratakse täpsem ajakava edasiseks protsessiks.

Tabel 7. Eriplaneeringu eelvaliku otsuse ja KSH asukohavaliku etapi ajakava.

Etapp	Kirjeldus	Aeg
EP-de ja KSH algatamine	Algatatud 21.01.2021. a Tori Vallavolikogu otsusega nr 303.	21.01.2021
Esmane kaardianalüüs	Kaardianalüüs – kaardistati kogu eriplaneeringu alale jäävad piirangud ja kitsendused.	Juuli-august2021
EP LS ja KSH programmi eelnõu koostamine	Eriplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsuse koostamine.	August-september 2021
EP LS ja KSH programmi avalikustamine	Kohalike omavalitsuste EP koostamise korraldaja korraldab kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu LS ja KSH programmi avaliku väljapaneku. Samaaegselt küsitakse ka asjaomaste asutuste seisukohti programmile ja LS-le.	18.10.2021 - 16.12.2021
EP LS ja KSH programmi avalikustamine	Tutvustav avalik arutelu	24.11.2021
EP LS ja KSH programmi avalikud arutelud	Avaliku väljapaneku tulemuste avalik arutelu	18.01.2022
EP LS ja KSH programmi täiendamine, ettepanekutele vastamine	Avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu tulemuste alusel tehakse kohalike omavalitsuste EP LS ja KSH programmis vajalikud muudatused, ettepanekute ja nende arvestamise ülevaate koostamine.	Jaanuar 2022
EP LS ja KSH programm esitatakse kaastavatele isikutele ettepanekute esitamiseks	Ettepanekute kogumine, vastamiseks aega 30 päeva. Juhul kui esineb vajadus küsida täiendavalt ettepanekuid või täpsustada avalikustamisel laekunud ettepanekuid.	Veebruar 2022 (30 p)
EP LS ja KSH programmi täiendamine ning avaldamine	Täienduste tegemine. Peale täiendamist avalikustatakse dokumendid planeeringu koostamise korraldaja veebilehel.	Veebruar-mai 2022
Otsuse eelnõu ja KSH Asukohavaliku etapi aruande koostamine	EP otsuse ja KSH asukohavaliku etapi aruande koostamine, sh koostöö erinevate ekspertidega ja erialaorganisatsioonidega.	Märts 2022-august 2022
Otsuse eelnõu ja KSH asukohavaliku etapi aruande esitamine kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks	Seisukohtade ja kooskõlastuste küsimine, ettepanekute koondamine, analüüsimine, täienduste tegemine.	September-oktoober 2022 (vastused 30 p jooksul)
Asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH	Eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse vastu võtmine KOV poolt ja selle avalik väljapanek.	November 2022 (14 p)

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programm. Versioon: 04.05.2022

asukohavaliku etapi aruande avalik väljapanek		eelteatamist + 30 p avalikustamist)
Asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH asukohavaliku etapi aruande avaliku väljapaneku tulemuste avalik arutelu	Avaliku väljapaneku kohane avalik arutelu KOV poolt määratud asukohas.	Detsember 2022
Asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH asukohavaliku etapi aruande avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu tulemuste arvestamine	Täienduste tegemine vastavalt ettepanekutele, ettepanekute ja nende arvestamise ülevaate koostamine.	Jaanuar 2023
Asukoha eelvaliku otsuse ja KSH asukohavaliku etapi aruande vastuvõtmine	Asukoha eelvaliku otsuse vastuvõtmisega kinnitab kohaliku omavalitsuse volikogu. Asukoha eelvaliku otsuse vastuvõtmisest teavitatakse huvitatud isikuid ja asutusi 14 päeva jooksul otsuse vastuvõtmisest arvates. Teade asukoha eelvaliku otsuse vastuvõtmisest avaldatakse Ametlikes Teadaannetes ja kohaliku omavalitsuse üksuse veebilehel 14 päeva jooksul otsuse vastuvõtmisest arvates.	Veebruar-märts 2023

Lisad

Lisa 1 - Avaliku arutelu protokollid

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade (LS) ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) väljatöötamise kavatsuse (VTK) tutvustuse avaliku arutelu protokoll

Koosoleku aeg: 24.11.2021. a kell 17.00 – 18:00

Koosoleku toimumiskoht: Suigu seltsimajas (Tootsi tee 6, Suigu küla) ja veebikeskkond Microsoft Teams

Osalejad: vt osalejate nimekirjad

Eriplaneeringu koostamise konsultant Heiki Kalberg teeb tutvustuse ruumilisest planeerimisest üldisemalt ning konkreetse eriplaneeringu protsessist, osapooltest, lähtepõhimõtetest, ajakavast ja kaasatavatest.

Küsimis saalist: Kas üksikelamu puhvri mitteamustamine võib siis olla elamuga kokkuleppel ja seondub pigem vanade mahajäetud elamutega.

Heiki Kalberg: Jah, peab olema kokkulepe.

Kalev Kaljuste: Kas Tootsi tuulepargi alajaam on ka kõne all liitumiseks.

Heiki Kalberg: Jah, kuid täpne liitumiskava määratakse koostöös arendajate ja Eleringiga. Põhimõtteliselt võib ka uus alajaam tulla või liitumine toimuda mõnda teise piirkonna alajaama. Lähteülesande kohaselt ei tohi alajaam olla rohkem kui 15 km kaugusel.

Küsimis saalist: Kas tehakse reaalseid linnu uuringuid? Metsaomanikelt on kohati infot, et mõnda kotkapesa tegelikult ei olegi.

Piret Toonpere: Jah töö sisaldab ülevaatlikke esmaseid linnustiku uuringuid. Samuti paneb KSH I etapp paika uuringute vajaduse detailse lahenduse KSH jaoks.

Piret Toonpere teeb ülevaate KSH olemusest ja ülesehitusest, peamisest tuuleparkidega kaasnevatest mõjudest ja sellest, kuidas neid on kavandatud hinnata.

Küsimis saalist: Kas võib tulla otsus, et reeglid on nii karmid, et Eestis ei olegi võimalik tuuleparki teha kuhugi ning reegleid tuleb leevendada?

Piret Toonpere: Looduskaitsealasi alasid muuta eriplaneeringu raames ei saa. KSH eesmärk on anda infot vältimaks et olulisi loodusväärtusi või inimese tervist kahjustataks.

Arutelu ja selgitamine, kuidas eriplaneeringu asukoha eelvaliku ja KSH protsess käib. Kuhu antud eriplaneeringu ala puhul perspektiivselt sobilikud alad jääda võivad. Missugune on võimalik väikseim tuulepargi ala (vähemalt 2 tuulikut peab mahtuma alale).

Arutelu, võimalikele sobilikele aladele jäävate üksikute elamute üle (nn juustuaugud). Omaniku soovil/nõusolekul on võimalik eluhoone puhvrit vähendada/kaotada.

Arutelul täiendustepanekuid LS või VTK täiendamiseks ei esitatud.

Protokollis: Piret Toonpere

Teams veebikoosolekul osalejad:

Meeting Summary

Total Number of

Participants

8

Meeting Title

Tori põhjaosa EP

Meeting Start Time

24.11.2021 16:43

Meeting End Time

24.11.2021 18:21

Meeting Id

eb4472b0-5354-44db-be1e-39a5df8ef03a

Full Name

Sigrit Kasemets

Heiki Kalberg

Piret Toonpere

Kalev Kaljuste

Siim Paist

Tuuliki Kasonen

Hannu Lamp

Erkki Kallas

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu arutelu

24.11.2021 kl 17 Suigu seltsimaja

Nr	Nimi	Kontaktaadress või -telefon
1	Heiki Kalberg	heiki@aruter.ee, 509 4874
2	Hanna Peeter	hanna.peeter@sunley.ee 5536032
3	Klaus Pilon	klaus.pilon@sunley.ee 56203144
4	Sigrit Kasemets	sigrit.kasemets@torivald.ee 53493355
5	Siim Paist	
6	Tuuliki Kasonen	
7	Erkki Kallas	
8	Rene Tammi	
9	Kalev Kaljuste	rene.tammi@uhilata.ee 56490670
10	MARGUS MARESTAR	i@MARGUS.EE 5263413
11	Piret Toonpere	piiret@lunaa.ee 5059814
12		
13		

Eraisikute kontaktandmed kaetakse avalikes dokumentid isikuandmete kaitseks

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade (LS) ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) väljatöötamise kavatsuse (VTK) avaliku väljapaneku tulemuste avaliku arutelu protokoll

Koosoleku aeg: 18.01.2022. a kell 18.00 – 18:30

Koosoleku toimumiskoht: Suigu seltsimajas (Tootsi tee 6, Suigu küla) ja veebikeskkond Microsoft Teams

Osalejad: vt osalejate nimekirjad

Heiki Kalberg (*eriplaneeringu koostamise konsultant*) avab koosoleku ja tervitab kohaletulnud nii saalis kui veebis. Kas on vaja teha ülevaade eriplaneeringu planeerimisprotsessist ja keskkonnamõju strateegilisest hindamisest?

Üldine otsus, et osalejad ei soovi eriplaneeringu protsessi tutvustust.

Heiki Kalberg annab ülevaate laekunud arvamustest. Kokku laekus 16 kirja. Kõik arvamused tulid juriidilistelt isikutelt, valdavalt ametiasutustelt, sh ministeeriumitelt, ametitelt jt organisatsioonidelt. Enamikul juhtudel on tegu eriplaneeringu koostamiseks või selle KSH koostamiseks esitatud sisendinfo, mille puhul on esitatud info võetud teadmiseks.

Mitmed ettepanekud võimalik arvestada alles detailse lahenduse koostamisel – nt täpset raiemahtu saab hinnata detailse lahenduse etapis. Asukohavaliku etapis saab anda ligikaudse hinnangu. Ettepanekuid, mida on võimalik ja põhjendatud arvestada, ka arvestatakse. Laekunud ettepanekud ja nende vastused on koondatud tabelisse ja tabel on edastatud ettepanekute esitajatele ja leitav Tori valla kodulehelt. Kas arutelul viibijatest need, kes on ettepanekud esitanud, on tabelis esitatud vastustega rahul või soovite midagi täpsustada?

Helve Hunt (*Maaeluministeerium*) ja Raine Viitas (*Rahandusministeerium*) peavad tabelis olevaid vastuseid piisavaks. Teisi ettepanekute esitajaid koosolekul ei viibi.

Heiki Kalberg: Kas on soovi kogu arvamuste ja vastuste tabel läbi vaadata?

Üldine otsus, et kogu tabelit ei soovita läbi vaadata.

Heiki Kalberg: Kas on küsimusi?

Kohalik elanik: Millal tuulikud valmis saavad?

Heiki Kalberg: See planeering on alles väga alguses. Järgmise aasta kevadel peaks saama asukohavaliku etapp tehtud. 2025 alguses peaks vajalik dokumentatsioon olema valmis ja 2026 saab optimistlikult ehitama hakata.

Kohalik elanik: Miks tõstetakse linde rohkem esile kui inimesi? Miks peab kotkastel arvestama suure puhvriga kui neid seal tegelikult ei olegi ja inimesel on elektrit vaja?

Heiki Kalberg: Eks arvamusi ja huvisid on väga erinevaid. Parem oleks kui kohalikke elanikke oleks siin praegu rohkem ja nad räägiksid rohkem kaasa. Teie sooviksite, et hakataks juba tuulikudi ehitama, teised inimesed ilmselt jälle ei soovi seda.

Kohalik elanik: Olen elanud Taanis, kus oli 300 m kaugusel tuulik mis ei seganud üldse.

Kohalik elanik: Palju on planeeringualas eramaid ja kas maaomanikud saavad mingit kasu? Mida maaomanikele soovitada?

Klaus-Erik Pilar: Eramaid on alal palju. Arendajad püüavad teha potentsiaalselt sobilike maade osas omanikega eelkõiguseid. Põhimõtteliselt toimub nende maade osas kuhu tuulikud tuleb maa rentimine. Maaomanikele makstakse renditasu. Maaomanikel on soovitatav renditingimuste osas läbirääkida mitme arendajaga. Sunly soovib rakendada ka energiaühistu lahendusi ehk pakkuda parki investeerimislahendusi nii raha kui aja näol.

Küsimus veebist: Kas ettekande slaidid lähevad ülesse?

Sigrit Kasemets: Jah Tori valla kodulehele paneme materjalid ülesse.

Kohalik elanik: Kuidas sobivate alade valimine toimub?

Arutelu planeeringuala kaardiga. Esmase kaardianalüüsiga on välistatud alad kus on selgelt looduskaitse kitsendus või asustus. Allesjäänud alade osas toimub siis I etapi käigus esmane täiendavate kitsenduste analüüsimine. Jäävad alad kuhu siis potentsiaalselt tuulikud sobivad. Nendele aladele on võimalik koostada täpseid lahendusi kus tuulikud paikneksid ja uurida juba täpsemalt ala keskkonnanõuandusi.

Küsimus veebist: Millises etapis lahendatakse ühendus võrku?

Piret Toonpere: Esimeses etapis määratakse põhimõtteline koridor alajaama.

Kohalik elanik: Umbes palju on ühe tuuliku maksumus?

Klaus-Erik Pilar: 1 MW arendamine maksab u 1 milj ehk ühe tuuliku puhul arvestame praegu u 6 miljonit.

Kohalik elanik: On mingi jutt, et tuuliku lähedal saab odavamalt elektrit?

Klaus-Erik Pilar: 6 km tuulepargi alajaamast on nn otseliin, kus saab osta võrgutasuta elektrit. See on pigem mõeldud suurtarbijale, sest eratarbijal ilmselt ei tasu endal seda liini rajada.

Heiki Kalberg annab ülevaate edasisest ajakavast.

Kuna rohkem küsimusi ei olnud, siis koosolek lõppes 18:30.

Protokollis: Piret Toonpere

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programm. Versioon: 04.05.2022

Teams keskkonnas osalejad:

Meeting Summary
 Total Number of Participants 11
 Meeting Title Tuulikute EP Suigus
 Meeting Start Time 18.01.2022 17:57
 Meeting End Time 18.01.2022 18:37
 Meeting Id bfe0ed4b-8ceb-44fa-9ec0-1d3342f7db8e

Full Name
 Sigrit Kasemets
 Andres Lippmaa
 Kristo Niglas
 Raine Viitas
 Heiki Kalberg
 Helve Hunt
 Anne Margusoo
 Rene Tammist
 Hannu Lamp
 Tuuliki Kasonen
 Pille

Tori valla põhjaosa eriplaneeringu arutelu
 18.01.2022 kl 18 Suigu seltsimaja

Nr	Nimi	Kontaktaadress või -telefon
1	Heiki Kalberg	heiki@artes.ee 509 1874
2	Piret Toompere	piret@lamma.ee 5059319
3	Klaus Pitar	klaus.pitar@sunly.ee 56203144
4	Hanna Peeters	hanna.peeters@sunly.ee 5536032
5	Sigrit Kasemets	sigrit.kasemets@torivald.ee
6	Riina Tambla	
7	Sigrid Kõuqas	sigrid.kouqas@torivald.ee
8	Rahmo Aanglu	
9	Holger Kroon	holger.kroon@sunly.ee
10		
11		
12		
13		
14		
15		

Lisa 2 - Laekunud arvamused ja nende arvestamise koondtabel

Nr	Kirja saatja ja kuupäev	Kirja sisu	Arvestamine/vastus
Avaliku väljapaneku ajal laekunud kirjad			
1	Maa-amet, 01.12.2021 nr 6-3/21/2582-4	<p>Veebikaardil on korrektset kujutatud maardlate, kehtivate ja taotletavate mäeeraldiste ning nende teenindusmaade piirid.</p> <p>1. Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse peatükis 2.4 Eriplaneeringu ala ülevaade on kirjeldatud eriplaneeringu kattumist maardlatega ja mäeeraldistega, kuid loetelust puuduvad Mannare kruusamaardla (registrikaart nr 799), Valistre dolokivimaardla (registrikaart nr 978), vahetult külgnev Kavasoo turbatootmisala (loa nr L.MK/323467; loa omaja AS Jiffy Products Estonia) teenindusmaa ning Keskkonnaametis menetluses olevad taotletavad mäeeraldised Are kruusakarjäär (taotleja OÜ Tambira) ja Valistre II dolokivikarjäär (taotleja EMG Karjäärid OÜ). Palume loetelu täpsustada ning maardla koodi asemel kasutada registrikaardi numbrit.</p> <p>2. Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse tabelis Tabel 1. Eriplaneeringu alal ja selle mõjuraadiuses paiknevad objektid, millega tuleb edasisel planeerimisel ja KSH aruande koostamisel arvestada on märgitud ka maardlad, kuid loetelust puuduvad Mannare kruusamaardla (registrikaart nr 799) ja Valistre dolokivimaardla (registrikaart nr 978). Palume loetelu täpsustada ning maardla koodi asemel kasutada registrikaardi numbrit.</p> <p>3. Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse tabelis 6 on toodud kaasatavad osapooled ja koostöö tegijad. Palume lisada nimekirja ja teha koostööd ka kaevandamise keskkonnaloa omajate/taotlejate Metsatervenduse OÜ-ga, Eriku Grupp OÜ-ga, Eesti Killustik OÜ-ga, AS-ga Jiffy Products Estonia, Tambira OÜ-ga, EMG Karjäärid OÜ-ga.</p> <p>Selleks, et edaspidises planeerimisprotsessis oleks võimalik arvestada keskkonnaregistri maardlate nimistus arvel olevate maardlatega ja mäeeraldistega, palume planeeringu jooniste koostamisel kasutada keskkonnaregistris arvel olevate maardlate ja mäeeraldiste piire. Keskkonnaregistri seaduse § 6 kohaselt peab planeeringute koostamisel kasutama üksnes keskkonnaregistrisse kantud keskkonnaandmeid. Maardlate ja mäeeraldiste piiride kujutamisel palume lähtuda Maa-ametist saadud maardlate, mäeeraldiste ja nende teenindusmaade ajakohastest piiridest. Ajakohaste andmete saamiseks on võimalus</p>	<p>1. Korrigeeritud vastavalt märkusele. 2. Loetelu täiendati. 3. Loetelu täiendati.</p>

<p>kasutada WFS-teenust aadressil https://teenus.maaamet.ee/ows/maardlad?service=WFS&version=1.1.0&request=GetCapabilities või küsida andmete väljavõte GIS-failidena. Palume joonistele lisada kuupäev, mis seisuga on maardlate, mäeeraldiste ning nende teenindusmaade andmeid kasutatud.</p>	
<p>Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse peatükis 2.5.10 Mõju maavaravarudele on kirjeldatud, et elektrituulikute parkidele sobivate alade määramise käigus arvestatakse, et maardlate aladele saab elektrituulikute parke ja seonduvaid kommunikatsioone rajada peale maavara ammendumist, kui ei ole saadud MaaPS alusel muu sisuga kooskõlastust või luba. Täiendavalt lisame, et turbatootmisalaga vahetult külgnevalt saab tuulikuid planeerida juhul, kui tuulikute olemasolu ei mõjuta tegevusi mäeeraldisel ega selle teenindusmaal.</p>	<p>Peatükki 2.5.10 täiendati vastavalt märkusele.</p>
<p>Turbamaardlate aladele tuulikute kavandamisel palume arvestada MaaPS § 45 lõikes 1 sätestatuga, mille kohaselt turba kaevandamiseks on lubatud kaevandamis luba taotleda üksnes kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade nimekirja või kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja kantud alal või maardlal. Palume keskkonnaministri 27.12.2016 määruse nr 87 „Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja“ lisas 1 või 2 toodud nimekirja kuuluvatele aladele tuulikuid mitte planeerida. Tuulikuid on nimetatud aladele võimalik rajada vaid peale maavara ammendumist, kui ei ole saadud MaaPS alusel muu sisuga kooskõlastust või luba. Käesoleva kirjaga kõnealust luba ei ole antud.</p>	<p>Peatükki 2.5.10. täiendati vastavalt märkusele.</p>
<p>Informeerime täiendavalt, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on algatanud ja esitanud 02.08.2021 kirjaga nr 2-2/21-0400/4660 ministeeriumitele kooskõlastamiseks ehitusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise eelnõu väljatöötamise kavatsuse (edaspidi VTK). VTK punktis 9.1.6 on välja toodud ettepanek aladel, kus maavarad on MaaPS alusel arvele võetud, kuid maavarade kasutusse võtmist lähemas ajaperspektiivis kavandatud ei ole, vahekasutusena lubada ajutiste ehitiste tähtajaks kuni 50 aastat. Peale VTK-s märgitud ehitusseadustiku muudatuste kehtestamist ja MaaPS-us maapõue kaitse põhimõtete muutmist saab Maa-amet kaaluda ehitus- ja kasutusloa andmise lubamist kooskõlas uuendatud seaduste mõttega.</p>	<p>Võetakse teadmiseks.</p>
<p>Kehtivate ning taotletavate mäeeraldiste ja nende teenindusmaade aladel tuulikuparkide rajamiseks on vaja saada nõusolek keskkonnaloa omajalt/taotlejalt. Nõusoleku saamisel palume see lisada planeeringu dokumentide hulka.</p>	<p>Võetakse teadmiseks.</p>

		Palume hoida Maa-ametit kursis planeeringu menetlemisega. Palume esitada planeering enne vastuvõtmist kooskõlastamiseks Maa-ametile.	Võetakse arvesse edasisel menetlusel.
2	Keskkonna ministerium, 09.12.2021 nr 7-15/21/659-3	<p>Informeerime, et Keskkonnaministeriumil on töös „Üle-eestiline maismaalinnustiku analüüs“, mis valmib septembris 2022. Laiapõhjalisem teave maismaa linnustikust (peamised rändeteed, ööbimis-(puhke-) ja toitumisalad) koondatud analüüsina aitab paremini planeerida potentsiaalseid tuuleenergiaks sobivaid maismaa-alasid selliselt, et ei kahjustata loodusväärtusi ning ei minda vastuollu riiklike ja rahvusvaheliste kohustustega. Viidatud töös esitatakse ka soovitud tuuleparkide rajamiseks vajalike eeluuringute ja tuuleparkide rajamise järgselt vajalike järeelseire meetodite kohta (esitatakse kirjeldatud meetodid). Samuti valmib töö käigus juhised tuulepargi eeluuringuks ja rajamise järgseks järeelseireks koos miinimumnõuetega (nt 3D radaruuringute vajadus, uuringu kestus ja perioodid jt). Seetõttu peame vajalikuks, et materjalidesse lisatakse viide, et asukohavalikul arvestatakse ka tööga „Üle-eestiline maismaalinnustiku analüüs“.</p> <p>Kuna tuulepargi rajamisega metsamaale kaasneb metsa raadamine, juhime varakult tähelepanu, et KSH käigus tuleb selgitada välja raadamise ulatus (trasside eeldatavad laiused, generaatorite (alajaamade) ehitusplatside suurus). Samuti tuleb käsitleda rajatavate juurdepääsuteede, liinide ja generaatoriplatside rajamisel tekitatud tuulekoridoride mõju ümbritsevatele metsadele lähtuvalt metsatüüpidest ning valdavatest tuulesuundadest.</p>	<p>Viidatud uuringuga arvestatakse KSH I etapi aruande koostamisel juhul kui see valmib ja muudetakse kättesaadavaks enne KSH I etapi aruande valmimist.</p> <p>Metsa raadamise täpset mahtu on võimalik hinnata detailse lahenduse KSH käigus. Asukohavaliku KSH käigus on võimalik raadamise mahtu hinnata ligikaudselt, sest tuulikute ja trasside paiknemine ei ole teada.</p>
3	Maaeluministerium, 09.12.2021 nr 4.1-5/1812-1	Eriplaneeringu lähteseisukohti ja KSH väljatöötamiskavatsust käsitleva dokumendi jaotises 2.5.4 „Mõju veekvaliteedile ja veerežiimile“ on märgitud, et eriplaneeringus käsitletav ala on suures osas kaetud maaparandusehitiste maa-alaga ning et kuivendatud maa-aladele ehitamisel on oluline tagada maaparandussüsteemide jätkusuutlik funktsioneerimine, vältimaks üleujutuste teket. Samas jaotises on kinnitatud, et antud teemat käsitletakse KSH aruandes eksperthinnangu vormis. Meie analüüside kohaselt on eriplaneeringu alad seotud maaparandussüsteemi maa-aladega kokku u 9600 hektari ulatuses.	Teadmiseks võetud.

		<p>Jaotises 2.5.5 „Mõju pinnasele, sh väärtuslikule põllumajandusmaale“ on märgitud, et kavandatava tegevusega kaasneb ehituse etapis pinnase eemaldamine ja ümberpaigutamine ehitusalustelt aladelt. Seega avaldatakse tuulepargi rajamisel pinnasele mõju. Tuulepargi rajamiseks vajalike pinnasetööde maht sõltub tuulepargi detailsest lahendusest (tuulikute arvust, montaažiplatside paiknemisest, taristust jms), aga ka ala geoloogilistest tingimustest, eeskätt pinnakatte omadustest. KSH ekspertide hinnangul võib seda mõju pidada oluliseks eeskätt juhul, kui mõjutatakse väärtuslikku põllumajandusmaad. Tuuleparkide puhul on küll kasutusel võimalik üheskoos nii põllumajanduslik kasutus kui ka energia tootmine, kuid ehitusaluse pinna arvelt toimub potentsiaalselt väärtusliku põllumajandusmaa pindala vähenemine ning killustumine. Nimetatud jaotises on kinnitatud, et tuulepargi asukohavaliku etapi aruande koostamisel analüüsitakse eriplaneeringu ala ja väärtuslike põllumajandusmaade kattuvust ning eelvaliku tegemisel eelistatakse ala(sid), millel väärtuslike põllumajandusmaadega kattuvus puudub või on vähene. Lisame, et meie analüüside kohaselt on eriplaneeringu alal kokku u 3200 hektarit väärtuslikke põllumajandusmaid, millest u 1/3 paiknevad Murru ja Suigu külas.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
		<p>Maaeluministerium on jaotistes 2.5.4 ja 2.5.5 nimetatud käsitlustega ja toodud seisukohtadega nõus. Lisaks kiidame heaks jaotises 2.5.9 „Mõju sotsiaalsetele vajadustele ja varale“ toodud põhimõtte, et edasiste menetlusetappide käigus käsitletakse ka võimalike kompensatsioonimehhanisme kohalikule kogukonnale ning hinnatakse tuulepargiga seotud mõjusid piirkonnas paiknevatele teenuseid pakkuvatele objektidele. Kinnitame, et Maaeluministerium on valmis Tori Vallavalitsusega ja eriplaneeringu koostajatega igakülgseks koostööks, et saavutada tuulepargi asukohavalikul parim ja õigeim tulemus.</p>	<p>Teadmiseks võetud</p>
<p>4</p>	<p>Elering AS, 10.12.2021 nr 11- 4/2021/130 -3</p>	<p>Planeeringualale ja ümbrusesse jääb Eleringi poolt hallatavaid elektri- ja gaasipaigaldisi, millega tuleb planeeringu koostamisel arvestada. Kirja lisas on olemasoleva taristu Shape failid (Lisa 1). Elektripaigaldistest läbib planeeringuala L133B Vändra – Papiniidu 110 kV õhuliin (juhtmevahetus on planeeritud teostada aastal 2027) ning L347 Sindi – Sopi ja L346 Paide – Sopi 330 kV õhuliinid (mõlema liini rekonstrueerimine on planeeritud teostada aastatel 2027-2028). Gaasipaigaldistest jääb planeeringualale Vändra-Pärnu D-kategooria torustik ja Tori harukraanisõlm.</p>	<p>Võetakse arvesse planeeringu edasisel koostamisel.</p>

		Planeeringus tuleb arvestada paigaldiste kaitsevööndiga, kus on piiratud tegutseda. Kaitsevööndi ulatus ja kaitsevööndis tegutsemise kord on sätestatud ehitusseadustiku §70 lõike 8 alusel kehtestatud majandus- ja taristuministri määrusega 25.06.2015 nr 73. Detailsema info või eelprojekti tarbeks tehniliste tingimuste taotlemiseks palun pöörduda Eleringi poole.	Võetakse arvesse planeeringu edasisel koostamisel.
5	RMK, 10.12.2021 nr 3-1.1/2742	Oleme materjalidega tutvunud ning palume eriplaneeringu koostamise käigus selgitada välja ka metsamaa raadamise ulatus ning sellekohane info eriplaneeringu seletuskirja sisse viia. Lisaks selgitame, et tuulikute jaoks sobivate asukohtade määramine ning metsamaa raadamine RMK haldusalas olevatel kinnistutel toimub koostöös RMK-ga.	Metsa raadamise täpset mahtu on võimalik hinnata detailse lahenduse KSH käigus. Asukohavaliku KSH käigus on võimalik raadamise mahtu hinnata ligikaudselt, sest tuulikute ja liinide paiknemine ei ole teada.
6	Maa-amet, 12.11.2021 nr 9-2/21/16215-2 (mitmele omavalitsus ele saadetud kirjast on esitatud vaid koostatava planeeringu ga seonduv osa)	Tutvunud edastatud skeemidega, märgime järgmist. Põhja-Pärnumaa ja Tori valla ala 4 27601:005:0012, 14901:002:0275, 18803:001:0368, 14902:001:0013, 14902:001:0015, 14902:001:0047, 14902:001:0034, 14902:001:0033, 14901:002:0119, 14901:002:0298, 14901:002:0230, 14901:002:0102, 14901:002:0134, 14901:002:0191, 14901:002:0059, 14901:002:0311, 18803:002:0196, 14901:002:0060, 14901:002:0118, 14901:002:0299, 14901:002:0101, 14901:002:0121, 14901:001:0172, 14901:002:0221, 14901:002:0301, 14901:002:0306, 14901:002:0084, 14901:002:0305, 14901:002:0095, 14901:002:0315, 14901:002:0304, 14901:002:0192, 14901:002:0314, 14901:002:0303, 14901:002:0100, 14901:002:0195, 14901:003:0009, 14901:002:0174, 14901:002:0276, 14901:002:0277, 14901:002:0025, 18803:001:0073, 18803:001:0112, 18803:001:0346, 18803:001:0014, 18803:001:0335, 18803:001:0015, 14901:002:0405, 14901:002:0409, 14901:002:0173, 14901:002:0127, 14901:001:0173, 14901:002:0300, 14901:002:0329, 14901:002:0107, 14902:002:0165, 14902:002:0123, 14902:002:0094, 14902:002:0093, 14902:002:0011, 14902:002:0010, 14902:001:0038, 14902:002:0230, 14901:002:0178, 14901:002:0133, 80801:002:0051, 80801:001:0451 – katastriüksustel ei asu maardlat. Katastriüksustele jääb üldgeoloogilise uurimistöo Üldgeoloogiline kaardistamine (loa nr Rapm-092; loa omaja Eesti Geoloogiateenistus; luba kehtib kuni 03.10.2022) teenindusala, kus on võimalik tuulikuid rajada, kuid peab võimaldama läbi viia üldgeoloogilisi uuringuid. 18803:001:0075 – katastriüksus asub 45% ulatuses Lavassaare turbamaardlal (registrikaart nr 197). Ala ei asu keskkonnaministri 27.12.2016 määruse nr 87 „Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekiri“ lisas 1 või 2	Teadmiseks võetud.

<p>toodud nimekirja kuuluval alal. Katastriüksustele jääb üldgeoloogilise uurimistöö Üldgeoloogiline kaardistamine (loa nr Rapm-092; loa omaja Eesti Geoloogiateenistus; luba kehtib kuni 03.10.2022) teenindusala, kus on võimalik tuulikuid rajada, kuid peab võimaldama läbi viia üldgeoloogilisi uuringuid.</p>	
<p>Selleks, et edaspidises planeerimisprotsessis oleks võimalik arvestada keskkonnaregistri maardlate nimistus arvel olevate maardlate ja mäeeraldistega, palume planeeringu jooniste koostamisel kasutada keskkonnaregistris arvel olevate maardlate ja mäeeraldiste piire. Keskkonnaregistri seaduse § 6 kohaselt peab planeeringute koostamisel kasutama üksnes keskkonnaregistrisse kantud keskkonnaandmeid. Maardlate piiride kujutamisel palume lähtuda Maa-ametist saadud maardlate, mäeeraldiste ja nende teenindusmaade ajakohastest piiridest. Ajakohaste andmete saamiseks on võimalus kasutada WFS-teenust aadressil https://teenus.maaamet.ee/ows/maardlad?service=WFS&version=1.1.0&request=GetCapabilities või küsida andmete väljavõtte GIS-failidena. Palume joonistele lisada kuupäev, mis seisuga on maardlate, mäeeraldiste ning nende teenindusmaade andmeid kasutatud.</p>	<p>Võetakse arvesse planeeringu edasisel koostamisel.</p>
<p>Tuulikutele sobivate alade määramise käigus palume arvestada, et maardlate aladele saab tuulikute parke ja seonduvaid kommunikatsioone rajada peale maavara ammendumist, kui ei ole saadud MaaPS alusel muu sisuga kooskõlastust või luba.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
<p>Alade osas, kuhu oleme lubanud tuulikuid rajada ajutise iseloomuga ehitistena, informeerime täiendavalt, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on algatanud ja esitanud 02.08.2021 kirjaga nr 2-2/21-0400/4660 ministeeriumitele kooskõlastamiseks ehitusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise eelnõu väljatöötamise kavatsuse (edaspidi VTK). VTK punktis 9.1.6 on välja toodud ettepanek aladel, kus maavarad on MaaPS alusel arvele võetud, kuid maavarade kasutusse võtmist lähemas ajaperspektiivis kavandatud ei ole, vahekasutusena lubada ajutiste ehitiste tähtajaks kuni 50 aastat.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
<p>Peale VTK-s märgitud ehitusseadustiku muudatuste kehtestamist ja MaaPS-us maapõue kaitse põhimõtete muutmist saab Maa-amet kaaluda ehitus- ja kasutusloa andmise lubamist kooskõlas uuendatud seaduste mõttega.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>

		Turbamaardlate aladele tuulikute kavandamisel palume arvestada MaaPS § 45 lõikes 1 sätestatuga, mille kohaselt turba kaevandamiseks on lubatud kaevandamisluba taotleda üksnes kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade nimekirja või kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja kantud alal või maardlal. Palume keskkonnaministri 27.12.2016 määruse nr 87 „Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja“ lisas 1 või 2 toodud nimekirja kuuluvatele aladele tuulikuid mitte planeerida. Tuulikuid on nimetatud aladele võimalik rajada vaid peale maavara ammendumist, kui ei ole saanud MaaPS alusel muu sisuga kooskõlastust või luba.	Teadmiseks võetud.
		Kehtivate ning taotletavate mäeeraldiste ja nende teenindusmaade aladel tuulikuparkide rajamiseks on vaja saada nõusolek keskkonnaloa omajalt/taotlejalt. Nõusoleku saamisel palume see lisada planeeringu dokumentide hulka.	Teadmiseks võetud.
7	Keskkonnaamet, 14.12.2021 nr 6-5/21/2926-3	Tutvunud avalikul väljapanekul oleva Tori valla põhjaosa tuuleenergeetika eriplaneeringu lähteseisukohtade ja KSH VTK-ga esitab Keskkonnaamet alljärgnevad märkused:	
		1. Ptk 2.2 (Metoodika) - Keskkonnaamet on tuginedes teadusallikatele ja ekspertteadmisele töötanud välja omapoolsed soovitusel maismaa tuuleparkide mõjust elustikule ja Keskkonnaameti soovitusel nende planeerimise kohta kohaliku omavalitsuse üldplaneeringutes (seisuga 10.11.2021)3. Soovitame eelnimetatud juhendit kasutada eriplaneeringus esialgsete puhvrite määramisel ning mõjude täpsustamisel eri liigirühmade ja kaitstavate loodusobjektide puhul.	KSH koostaja on juhendmaterjaliga kursis ja sellele on viidatud ka VTK ptk 2.5.2.
		2. Ptk-s 2.3 (KSH ruumiline ulatus) on öeldud: „Mõjuala ulatus sõltub väga palju mõju liigist ja mõju retseptorist. Näiteks eri linnuliikide osas võib tuuliku mõjuala olla 0 meetrist 20 kilomeetrini.“ Ilma pädevate ekspertide hinnanguta ei saa nõustuda, et mõnele linnuliigile tuulepargiga kaasnevat mõju üldse ei ole ning mõjualaks võiks lugeda 0 meetrit.	Lause sõnastust parandati.
		3. Ptk 2.4 (Eriplaneeringu ala ülevaade) tabelis 1 on välja toodud, et planeeringualale jääb mitmeid maakonnaplaneeringuga määratud rohevõrgustiku alasid ja rohevõrgustiku koridoride asukohti. Ptk-s 2.5.1 öeldakse, et mõju ulatus ja olulisus sõltub konkreetse roheala väärtustest ning tuulepargi detailest lahendusest. Mõju rohevõrgustikule täpsustatakse ja antakse suunised detaile lahenduse mõju hindamiseks KSH asukohavaliku etapi aruandes. Keskkonnaameti hinnangul tuleb tuuleparkide kavandamisel rohelise võrgustiku aladele arvestada võrgustiku tasandiga. Vältida tuleb (asukohavalikul) tuulikuparkide kavandamist olulisematesse loodusmaastikesse (rohevõrgustiku riikliku	Keskkonnaameti seisukoht võetakse teadmiseks. Mõju rohelisele võrgustikule hinnatakse KSH käigus.

<p>tähtsusega ja maakondliku tähtsusega suurtesse tuumaladesse), kus tuulikupargid võivad lisaks ebasoodsale mõjule tuulepargi alal ning selle lähiümbruses kahjustada ka erinevate kaitstavate alade ja ohustatud liikide elupaikade sidusust4 .</p>	
<p>4. Ptk-s 2.4, lk 17 on öeldud: „Planeeringuala jääb Pärnu jõe vesikonna alale. Planeeringuala läbib arvukalt vooluveekogusid ning alal paiknevad ulatuslikud maaparandussüsteemi alad.“ Tabelis 1 on välja toodud objektid, millega tuleb edasisel planeerimisel ja KSH aruande koostamisel arvestada. Tabelis on esitatud vaid seisuveekogud. Keskkonnaamet peab vajalikuks välja tuua kõik eriplaneeringu alal olevad veekogud (ka vooluveekogud).</p>	<p>Tabel 1 täiendati.</p>
<p>5. Ptk-s 2.4 tabelis 1 on öeldud: “Otsene mõju väärtuslikule maastikule puudub, sest väärtuslike maastike esinemisala kattub elamualade 1 km puhveralaga. Kaudselt võivad muutuda väärtuslikult maastikult avanevad vaated (selgitatakse fotomontaažide koostamisega KSH käigus). Eeskätt on oluline mõju selgitamine Soomaa väärtuslikule maastikule.“ Nõustume, et fotomontaažide koostamine on vajalik tuuleparkide visuaalse mõju täpsustamiseks. Soomaa osas tuleks visuaalne nähtavusanalüüs esitada Soomaa rahvuspargi enam külastatavatest kohtadest (näiteks Soomaa jõed ja kaldaalad, RMK külastuskohad).</p>	<p>Ettepanekut võetakse arvesse KSH I etapi aruande koostamisel. Kui nähtavusanalüüsist ilmneb, et väljatoodud Soomaa vaatepunktidest võivad jääda tuuleparg perspektiivsed alad nähtavaks, siis koostatakse vastavad visualiseeringud.</p>
<p>6. Ptk-s 2.5.1 (Mõju bioloogilisele mitmekesisusele ja populatsioonidele, taimedele ning loomadele) on viidatud Kaisel, M., Kohv, K. 2009. Metsakuivenduse keskkonnamõju ülevaatele ja toodud välja, et: „Kaudsemalt võib ehitustegevus avaldada mõju taimekooslustele läbi veerežiimi või valgustingimuste muutumise. Kaudsete mõjude ulatus sõltub koosluse tüübist, kuid jääb tavaliselt 20-40 meetri ulatusse otsese mõju alast“ Palume selgitada, kuidas on leitud, et kuivendava mõju ulatus on kuni 40 meetrit. Keskkonnaamet nimetatud trükisest sellist väidet ei leidnud. Maaeluministri 06.05.2019 määruse nr 45 „Maaparandussüsteemi projekteerimismid“ lisa 1 lk 9 on toodud projekteeritavate kraavide vahekaugused arvestades metsakasvukohatüüpe. Lisa järgi on kuivendav mõju mineraalmuldadel 75-100 meetrit (erandiks sinika kasvukohatüüp), ja tegemist on metsa juurdekasvu saavutamiseks avalduva kuivendava mõjuga, mistõttu taimestikule avalduv mõju uute kraavide kaevamisel on veelgi ulatuslikum, rääkimata soomuldadest.</p>	<p>Ptk 2.5.1 kuivendust puudutavat osa täiendati. Nõustume, et tundlike koosluste puhul võib kuivendustegevuse mõju olla ulatuslik. Märkime, et tuuleparkide rajamiseks ei ole üldjuhul vajalik ulatuslik kuivendustegevus. Pinnase veerežiimi muutus võib kaasneda teataval määral ehitustegevusega (nt teede rajamine). Arvestama peab ka, et Maaeluministeriumi andmetel on eriplaneeringu alaga seotud maaparandussüsteemi maa-alasid kokku u 9600 hektari ulatuses ehk tegu on väga suures osas juba praegu kuivendustegevusest mõjutatud alaga.</p>

	<p>7. Ptk 2.5.1 - Keskkonnaamet peab väga oluliseks eriplaneeringu koostamisel kasutada ka üleestilise maismaalinnustiku analüüsi tulemusi (koostaja: Eesti Ornitoloogiaühing), mis valmib 2022 aasta teises pooles. Analüüsis esitatakse laiapõhjalisem teave maismaa linnustikust (peamised rändeteed, ööbimis- (puhke-) ja toitumisalad), mis peaks aitama paremini planeerida potentsiaalseid tuuleenergiaks sobivaid maismaa-alasid. Töös esitatakse ka soovitusel tuuleparkide rajamiseks vajalike eeluuringute ja tuuleparkide rajamise järgselt vajalike järeelseire meetodite kohta (esitatakse kirjeldatud meetodikad). Samuti valmib juhis tuulepargi eeluuringuks ja rajamise järgseks järeelseireks koos miinimumnõuetega (nt 3D radaruuringute vajadus, uuringu kestus ja perioodid jt).</p>	<p>Viidatud uuringuga arvestatakse KSH I etapi aruande koostamisel juhul kui see valmib ja muudetakse kättesaadavaks enne KSH I etapi aruande valmimist.</p>
	<p>8. Ptk-s 2.5.1 on öeldud: „Seega lisaks otsestele võimalikele negatiivsetele mõjudele esineb tuuleparkide puhul ka kaudsed positiivsed mõjud linnustikule, kuna tuuleparkide rajamise eesmärgiks on pidurdada kliimamuutuste toimumist.“ Keskkonnaamet selle väitega ei nõustu, kui ei esitata juurde teaduslikku kirjandust tõestamaks, et tuuleparkide rajamine reaalselt kliimamuutusi pidurdaks ja muutusi tagasi pööraks.</p>	<p>Lõigu juurde lisati viide teadusuuringule, mis käsitleb tuuleenergia võimekust kliimamuutusi pidurdada. Kliimamuutusi on võimalik pidurdada ainult läbi CO2 heitkoguste ulatusliku vähendamise. CO2 heitkoguse vähendamiseks on vaja asendada fossiilsetest kütustest energia tootmise lahendused.</p>

	<p>9. Ptk 2.5.1, ptk 2.2 - Vastavalt 2008 Agreement on the Conservation of Populations of European Bats (UNEP/EUROBATS) juhendile on tuulegeneraatorite asukohtade valiku etapis vajalik läbi viia ka nahkhiirte uuring, et selgitada välja tuulikute asukoha olulisus erinevatele nahkhiireliikidele. Selleks tuleks kasutada nahkhiirte ultrahelide automaatsalvestit, mis salvestaks nahkhiirte hääli kogu nahkhiirte aktiivsuse hooaja vältel. Lisaks tuleks kasutada ultrahelidetektoriga nahkhiirte kaardistamist nahkhiirtele eriti sobivatel öödel.</p>	<p>Eriplaneeringu asukoha eelvaliku etapis ei valita asukohti tuulegeneraatoritele. Asukoha eelvaliku etapis tehakse tuulepargi asukoha eelvalik, eelvalitud ala sees on võimalik hakata leidma asukohti tuulegeneraatoritele detailse lahenduse koostamise etapis. Arvestades eriplaneeringu ala ulatust ei ole ala eelvaliku etapis asjakohane alale paigutada ultrahelide automaatsalvesteid. Arvestades selliste seadmete tööulatust oleks kogu ala katvate seadmete paigaldamine väga ressursimahukas. Sellest lähtuvalt asukoha eelvaliku etapis koondatakse ala kohta olemasolevad nahkhiirte vaatlusandmed, hinnatakse alal esinevate elupaikade sobivust lähtuvalt eksperdi teadmised nahkhiirte elupaigaeelistuste osas ning viiakse läbi sobilikes elupaikades nahkhiirtele sobilikul ajal väliuuring salvestades nahkhiiri kasutades nahkhiirte automaatregistraatorit + ning auto katusele kinnitatud mikrofoni. Andmete alusel määratakse eriplaneeringu alal nahkhiirte seisukohalt potentsiaalselt sobilikud ja selgelt ebasobilikud alad. Potentsiaalselt sobilikel aladel määratakse edasiste uuringute vajadus detailse lahenduse etappi, sh võib osutada asjakohaseks detailse lahenduse etappi automaatsalvestite abil nahkhiirte uuringu läbiviimise kavandamine ning detektoruuringute kavandamine.</p>
--	---	--

	<p>10. Ptk 2.5.2 (Mõju kaitsealadele) Antud planeeringuala puhul tuleb kindlasti arvestada, et teadusuuringute järgi omavad tuulikupargid olulist mõju ka metsakanaliste (eelkõige metsise) elupaigakasutusele. Planeeringuala on oluliseks elupaigaks metsisele (LKS II kaitsekategooria, ohustatuse hinnang 2019 - ohualdis). Metsise jaoks on ohuteguriks eelkõige intensiivne metsaraie, kuid oluline on samuti elupaikade killustumine, mis kaasneb metsamaade muul otstarbel kasutusele võtmisega (karjäärid, taristu jmt). Seega tuleb KSH käigus hinnata nii potentsiaalsete tuuleparkide mõju konkreetsetele metsise elupaikadele (lähtudes ka üha suurenevast rajatavate tuulikute kõrgusest võib üldreeglina eeldada, et tuuleparkide poolt metsisele avalduv mõju võib ulatuda kuni 1 km kaugusele tuulepargist) kui hinnata potentsiaalse tuulepargi mõju elupaikade omavahelisele sidususele. Lähtudes olemasolevatest metsise telemeetria andmetest tuleks elupaikade sidususe hinnang anda kuni 10 km raadiuses potentsiaalselt mõjutatavatest mängualadest.</p>	<p>Mõju metsisele hinnatakse KSH I etapis asukoha eelvalikuks vajaliku täpsusega arvestades nii elupaikade paiknemist kui nende sidususe vajadust.</p>
	<p>11. Ptk 2.5.3 (Mõju Natura 2000 võrgustiku aladele (Natura eelhindamine)) tabel 4 - Pärnu jõe ja Navesti loodusaladele mõju prognoosimisel on arvestatud on ainult tuulikute püstitamise kaugust loodusalast. Loodusalasid mõjutab enim settekoormuse suurenemine, kuid hinnatud ei ole võimalikku mõju loodusalale kuivendussüsteemide rajamisest või rekonstrueerimisest. Keskkonnaameti hinnangul ei ole ebasoodne mõju Pärnu jõe loodusalale ja Navesti loodusalale välistatud. Natura asjakohasel hindamisel tuleb kaasata ekspert, kes inventeerib ka mõjualasse jäävad Natura elupaigatüübid loodusaladel seal, kus andmestik on puudulik või vanem kui 10 a. Samuti tuleb mõjude hindamisel arvestada võimalikke mõjusid elupaigatüüpidele läbi veerežiimi muutuse, mis võib tekkida ehitustegevuse käigus ja tagajärjel.</p>	<p>Tori põhjaosa eriplaneeringu koostamisel on võetud lähtealuseks, et tuulepargi ala eelvaliku ala peab jääma eluhoonetest 1 km kaugusele (kui ei ole maaomanikuga teist kokkulepet). Elamualadest tuleneva puhervööndi vajaduse tõttu saavad tuulepargi eelvaliku alad paikneda rohkem kui 800 m kaugusel Pärnu jõe loodusalast ja rohkem kui 1500 m kaugusele Navesti loodusalast. Sellistele kaugustele ehitustegevusega seonduva veerežiimi muutuse mõju ulatumine on välistatud. Keskkonnaamet peab ise oma juhendmaterjalis (Maismaa tuuleparkide mõjust elustikule ja Keskkonnaameti soovitusel nende planeerimise kohta kohaliku omavalitsuse üldplaneeringutes (seisuga 10.11.2021)) asjakohaseks kaitseala (kaasa arvatud Natura 2000 alad), mille kaitse-eesmärgiks ei ole linnud, nahkhiired või lendorav,</p>

		<p>puhul puhvervööndit 100 m. Kuna loodusaladele ega nende lähedusse ei kavandata ehitustegevust, siis ei kavandata neile ega nende lähialale ka KSH eksperdile teadaoleva info alusel kuivendussüsteemide rajamist või rekonstrueerimist. Loodusaladele, mis jäävad vähemalt 800 m kaugusele perspektiivsetest tuulepargi eelvaliku aladest elupaigatüüpide inventuuri teostamist võib seega pidada asjakohatuks nõudeks. Selline inventuur ei annaks täiendavat vajalikku infot tuulepargi alade eelvaliku otuse tegemiseks.</p>
	<p>12. Ptk-s 2.5.4 (Mõju veekvaliteedile ja veerežiimile) on toodud: „Eriplaneeringus käsitletavale alale jääb mitmeid vooluveekogusid (jõed, ojad, peakraav, kraavid).“ Eriplaneeringu alale jäävad ka mitmed seisuveekogud nagu tabelis 1 toodud, seega on vajalik sõnastust muuta nii, et käsitletakse kõiki veekogusid. Lisaks öeldakse: „Eriplaneeringuga ei kavandata käesoleval ajal olemasoleva teabe alusel ehituskeeluvööndite vähendamist. Seega ei ole tõenäoline ka veekogudele olulise mõju avaldumine.“ Välja on toodud ülamarke 1, kuid leheküljel 13 alamärke 1 juures viidatakse „Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamatule“, mis ei ole antud juhul asjakohane. Lisaks ei saa eeldada veekogudele olulise mõju puudumist lähtuvalt ainult asjaolust, et ehituskeeluvööndite vähendamist eriplaneeringuga ei taotleta. Tori vallas asuvatest vooluveekogudest (näiteks Saki jõgi või Mõnuvere jõgi) on mitmed maaparandussüsteemide eesvoolud. Tabelis 2 on olulise mõjuvaldkonnana toodud ehitusetaapis maaparandussüsteemide kahjustamisel veerežiimi mõjutamine. Lähtuvalt eelnevast võib oluline mõju veekogudele esineda, kuna mitmed vooluveekogud on maaparandussüsteemidega seotud, kuid nõustume, et piisab teema käsitlusest KSH aruandes eksperthinnangu vormis.</p>	<p>Ptk 2.5.4. sõnastust korrigeeriti vastavalt märkusele.</p>
	<p>13. Ptk-s 2.5.4 on öeldud: „Tavatingimustes töötavad tuulepargid põhjaveele mõju ei avalda ja seega antud teemavaldkonda mõjuhindamisel täiendavalt ei käsitleta.“ Selgusetuks jääb,</p>	<p>Ptk 2.5.4. sõnastust korrigeeriti.</p>

		mida mõeldakse tavatingimuste all. Lisaks võivad tuulikute vundamendid mõjutada lokaalset veerežiimi tuuliku vahetus läheduses kogu tuuliku tööperioodi jooksul.	
		14. Ptk-s 2.5.15 (Kumulatiivse mõju võimalikkus, arvestades teiste ümbruskonna arendusprojektidega) on nimetatata nahkhiired.	Ptk 2.5.15 täiendati vastavalt ettepanekule.
		15. Ptk 2.5.15 - Rohelise võrgustiku osas on öeldud, et arvestades määratud rohevõrgustiku ulatuslikkust võrrelduna tuulenergeetika perspektiivsete arenduspiirkondadega ning tuulikute mõju iseloomu looduslikele kooslustele, ei ole oodata olulist negatiivset mõju kumuleerumist rohevõrgule. Arvestades, et kõikides tuuleenergeetika eriplaneeringutes on tuuleenergeetika arenduspiirkonnad planeeritud suures osas rohelise võrgustiku aladele, kaasneb Keskkonnaameti hinnangul oluline kumulatiivne mõju rohelisele võrgustikule.	Teadmiseks võetud.
		16. Ptk 2.5.15 - Arvestades, et Rail Balticu ja Via Baltica trassid läbivad planeeringuala, on väga oluline hinnata kumulatiivset mõju kõnealuste projektidega. Nõustume, et tuulepargid ei tohi halvendada kavandatavate Rail Balticu ja Via Baltica loomaläbipääsude toimimist, st ka rohelised koridorid loomapääsude ja tuumalade vahel peavad säilima sidusatena.	Teadmiseks võetud.
		17. Ptk-s 2.5.15 on öeldud: „Maakonnaplaneeringu arenduspiirkonna P25 osas on arendushuvi olemas, kuid tuulepargi planeerimine on olnud takerdunud seoses arendusala kattumisega maardlaga. Seoses riigikohtu lahendiga (3-17-2013/31) on tõenäoline planeerimisprotsessi edasi minek“. Palume lisada, et P25 tuulepargi planeerimise eelduseks on maardlaga kattuvalt alalt maavara ammendamise ning kokkulepete saavutamise kehtivate maavara keskkonnanaloo omanikega.	Ptk 2.5.15 täiendati vastavalt ettepanekule.
8	Eesti Raudtee, 16.12.2021 nr 21-1/3800-1	Käesolevaga teatame, et ASile Eesti Raudtee ei kuulu Tori vallas raudtee infrastruktuuri rajatise ning sellest tulenevalt ei esita planeeringu koostamiseks ettepanekuid, samuti ei pea AS Eesti Raudtee vajalikuks olla kaasatud kõnesoleva planeeringu koostamisel.	Arvestatakse edasisel kaasamisel ja eemaldatakse kaastavate nimekirjast.
9	Rahandusministeerium, 16.12.2021 nr 15-4/6809-2	1. Peatükis 1.2 „Eriplaneeringu koostamise korraldus“ joonisel 2 on toodud omavalitsuse eriplaneeringu koostamise skeem. See on küll planeerimiseaduse alusel lihtsustatud kui samas korrektset infot mitte andev. Nt eriplaneeringu 1. etapis on jäetud ära pärast avalikku arutelu seisukohtade küsimine koostöötegitajalt ja kaasatavatelt (PlanS § 103 lõige 1). Eriplaneeringu 2. etapis on toodud vaid kooskõlastamised ja kooskõlastuste alusel planeeringu täiendamine, mainimata on aga arvamuste küsimine. Selgituseks, et koostöö tegemise kord ja planeeringute kooskõlastamise alused on	Viidatud joonist täiendati. Ühtlasi teeme ettepaneku Rahandusministeeriumile täiendada planeerimine.ee leitavaid planeeringute menetluse skeeme ja lisada ka eriplaneeringuid puudutavad skeemid. Sellisel juhul oleks võimalik viidata

<p>kinnitatud Vabariigi Valitsuse 17.12.2015 määrusega nr 133. Planeerimisseaduses sätestatud põhimõtte kohaselt annavad koostöötegijad eriplaneeringule kooskõlastuse, mis kohalikule omavalitsusele on planeeringu koostamisel siduv. Kaasatavad isikud avaldavad planeeringulahenduse kohta arvamust. Seega planeerimisseaduse mõistes ei ole kooskõlastamine sama mis arvamuste andmine aga ka mitte vähem tähtsam. Peatükis 5 toodud tabelis 7 „Eriplaneeringu eelvaliku otsuse ja KSH asukohavaliku etapi ajakava“ on toodud korrektsed menetlusetapid. Palume õiguselguse huvides joonis 2 üle vaadata ja viia vastavusse planeerimisseadusega.</p>	<p>menetluse kirjeldamiseks asjakohasele skeemile.</p>
<p>2. Peatükis 2.2 „Metoodika“ on selgitatud, et mõjude olulisuse tuvastamisel lähtutakse eelkõige õigusaktide normidega kehtestatud loogikast. Vastavalt KeHJS-le on keskkonnamõju oluline, kui see võib eeldatavalt ületada mõjuala keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara. Peatükis 1.2 „Eriplaneeringu koostamise korraldus“ on aga toodud, et tuuleparkide KSH protsessis käsitletakse keskkonda traditsiooniliselt mitte ainult looduskeskkonnana, vaid laiemalt – KSH protsessi käigus hinnatakse lisaks asjakohaseid sotsiaalseid ja kultuurilisi mõjusid, sh ka mõju inimese tervisele vastavalt KSH väljatöötamise kavatsuses määratavale hindamisulatusse. KSH puhul kavandatakse ühildatud KeHJS § 40 lõike 4 kohaste ning PlanS § 4 lõike 2 kohaste mõjude hindamine. Eelpooltoodust tulenevalt palume eriplaneeringu koostamisel ebasoodsa mõju hindamisel lähtuda ka keskkonnaseadustiku üldosa seaduses sätestatust. Nimetatud seaduse § 3 lõike 1 kohaselt on keskkonnahäiring inimtegevusega kaasnev vahetu või kaudne ebasoodne mõju keskkonnale, sealhulgas keskkonna kaudu toimiv mõju inimese tervisele, heaolule või varale või kultuuripärandile. Keskkonnahäiring on ka selline ebasoodne mõju keskkonnale, mis ei ületa arvulist normi või mis on arvulise normiga reguleerimata. Planeerimisseaduse asjakohaste sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste mõjude hindamiseks ei ole õigusaktidega sätestatud menetlus- ega sisunõudeid. Seega on seadusandja jätnud igakordselt otsustada, mida, millal ja kuidas hinnatakse. Palume metoodika osa täiendada nii, et oleks arusaadav, kuidas toimub nende mõjude hindamine, millel puuduvad õigusaktidest tulenevad normid.</p>	<p>Metoodika peatükki täiendati. Eriplaneeringu ja selle KSH koostamisel lähtutakse ka keskkonnaseadustiku üldosa seadusest.</p>
<p>3. Peatükis 2.5.9 „Mõju sotsiaalsetele vajadustele ja varale“ on toodud, et majanduslike mõjude hindamine ja rahaliste kompensatsioonimehhanismide määramine ei ole otseselt KSH ülesanne. KSH asukohavaliku etapi aruandes käsitletakse siiski ülevaاتlikult ka mõjude</p>	<p>Märkuse alusel korrigeeriti sõnastust.</p>

<p>võimalikke kompensatsioonimehhanisme ehk kohaliku kasu võimalusi kohalikule kogukonnale. Kohaliku kasu käsitluse puhul arvestatakse, et Rahandusministeeriumi poolt on väljatöötamisel vastavad juhendmaterjalid, mida hindamisel võimalusel (st nende valmimisel) arvestatakse.</p> <p>Palume parandada tsiteeritud lõiku, kuna Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil on väljatöötamisel kohaliku kasu õiguslik regulatsioon (ja mitte juhendmaterjal).</p>	
<p>4. Peatükis 3 tabelis 5 on välja toodud KSH ekspertrühm, sh on mainitud, et KSH läbiviimise käigus kaasatakse KSH protsessi vastavalt vajadusele täiendavaid eksperte. Juhime tähelepanu, et tuulikute visuaalsete mõjude hindamisesse on meie hinnangul vajalik kaasata maastikuarhitekt. Rahandusministeeriumi Eesti mereala planeeringu koostamise kogemuse, sh seal tuuleenergeetika arendusalade kavandamise kogemuse kohaselt on vajalik tuuleparkidega seotud mõjude hindamisesse kaasata ka vähemalt tuuleenergeetika valdkonna ekspert ja sotsiaalsete mõjude hindamise ekspert.</p>	<p>Ekspertgruppi täiendati. Töögruppi lisati visuaalse mõju hindamises osalev maastikuarhitekt. Tuuleenergeetika valdkonna eksperdi ja sotsiaalsete mõjude hindamise eksperdi eraldi isikuna kaasamist ei pea KSH juhtekspert KSH I etapi aruande puhul vajalikuks. Erinevalt mereala planeeringust on KOV eriplaneeringu puhul olemas tuulepargi rajamisest huvitatud isikud, kes peavad andma kavandatava tegevuse kohta asjakohast tehnilist informatsiooni (mida ja kuidas soovitakse rajada). Sotsiaalsete mõjude hindamise osas näeb VTK ette I etapi aruandes kirjandusel põhinevaid hinnanguid, mis eraldiseisva eksperdi kasutamist ei eelda. Küll aga võib osutada vajalikuks detailse lahenduse KSH puhul täpsema sotsiaal-majanduslikku hinnangu andmine, milleks võib olla vajalik kaasata eriala ekspert.</p>
<p>5. Kuna eriplaneeringu näol on tegemist olulise ruumilise mõjuga ehitiste planeerimisega, siis palume planeeringute koostamisel järgida Rahandusministeeriumi soovitustega veebilehel https://planeerimine.ee/aktid-ja-kohtulahendid/orme-planeerimine/.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
<p>Palume hoida Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna Pärnu talitust kursis eriplaneeringute ja KSH aruande menetlusega ning teavitada kõikidest avalikest aruteludest. Eriplaneeringute asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi</p>	<p>Võetakse arvesse edasisel menetlusel.</p>

		aruanne esitada arvamuse avaldamiseks ning täiendavate koostöötegijate ja kaasatavate määramiseks.	
1 0	OÜ Rail Baltic Estonia, 18.11.2021 nr KV2021-243	Oleme tutvunud Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsusega (AB Artes Terrae OÜ töö versioon 02.10.2021) ning palume punktis 1.3. kajastada muuhulgas Pärnu maakonnaplaneeringut „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine“ (kehtestatud riigihalduse ministri käskkirjaga nr 1.1-4/40; 13.02.2018). Tori valla põhjaosa eriplaneeringu elluviimisel tuleb aluseks võtta Rail Baltica projekt ning arvestada kõikide projektiga funktsionaalselt seotud ja sidumata rajatistega. Täname Teid Rail Baltic Estonia OÜ-d eriplaneeringu koostamise protsessi kaasamast ning palume ka edaspidi planeeringu koostamisel koostööd teha.	Võetakse arvesse edasisel menetlusel
1 1	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 20.12.2021 nr 1.10-17/2021/5735-2	MKM palub eriplaneeringu ja KSH koostamisel arvestada OÜ Rail Baltic Estonia 3.03.2021. a kirjas nr KV2021-033 ja 18.11.2021. a kirjas nr KV2021-243 tehtud ettepanekutega.	Võetakse arvesse edasisel menetlusel
1 1		VTK dokumendi leheküljel 51 (2.5.16 Muud mõjud) on märgitud, et „Pärnu linna piiril Tori vallas, Eametsa külas asub lennundusrajas (Pärnu lennuväli (tsiviillennuväli)) ning et KSH aruande koostamisel hinnatakse neile avalduvat võimalikku mõju. Hindamisel lähtutakse Lennuameti seisukohtadest“. Juhime tähelepanu, et alates 01.01.2021. a liideti Maanteeamet, Lennuamet ning Veeteede Amet üheks asutuseks nimetusega Transpordiamet.	Märkuse alusel korrigeeriti sõnastust.
1 2	Terviseamet, 22.10.2021 nr 9.3-4/20/7728-4	Terviseameti lääne regionaalosakond on tutvunud esitatud Tori valla tuuleparkide eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsusega ning ei esita täiendavaid ettepanekuid.	Teadmiseks võetud.
1 3	Kaitseministeerium, 22.11.2021	Kaitseministeerium tugineb oma seisukoha kujundamisel kaitseministri 26.06.2015 määrusele nr 16 „Riigikaitse ehitise töövõime kriteeriumid, piirangute ruumiline ulatus ja andmed riigikaitse ehitise töövõimet mõjutavate ehitiste kohta“, mille § 4 lg 2 kohaselt ei tohi ehitise püstitamine vähendada radari töövõimet.	Teadmiseks võetud.

nr 12-1/21/544	Kaitseministeeriumi hinnangul saab hetkel ilma riigikaitsele ehitistele negatiivset mõju avaldamata püstitada eriplaneeringu alale 233 – 244 m absoluutkõrguses ehk kõrguses merepinnast elektrituulikuid.	Teadmiseks võetud.
	Ministeerium selgitab, et Vabariigi Valitsuse otsuse kohaselt vabastatakse Mandri-Eesti osaliselt tuuleenergeetika arendustele ning vastavad meetmed valideeritakse eeldatavalt aastal 2025. Tori valda eriplaneeringuga kavandatavate elektrituulikute kõrguspiirangutest on võimalik pärast Mandri-Eesti osaliselt tuuleenergeetika arendustele avavate meetmete valideerimist loobuda.	Teadmiseks võetud.
	Täiendavalt selgitame, et Kõik Mandri-Eesti kompensatsiooniala piirkonnas rajatavad elektrituulikud peavad jätkuvalt saama Kaitseministeeriumi kooskõlastuse, sealhulgas on Kaitseministeeriumil õigus kehtestada piiranguid tuulikute täpsete asukohtade suhtes sõltuvalt riigikaitsele rajatiste töövõime tagamisest.	Teadmiseks võetud.
1 4 Transpordi amet, 23.11.2021 nr 7.1- 2/21/3589- 3	Võttes aluseks planeerimisseaduse § 103 lg 2, ehitusseadustiku ja Transpordiameti põhimääruse, esitab Transpordiamet Tori valla eriplaneeringu lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse kohta ettepanekud, millega planeeringu edasisel koostamisel tuleb arvestada.	
	1. Avalikule teele juurdepääsuteede võimaliku asukoha ja liikluskorralduse üldiste põhimõtete määramine 1.1. Planeeringu detailse lahenduse ülesandeks on muuhulgas liikluskorralduse põhimõtete määramine ning servituutide seadmise ja olemasoleva või kavandatava tee avalikult kasutatavaks teeks määramise vajaduse märkimine. Asukoha eelvaliku tegemisel tuleb analüüsida olemasoleva teedevõrgustiku piisavust juurdepääsude tagamisel, määrata planeeringualal perspektiivsete kohalike teede üldised asukohad ja nende ristumiskohad riigiteedega ning oluliselt ümberehitatavad riigitee lõigud või ristmikud (nende olemasolul). 1.2. Teeme ettepaneku määrata riigiteede liikluskorralduse ja ümberehituse vajadus seoses eriveestega ja ehitusaegsete veostega. 1.3. Palume arvestada, et Transpordiamet ei võta arendustegevuse vajadustest tingitud uute teelõikude rajamise ja riigiteede ümberehitamise kohustust kui riigiteede võrgustiku arengu seisukohalt selleks vajadus puudub.	Teadmiseks võetud. Tõenäoliselt tullakse esitatud punktide juurde edasise koostöö käigus, kui eelvalikualad hakkavad selguma, praegu pole üheselt selge, kas on otstarbekas määrata nt perspektiivsed kohalikud teed.
	2. Planeeringuala kruntide hoonestusala ja ehitusõiguse määramine 2.1. Elektrituulikute ja tuuleparkide kavandamisel arvestada, et elektrituulik ei tohi avalikult kasutatavatele teedele sõltumata nende funktsioonist, liigist, klassist ja lubatud	Soovitus on kirjeldatud ptk 2.4.

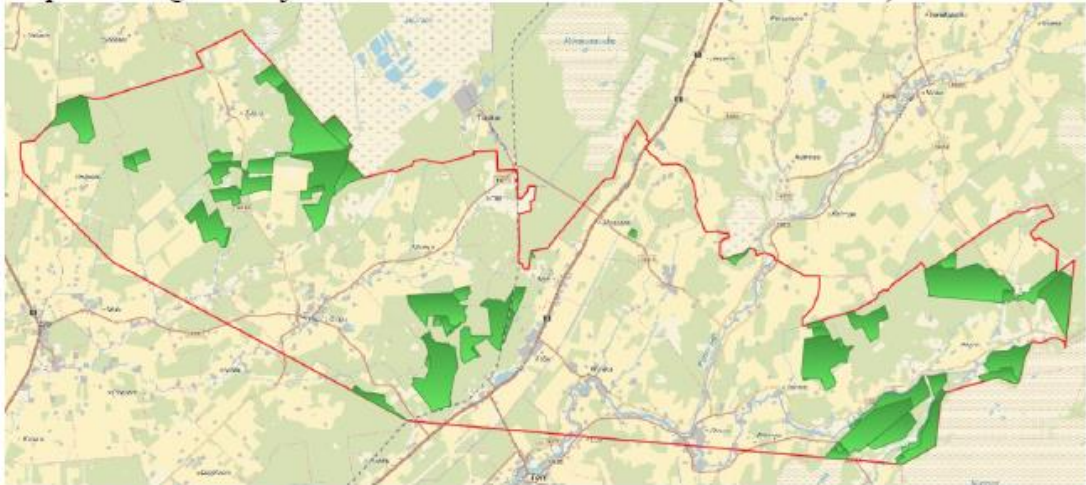
		<p>sõidukiirusest paikneda lähemal kui $1,5x(H+D)$ (sealjuures H = tuuliku masti kõrgus ja D = rootori e. tiiviku diameeter).</p> <p>Väikese kasutusega (alla 100 auto/ööpäevas) avalikult kasutatavate teede puhul võib põhjendatud juhtudel riskianalüüsile tuginedes ja teeomaniku nõusolekul lubada planeeringus elektrituulikuid teele lähemale, kuid mitte lähemale kui tuuliku kogukõrgus ($H + 0,5D$).</p>	
		<p>3. Tehnovõrkude ja -rajatiste võimaliku asukoha määramine</p> <p>3.1. Palume arvestada, et üldjuhul ei ole võimalik juhtida arendusalade sademevett riigitee kraavidesse. See on võimalik vaid põhjendatud juhtudel koostöös Transpordiametiga.</p> <p>3.2. Planeeringus vältida tehnovõrkude kavandamist riigitee alusele maale. Riigitee alune maa on riigitee rajatise teenindamiseks ning nõusoleku seda maad kasutada saab Transpordiamet anda vaba ruumi olemasolul. Tehnovõrgu paigaldust tuleb hinnata igakordselt suuremas täpsusastmes geodeetilise alusplaani olemasolul ja menetleda seda kas läbi projekteerimistingimuste või detailplaneeringu.</p>	Teadmiseks võetud.
		<p>4. Ettepanekud KSH väljatöötamise kavatsusele</p> <p>Transpordiamet on seisukohal, et KSH väljatöötamise kavatsus on valdavalt asjakohane ja piisav.</p>	Teadmiseks võetud.
		<p>Palume kohalikul omavalitsusel planeeringuala asukoha valikul ettepanekutega arvestada ja teha planeeringu koostamise protsessis sisulist koostööd Transpordiametiga. Ettepanekute mitteametlikult arvestamist palume sisuliselt põhjendada.</p>	Teadmiseks võetud.
1 5	<p>Muinsukaits eamet, 28.10.2021 nr 5.1- 17.5/2950-1</p>	<p>Eriplaneeringu koostamisel tuleb lähtuda riikliku kaitse all olevatest kultuurimälestistest ja nende kaitsevöönditest. Mälestised näitavad piirkonna ning kultuurimaastiku ajaloolist mitmekihilisust, mistõttu tuleb planeerimisel lähtuda mälestisi säästvast põhimõttest ning arvestada avalike huvidega (muinsuskaitseadus, edaspidi MuKS § 3 lg 7). Mälestisi ümbritseva kaitsevööndi mõte on tagada mälestise säilimine ajalooliselt väljakujunenud maastikustruktuuris ja mälestist vääristavas keskkonnas, vältida mälestist ja ümbritsevat keskkonda kahjustavaid tegevusi. Öuealadest väljapoole jäävate mälestiste puhul tuleb tagada igäühe vaba juurdepääs mälestisele päikesetõusust loojanguni (MuKS § 26 lg 2). Mälestistel ja nende kaitsevööndites tuleb tööde tegemisel järgida muinsuskaitseaduse § 52 ja § 58 kohaseid nõudeid ning teha koostööd Muinsuskaitseametiga.</p>	Teadmiseks võetud

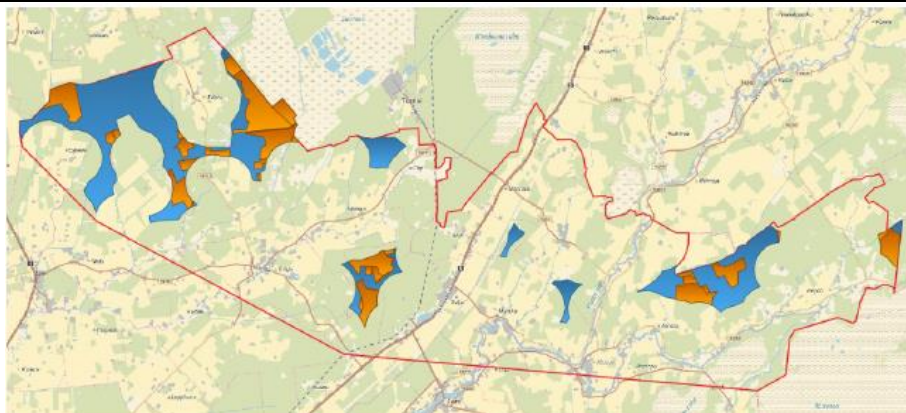
	<p>Eriplaneeringuga kaetud Tori valla põhjaosas on riikliku kaitse all olev arheoloogiapärand kaitse all umbes 1998. aasta avastuste seisuga. Muinsuskaitseamet pani planeeringute koostajatele kokku juhendi, milles anname suuniseid ja teeme ettepanekuid, kuidas planeerimisel kultuuripärandit käsitleda ning selle erinevate osadega ruumi kasutamisel ja kujundamisel arvestada.</p>	
	<p>Lisaks riigi kaitse all olevatele arheoloogiamälestistele on maastikul palju juba avastatud või eeldatavat arheoloogiapärandit, mis pole riikliku kaitse all, kuid mida tuleb samuti ruumilisel planeerimisel silmas pidada, et kultuurmaastiku ajalise mitmekihilisuse säilimine oleks tagatud ka edaspidi. Planeeringu koostamise käigus tuleb teadaolevate ja võimalike arheoloogiliselt väärtuslike alade määramiseks analüüsida arhiiviandmeid, leiuteateid ja muid ajalooallikaid (kohanimed, ajaloolised kaardid, geoloogiline andmestik jms). Analüüsi eesmärk on märgilistele muististele säilimistingimuste määramine ja alade piiritlemine, kus kaevetööde eel (nt taristu rajamine) tuleb läbi viia arheoloogilised uuringud maastikul. Arheoloogiapärandi analüüsi koostab Muinsuskaitseamet, edastades seejuures planeeringus arvesse võtmiseks ka info ajalooliste looduslike pühapaikade kohta, mis selgitati välja 2019. aastal toimunud inventuuri käigus.</p>	
	<p>Tuginedes nii varasemalt teada olevale infole mitte kaitse alustest objektidest ning asjaolule, et arheoloogide, hobiotsijate ja koduloohuviliste inimeste tegevus toob igal aastal juurde uut infot arheoloogiliste paikade kohta, mida ei jõuta kaitse alla võtta, tuleb riigil ja kohalikul omavalitsusel arheoloogiapärandi hävimise vältimiseks tagada meetmed selle kaitseks (MuKS § 76 lg 1).</p>	
	<p><u>Eelnevast tulenevalt tuleb ennetavalt eriplaneeringusse kanda järgmised tingimused:</u></p>	
	<p>1) KMH kohustusega tegevuste kavandamisel (kogu valla territooriumil ja ka juhul kui KMH nõudest loobutakse) alati eelnevalt Muinsuskaitseametiga kooskõlastada arheoloogilise uuringu läbiviimise vajadus (MuKSi § 31 lg 3);</p>	<p>Eriplaneeringuga ei saa seada kogu valla territooriumile tingimusi. Eriplaneering koostatakse ainult eriplaneeringu ala kohta. Eriplaneeringule viiakse läbi kaks keskkonnamõju strateegilist hindamist (asukohavaliku KSH ja detailse lahenduse KSH) eraldi keskkonnamõju hindamist (KMH) nõudvaid tegevusi teadaolevalt ei kavandata.</p>

		2) Prognoositud arheoloogiatundlikel aladel tuleb kohalikul omavalitsusel küsida planeeringu või ehitise kavandamisel Muinsuskaitseameti arvamust arheoloogilise uuringu läbiviimise vajaduse kohta, kui: - algatatakse detailplaneeringut; - kaevanduse või ehitiste alla jääva kaevatava ala pindala on enam kui 500 m ² .	Palume Muinsuskaitseametil edastada prognoositud arheoloogiatundlike alade kaardikiht eriplaneeringu ala kohta.
		3) Tagada nii eriplaneeringus esitatud arheoloogiatundlikel aladel kui ka mujal arheoloogiapärandi avastamisel arheoloogiapärandi kaitseks muinsuskaitseaduses ette nähtud tegevused (vt § 31)	Arvestatakse eriplaneeringu ja KSH edasisel koostamisel. Üldine põhimõte on, et kehtivaid õigusakte planeeringusse ei kirjutata.
1 6	RMK, 28.10.2021	Teatame, et RMK on koostamas analüüsi sobivate alade leidmiseks RMK maadel taastuvenergeetika (tuul ja päike) arendamiseks Pärnu maakonnas Tori vallas ja Pärnu linnas. Analüüs peaks valmima selle aasta jooksul. Palun jagage infot ka planeeringu koostajale, et sellega oleks võimalik vajadusel arvestada nii eriplaneeringu kui ka üldplaneeringu koostamisel.	Teadmiseks võetud.
Täiendavate ettepanekute küsimisel laekunud kirjad			
1 7	Tarbija kaits e ja Tehnilise Järelevalve Amet 02.02.2022 nr 16-6/21- 02100-003	TTJAI puuduvad ettepanekud Tori valla eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsusele.	Teadmiseks võetud.
1 8	Terviseamet 04.02.2022 2 nr 9.3- 4/22/1220- 2	Terviseameti lääne regionaalosakond on tutvunud täiendatud Tori valla tuuleparkide eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsusega ning ei esita täiendavaid ettepanekuid.	Teadmiseks võetud.
1 9	Rahandusmi nisteerium	Tutvunud avaliku väljapaneku ja arutelu tulemusena täiendatud planeeringumaterjalidega on Rahandusministeerium seisukohal, et Tori valla põhjaosa tuuleenergeetika	Teadmiseks võetud.

	10.02.2022 nr 15- 3/1139-2	eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohti ja KSH väljatöötamise kavatsust on täiendatud vastavalt Rahandusministeeriumi 16.12.2021 kirjas nr 15-4/6809-2 toodud ettepanekutele.	
2 0	K.T. 17.02.2022	<p>Olen karjääri tänaseks müünud, kuid ilmselt ei ole veel registrites kõik muudatused tehtud. Edastasin Teie kirja uuele omanikule, Omatec OÜ.</p> <p>Küll aga tahaks arvamust avaldada tuulikute teemal. Uru kinnistule Murru külas paistavad lähitulevikus ära väga lähedalt Tootsi tuulikud ja kompensatsioonimehhanismid sisuliselt puuduvad kohalike inimeste jaoks. Kui need tehakse, siis saavad need olema väga tagasihoidlikud. Piirkonna elanikele on see ülekohtune, kui nüüd ka päikese poole külge Murru ja Selja vahele soovitakse tuulikute ala märkida. Olen selle vastu, sellisesse olukorda ei tohi elanikke panna. Palume kaardil need alad perspektiivsete aladena maha võtta.</p>	Seisukoht võetakse teadmiseks, kuid soovitud alasid asukoha eelvaliku etapis hinnatavate alade hulgast välja ei jääta. Selgitame, et eriplaneeringu asukoha eelvaliku ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise koostamisel hinnatakse esialgse kaardianalüüsiga leitud alade sobilikkust tuulepargi asukohaks. Samuti hinnatakse tuulepargi rajamisega kaasnevaid mõjusid, sh koosmõjusid piirkonnas juba ehitusõigust omava Tootsi tuulepargiga. Alles hindamistulemuste alusel on võimalik teha otsus kas ja kuhu on võimalik Tori valla põhjaosa eriplaneeringu alal tuulepargi või tuuleparkide jaoks sobilik ala leida.
2 1	Keskkonna ministeeriu m 22.02.2022 nr 7- 15/21/659- 6	<p>Keskkonnaministeerium juhib täiendavalt tähelepanu, et KSH käigus tuleb hinnata ka kliimamuutuste mõju (tugenevad tuuled, sagenevad tormid ja jäitepäevad) tuuleparkide ja vajaliku taristu toimimisele.</p> <p>Eriplaneeringu ja KSH koostamisel palume arvestada ka aastal 2021 Eesti Geloogiateenistuse poolt valminud uuringuaruande "Maardlatele ja maavarade perspektiiv- ning levialadele taastuvenergeetika taristu rajamise analüüs. Kirde- ja Kesk-Eesti" järeldustega.</p>	<p>Võetakse arvesse. KSH I etapi aruandes hinnatakse kliimamuutuste mõju (tugenevad tuuled, sagenevad tormid ja jäitepäevad) tuuleparkide ja vajaliku taristu toimimisele täpsusastmes, mis on võimalik asukoha eelvaliku planeerimistäpsust arvestades.</p> <p>Võetakse arvesse. KSH I etapi aruandes arvestatakse viidatud tööga.</p>

<p>Riigimetsa Majandamis e Keskus 2 01.03.2022 2 nr 1- 55/2022/1</p>	<p>Avaliku väljapaneku ajal esitas Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) 10.12.2021 kirjaga nr 3-1.1/2742 enda ettepanekud, milles palusime selgitada välja metsamaa raadamise ulatus ning sellekohane info eriplaneeringu seletuskirja sisse viia. Lisaks selgitasime, et tuulikute jaoks sobivate asukohtade määramine ning metsamaa raadamine RMK haldusalas olevatel kinnistutel toimub koostöös RMK-ga.</p> <p>14.01.2022 kirjaga nr 6-2.1/594 edastas Tori Vallavalitsus koondtabeli Vallavalitsuse vastustega esitatud ettepanekutele ja arvamustele. RMK ettepaneku kohta oli toodud vastus, et metsa raadamise täpset mahtu on võimalik hinnata detailse lahenduse KSH käigus. Asukohavaliku KSH käigus on võimalik raadamise mahtu hinnata ligikaudselt, sest tuulikute ja liinide paiknemine ei ole teada.</p> <p>Eriplaneeringu alale jääb kokku RMK alasad 2612 ha (vt. Joonis 1).</p> <p>Joonis 1. RMK alad (rohelised) Tori põhjaosa eriplaneeringu alal.</p> <p>Kõikidest eriplaneeringu alale jäävatest RMK aladest ca 1007 ha (39%) on eriplaneeringu aladel, mis asuvad väljaspool kaitsealuste objektide esinemisala ja elamualade 1 km puhverala (vt. Joonis 2), mida käsitletakse eriplaneeringus kui perspektiivselt sobilikke alasid, kus võib osutada võimalikuks tuulepargi jaoks sobiliku ala leidmine ehk ala eelvaliku tegemine.</p>	
--	--	--

Joonis 2. RMK alad (pruunid) Tori põhjaosa eriplaneeringu alal väljaspool kaitsealuste objektide esinemisala ja elamualade 1 km puhverala paiknevaid alasid.

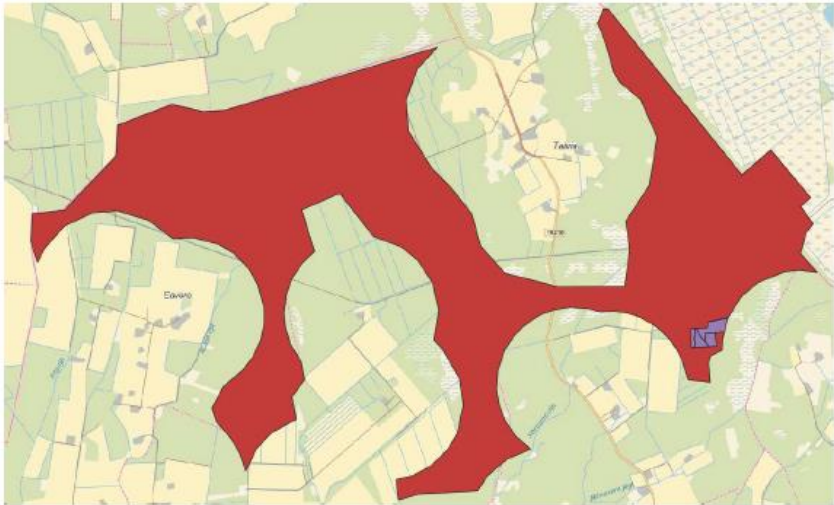
Kokku on eriplaneeringu käigus välja valitud 7 perspektiivselt sobilikku ala. Seitsmest alast 4 alal asuvad RMK alad (vt. tabelis 1 kollased read).

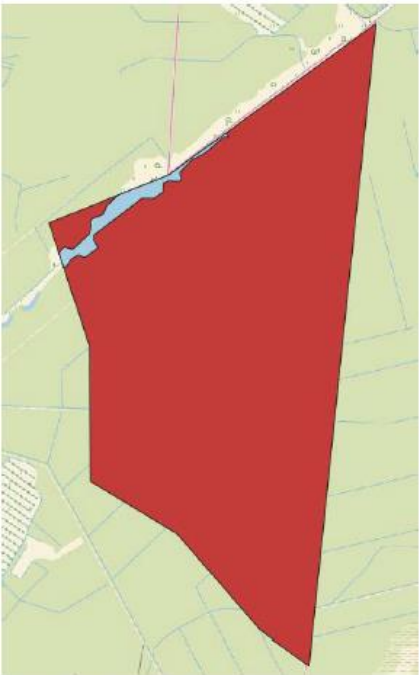
Tabel 1.

RMK alad väljaspool kaitsealuste objektide esinemisala ja elamualade 1 km puhverala paiknevaid alasid	ha
Ala 1	0
Ala 2	0
Ala 3	170
Ala 4	73
Ala 5	167
Ala 6	0
Ala 7	597
	1 007

Kõige rohkem paikneb neljal sobilikul alal majandatavaid metsamaid (ca 912 ha). Looduskaitse piiranguga alasid on ca 11 ha ning alasid, kus metsa majandamine toimub looduskaitseliste piirangutega on ca 3 ha. Samuti on ca 2 ha sellist ala, mis on määratud metsastamisele.

	<p>Lisaks on aladel ca 62 ha selliseid RMK alasid, mis tänase seisuga on määratud Rail Balticu ümberkruntimise maadeks. Märkime, et alad, mis on täna Rail Balticu ümberkruntimise maad, on määratud Maa-ametiga kokkuleppel ning täna RMK nendel aladel midagi ei tee. See, kas need alad ka sellises ulatuses ümberkruntimise maadeks lähevad või kas on vajadus alad veel juurde leida selgub siis kui Rail Balticu jaoks vahetusmaade otsimine on lõppenud.</p> <p>Lähtuvalt eeltoodust esitab RMK täiendavad ettepanekud Tori valla põhjaosa tuuleenergeetika eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsusele.</p>	
	<p>1) Eriplaneeringu II etapis (detailse lahenduse koostamisel) tuleb planeeringu koostajal arvestada, et tuulikuid ei ole võimalik planeerida RMK aladele, mis on määratud Rail Balticu ümberkruntimise maadeks.</p> <div data-bbox="750 635 1153 1145" data-label="Image"> <p>The image is a map of a rural area in Tori valla põhjaosa. A large, irregularly shaped area is highlighted in red, representing RMK parcels. Within this red area, several smaller, irregularly shaped areas are highlighted in purple, representing potential locations for wind turbines. The map also shows some green areas, likely fields or forests, and some roads or paths. The map is oriented with North roughly at the top.</p> </div> <p>Alal 5 asuvad RMK eraldised, mis on määratud Rail Baltic ümberkruntimise maadeks (lillad).</p>	<p>Juhul, kui ala osutub eriplaneeringu eelvaliku etapis valituks, siis võetakse piirangut arvesse. Asukohe eelvaliku etapis võetakse arvesse, et viidatud eraldised on tuulepargi alaks ebasobivad.</p>

	 <p>Alal 7 asuvad RMK eraldised, mis on määratud Rail Baltic ümberkruntimise maadeks (lillad).</p>	
	<p>2) Ala 4 jääb peaaegu tervikuna Leetva metsise leiukoha piiridesse. Lõunaosa ulatub ka metsisemängu. Lisaks on alal 4 ca 2,08 ha suurune ala, mis on planeeritud metsastada 2022 kevadel kasekultuuriga. Lähtuvalt eeltoodust palume ala 4 tuulepargi jaoks sobiliku ala valikust välja jätta.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse. Ala jäetakse võimalike sobilike alade hulgast välja.</p>

	 <p>Alal 4 asub RMK eraldis (sinine), mis on määratud metsastamisele.</p>	
	<p>3) Kui tuulepargi aladele jäävatel RMK aladel asuvad RMK metsateed, kokkuveoplatsid ja maaparandusobjektid, tuleb nendega planeeringu II etapis (detailse lahenduse koostamisel) arvestada ja tuulikute asukohad välja valida koostöös RMK-ga ning asukohad kooskõlastada RMK-ga. Arvestada tuleb maaparandussüsteemidega hõlmatud maa-alal maaparandussüsteemide toimimisega ja terviklikkust tagavate meetmetega, et kavandatav tegevus ei muudaks veerežiimi ka süsteemi ümbritsevatel RMK aladel.</p>	<p>Tingimusega arvestatakse eriplaneeringu detailse lahenduse etapis.</p>
	<p>4) Kui tuulepargi aladele või lähedusse jäävatel RMK maal asuvad RMK looduskaitseosakonna tööobjektid, tuleb nendega planeeringu II etapis (detailse lahenduse koostamisel) arvestada ja tuulikute asukohad välja valida koostöös RMK-ga ning asukohad kooskõlastada RMK-ga, kuna looduskaitseosakonna tööobjektid võivad olla seotud erinevate välisfondide rahastustega.</p>	<p>Tingimusega arvestatakse eriplaneeringu detailse lahenduse etapis.</p>

	<p>5) Kuna RMK maadel võivad asuda ka RMK sisesed majandamispiirangud, tuleb nendega planeeringu II etapis (detailse lahenduse koostamisel) arvestada ja tuulikute asukohad välja valida koostöös RMK-ga ning asukohad kooskõlastada RMK-ga.</p>	<p>Tingimusega arvestatakse eriplaneeringu detailse lahenduse etapis.</p>
	<p>6) Palume eriplaneeringu II etapi (detailse lahenduse) koostamisel analüüsida ning lisada seletuskirja metsa raadamise ulatus, milles on arvestatud tuulikualuste platside, montaažiplatside, juurdepääsu teede, trasside ning alajaamade ehituse vajadusega. Raadamisel tuleb arvestada võimalikult suure puhvertsooni säilitamisega tuulikute ümber. Kui tuulepargi aladele hakatakse eriplaneeringu II etapis koostama detailset lahendust, tuleb metsa raadamise vajadus ja ulatus RMK maadel kooskõlastada RMK-ga.</p>	<p>Tingimusega arvestatakse eriplaneeringu detailse lahenduse etapis.</p>
	<p>7) RMK on seisukohal, et tuulepargi alasid saab planeerida RMK maadele nii metsamaale kui ka mittemetsamaale kuid palume eriplaneeringu II etapi (detailse lahenduse) koostamisel tuuliku asukohtade ja infrastruktuuri planeerimisel, eelistada esmajärjekorras RMK aladel paiknevaid mittemetsamaid. Palume eriplaneeringu seletuskirja lisada, et tuulepargi planeerimisel RMK maal asuvale majandatavale metsamaale tuleb tuulepargi rajamisel tagada, et majandataval metsamaal on võimalik jätkata metsa majandamist nii enne kui ka pärast tuulepargi valmimist ning tuulepargi töö alustamist.</p>	<p>Tingimusega arvestatakse eriplaneeringu detailse lahenduse etapis.</p>
	<p>8) Palume hoida ka edaspidi RMK-d kursis planeeringu menetlemisega ning palume juba planeeringu esitamisel ettepanekute küsimiseks juurde lisada planeeringu vektorkihid (shape failina) või edastada kirjaga RMK-le vastav link, millelt on võimalik vajalikus formaadis kihte alla laadida. Kinnitame, et RMK soovib teha igakülgset koostööd, et saavutada tuulepargi asukohavalikul parim tulemus.</p>	<p>Tingimusega arvestatakse. Täname RMK-d senise koostöö eest.</p>